

Пераемнасць досведу

6

Адрасы ўспамінаў

7

Дапамога інфармацыйны брокер

10

Мастакі з пазіцыяй

12

У цягніку Беларусь — Каны

13

Якуб Колас

Я ЖЫВУ

Вільготны змрок спаўзае
на лугі,
І гасне захаду журботная
усмешка.
Паволі ноч у полагу смугі
Зямлі і неба засціць берагі
І туліцца ў траве
знямелага узмежка.

Так боязна знікае краявід,
Хаваецца ў імгле пад
наміткай цямранай.
Разложыстых дубоў
шырокі шчыт
Маўклівае трывожна
апавіт,
І вее парнае над
стомленай палянай.

Прыцішыўся спалохана
абшар,
І толькі птушка дзесь
скаголіць на балоце.
А з поўдзеня ўстае
грамада хмар,
Пабліскае клубясты
іх гушчар,
Гарыць і грозіцца
ў агністай пазалоце.

Такі спакой вакол,
і трудна мне
Адвесці зрок ад хмар,
дзе ўспыхваюць зарніцы.
Як быццам там,
у нейкім цёмным дне,
Хтось збудзіцца на міг,
на свет зірне
Прываблівым узлётам
таямніцы.

Я зачарованы маўчу, стаю
У чарах цішыні і чарамі
сагрэты,
І ў тон адзін з зямлёю
я пяю,
І кожны міг сябе я пазнаю
Часцінкай злітаю
вялікага сусвету.
1937 г.

КРАІНА ПЕСНЯРА

На плошчы Якуба Коласа ў Мінску.

Сёння Беларусь адзначае 135-годдзе з дня нараджэння народнага паэта

У творах, якія пакінуў нашчадкам Пясняр, — гісторыя нашага краю, нацыянальны каларыт, душа беларускага народа. Памяць пра народнага паэта Беларусі жыве, ідзе далей з пакалення ў пакаленне, прыхавалася ў навуковых артыкулах, глядзіць на нас са старонак кніг, чакае гледачоў у будынках тэатраў. Але час ніколі не прыпыняе сваю хаду і нікога не шкадуе. Мы ўсё далей і далей ад эпохі Коласа, і, здаецца, з кожным годам усё цяжэй уявіць жыццё такім, якім яно засталася ў прозе і паэзіі Песняра. Што змянілася? Ці здзейсніліся ўсе яго мары? Цяпер, падчас святочных мерапрыемстваў, прысвечаных юбілею Якуба Коласа, у нас ёсць магчымасць звязаць сучаснасць і мінуўшчыну. Звязаць на ўсіх узроўнях і для ўсіх людзей: творчай спадчына літаратара настолькі шматгранная, што засяродзіць увагу толькі на адным з яе аспектаў было б недапушчальна.

Усебаковы агляд літаратурнай дзейнасці Якуба Коласа прাপанавала XXXI Міжнародная навуковая канферэнцыя «Каласавіны-2017». Асоба Песняра дасюль надзвычай цікавая для даследаванняў і абмеркаванняў не толькі сярод беларускіх навукоўцаў, але і літаратуразнаўцаў з Расіі, Украіны і Літвы. Сёлета «Каласавіны» адзначаныя запамінальнай імпрэзай: перад пачаткам канферэнцыі ў святочнай атмасферы пагасілі паштовую марку, выпуск якой быў прымеркаваны да 135-годдзя з дня нараджэння народнага паэта.

Народнасць яго — у памкненнях, тэмах, скіраванасці ў будучыню. Менавіта таму мастком, што злучыў пакаленні, стала імпрэза для дзяцей у Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа. Разам з сучаснымі беларускімі дзіцячымі пісьменнікамі на ранішніку «Казкі жыцця» школьнікі чыталі на памяць вершы Песняра, а таксама гулялі ў беларускія народныя гульні.

Сёння ў Малой зале Р. Шырмы Беларускай дзяржаўнай філармоніі святочны канцэрт «Спяшайцеся з паэтам стрэцца...» правядзе актрыса Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Я. Купалы Юлія Шпілеўская. У канцэрце возьмуць удзел лепшыя мастацкія калектывы і выканаўцы краіны, віншаванні прамовяць адмыслова запрошаныя ганаровыя госці. Акцэнтам імпрэзы стане выступ Дзяржаўнага камернага хору, які выканае ўрыўкі з новага музычнага спектакля Ларысы Сімаковіч «Плошча Якуба Коласа». Па сакрэце кажуць, што мерапрыемства не абыдзецца без Песняра: артысты ўвасобяць на сцэне ўспаміны з дзённікаў Якуба Коласа. Адразу пасля канцэрта запрашаюць на ўскладанне кветак да помніка на плошчы Якуба Коласа, дзе неабыхавых да славутага беларуса сустрэне ганаровая варта і духавы аркестр.

Пункцірам

✓Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка павіншаваў народнага артыста СССР Валянціна Елізар'ева з 70-годдзем. «Ваша імя непарыўна звязана са станаўленнем, вышэйшымі дасягненнямі і сусветным прызнаннем беларускага балета. Створаныя Вамі спектаклі ўвайшлі ў залаты фонд нацыянальнай харэаграфіі, карыстаюцца нязменным поспехам і выклікаюць незабыўныя ўражанні ў глядачоў», — гаворыцца ў віншаванні. Кіраўнік дзяржавы адзначыў, што сёння дзейнасць Валянціна Елізар'ева накіравана на выхаванне новых пакаленняў майстроў сцэны, якія годна прадстаўляюць Беларусь на прэстыжных міжнародных конкурсах, дзе атрымліваюць самыя высокія ўзнагароды.

✓Прэзідэнт Беларусі выказаў спачуванні родным і блізкім народнага мастака Беларусі Георгія Паплаўскага. Кіраўнік дзяржавы адзначыў, што Георгій Паплаўскі быў шчырым і абаяльным чалавекам. «Творчасць Георгія Георгіевіча, накіраваная на развіццё і ўзбагачэнне традыцый станковай і кніжнай графікі, стала неацэнным укладам у гісторыю сучаснага выяўленчага мастацтва, духоўную скарбніцу Беларусі. Ён выхаваў некалькі пакаленняў таленавітай моладзі, стаў прыкладам самаадданнага служэння беларускай культуры», — гаворыцца ў спачуванні.

✓Беларусь вылучыла сваю кандыдатуру ў Выканаўчы савет ЮНЕСКА. Выбары пройдуць у межах 39-й сесіі Генеральнай канферэнцыі ЮНЕСКА, якая пачала работу ў штаб-кватэры арганізацыі ў Парыжы, паведамілі ў прэс-службе МЗС Беларусі. Падчас сесіі адбудзецца зацвярджэнне новага генеральнага дырэктара ЮНЕСКА і выбары ў Выканаўчы савет. У галоўным форуме арганізацыі ўдзельнічае дэлегацыя Беларусі на чале з паслом у Францыі, пастаянным прадстаўніком Беларусі пры ЮНЕСКА Паўлам Латушкам. У склад дэлегацыі ўваходзяць таксама прадстаўнікі органаў дзяржаўнага кіравання і грамадскіх арганізацый.

✓Дакументальныя матэрыялы аб катастрофе на Чарнобыльскай АЭС будуць уключаны ў рэестр ЮНЕСКА «Памяць свету». Такая рэкамендацыя Міжнароднага кансультаўнага камітэта, якую адобрыла генеральны дырэктар ЮНЕСКА Ірына Бокава. Сярод іншых кандыдатаў, адабраных да ўключэння ў рэестр аўдыявізуальнай спадчыны, — Альбом індыйскіх і персідскіх мініячур і ўзораў персідскай каліграфіі XVI — XVIII стагоддзяў, прадстаўлены Расіяй. ЗША і Вялікабрытанія прапануюць матэрыялы пра жыццё Шэкспіра, а Ізраіль і Вялікабрытанія — навуковыя працы Ісаака Ньютана. Міжнародны рэестр «Памяць свету» ўключае 427 дакументаў і калекцый з усіх кантынентаў. Яны змешчаны на самых розных носьбітах: камень, кінастужка, пергамент, магнітная стужка ды іншы.

✓Урачыстая цырымонія гашэння дзяржаўных знакаў паштовай аплаты (маркі і канверта першага дня) Беларусі, Казахстана і Расіі, прымеркаваных да 25-годдзя Міждзяржаўнай тэлеграфічна-кампаніі «Мір», адбылася ў прэс-цэнтры БелТА. Мастацкай асновай паштовай маркі стаў лагатып тэлеграфічна-кампаніі «Мір», што з'яўляецца пацвярджэннем яе важнай ролі ў інфармацыйным забеспячэнні ўсебаковага супрацоўніцтва краін і пашырэння ідэй еўрапейскай інтэграцыі. У аснове купона і канверта «Першы дзень» — таксама лагатып МТРК «Мір». Наклад маркі — 56 тыс., надрукавана ў РУП «Бабруйская ўзбудованая тыпаграфія імя А. Ц. Непагодзіна».

КРАІНА ПЕСНЯРА

У мемарыяльнай сядзібе Якуба Коласа «Альбуца».

Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.

Пасля цырымоніі аматары творчасці Песняра выправіліся ў Дзяржаўны літаратурна-мемарыяльны музей Якуба Коласа, дзе пачнецца Міжнародны круглы стол з перакладчыкамі твораў народнага паэта Беларусі на мовы свету. Сярод пачэсных гасцей — прадстаўнікі Францыі, а таксама пісьменнікі з Санкт-Пецярбурга, якія ўпершыню цалкам пераклалі на рускую мову паэму «Сымон-музыка».

У суботу можна будзе традыцыйна прайсціся шляхам Коласа па яго малой радзіме: у Стаўбцоўскім раёне (філія «Мікалаеўшчына») зладзяць рэспубліканскае свята паэзіі, песні і народных рамэстаў «То — водгулле душы паэта...» з прадстаўнікамі творчай інтэлігенцыі краіны. У праграме — вандрэўка па мемарыяльных аб'ектах: Акінчыцы, Альбуца, Смольня. На месцах гасцей сустрэнуць выступы мастацкіх калектываў Стаўбцоўшчыны, кірмашы з народнымі вырабамі, а таксама экскурсіі па музейных месцах. Завершыцца свята ў Стаўбцоўскім раённым цэнтры культуры, дзе перад гасцямі выступяць вакальна-інструментальны ансамбль «Песняры» ды артысты Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя Якуба Коласа горада Віцебска. Хочацца верыць, што ўдзел у святкаванні возьмуць не толькі літаратары, супрацоўнікі музеяў, навукоўцы, артысты ды мастакі, але і звычайныя беларусы — тыя, дзеля каго жыў і працаваў Песняр.

Дар'я ЧАРНЯЎСКАЯ

З душой, расчыненай наўсцяж...

Чытаючы ў дзяцінстве верш Якуба Коласа «Тоўстае палена», Пятрусь Броўка нават і не марыў, што класік беларускай літаратуры стане для яго вельмі блізкім чалавекам: сябрам, дарадчыкам, літаратурным настаўнікам. А пасля смерці Коласа Броўка спрычыніцца і да адкрыцця мемарыяльнага музея свайго старэйшага сябра.

27 кастрычніка ў Літаратурным музеі Петруся Броўкі адбылося адкрыццё выстаўкі «Якуб Колас і Пятрусь Броўка. З душой, расчыненай наўсцяж...», створанай да 135-годдзя з дня нараджэння Якуба Коласа, прысвечанай таксама і сяброўству пісьменнікаў.

На літаратурна-дакументальнай выстаўцы прадстаўлены фотаздымкі, рукапісы і асабістыя рэчы паэтаў з фондаў Дзяржаўнага літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа, Літаратурнага музея Петруся Броўкі, дакументы з Нацыянальнага архіва Рэспублікі Беларусь. Класікі падаюцца не «забранзавельмі», а звычайнымі людзьмі з іх клопатамі, турботамі, сяброўствам, ліставаннем, звычкамі, цікавасцямі ў жыцці. Нягледзячы на званні народных, абодвум давялося сутыкнуцца з самымі рознымі выпрабаваннямі, што тычыліся і іх саміх, і іх родных і блізкіх.

На адным са здымкаў мы бачым: Броўка стаіць за кафедрай (відаць, толькі што выступаў), пацягнуўся па шклянку вады, якую яму клапатліва, асцярожна падае Колас. А вось рэкамендацыйны ліст, напісаны Броўкам для старэйшага сябра. Аўтограф Коласа з жартоўным вершам на 25-годдзе творчай дзейнасці Броўкі. «Майму дарагому Петрусю Броўку, жыхару «Сабачага вуха»...» — пачынаецца дарчы надпіс пад вокладкай кнігі Якуба Коласа «Выбранае». Гэтае ж «Сабачае вуха»

фігуруе яшчэ ў адным вершы Якуба Коласа, прысвечаным Петрусю Броўку.

Пра цёплае стаўленне сяброў адно да аднаго сведчаць не толькі словы, але і справы. Родная ўнучка Якуба Коласа Вера Данилаўна Міцкевіч згадвае выпадак, пра які распавядаў Пятрусь Броўка. У 1942 годзе той прыехаў у Ташкент, каб сустрэцца з Коласам (Канстанцін Міхайлавіч жыў там падчас эвакуацыі). Яго жонка Марыя Дзмітрыеўна адразу ж папрасіла Броўку пераапраўнацца ў цывільнае і дала адзенне «дзядзькі Якуба» (так часам называлі Коласа малодшыя сябры). Маўляў, рука забаліць з ваеннымі вітаццямі. Броўка паслухаўся. Праз пяць гадзін шпацыру па горадзе сябры вярнуліся дадому. Пятрусь Броўка расчуліўся да слёз, калі ўбачыў вымытае і адпрасаванае сваё вайсковае абмундзіраванне, што чакала яго, раскладзенае на чыстым ручніку.

Другая ўнучка Коласа, Марыя Міхайлаўна Міцкевіч, звярнула ўвагу на тое, што сяброўства пісьменнікаў было для іх вельмі істотным. Колас ставіўся да малодшага сябра па-бацькоўску, а ў цяжкія гады вайны, калі яны апынуліся ў розных гарадах у чужым асяроддзі, выжывалі толькі дзякуючы ўзаемнай падтрымцы. «Жадаю і вам такіх адданых сяброў, з якімі можна было б дзяліцца і радасцю, і горам, і заўсёды дапамагаць адно аднаму», — пажадала яна ўсім прысутным.

*Твой сад густы, а ён расцвіў, высокі,
Там шум паэм, дзівосных песень сказ...
Я піў не раз іскрыстыя іх сокі,
З крыніц тваіх жывіўся я не раз.*

Так пісаў Пятрусь Броўка ў вершы-прысвячэнні «Якубу Коласу». І мы, разам з ім захапляючыся асобай вялікага паэта, можам акунуцца ў цеплыню іх сяброўства, адчуць дабрыню і іронію ў іх узаемаадносінах, наведваючы выстаўку ў музеі Броўкі, якая будзе доўжыцца да 24 лістапада.

Таццяна БУДОВІЧ-БАРАДУЛЯ

Мінскае гарадское аддзяленне СПБ запрашае:

4 лістапада — на канцэрт духоўнай паэзіі і музыкі ў Палац прафсаюзаў. Пачатак а 13-й гадзіне.

6 лістапада — у Школу юнага паэта пры Мінскім гарадскім аддзяленні СПБ (вул. Фрунзэ, 5-309). Пачатак а 15-й гадзіне.

9 лістапада — на літаратурна-музычную імпрэзу ў межах акцыі «Чалавек з бelyм кіем» з удзелам пісьменнікаў Аляксандра Вашчанкі, Іны Фраловай, Валерыі Ісаковіч, Ксеніі Шаржановіч, Алены Басікірскай у бібліятэку для сляпых (вул. Якубоўскага, 52А). Пачатак а 12-й гадзіне.

9 лістапада — у Школу юнага празаіка пры Мінскім гарадскім аддзяленні СПБ. Пачатак а 15-й гадзіне.

9 лістапада — у літаратурны клуб «Аўтограф» пры інтэрнаце БГЭУ (вул. Карбышава, 42) на прэзентацыю кнігі пісьменніка Дзмітрыя Дзмідовіча «Афоня Убогий». Пачатак а 16-й гадзіне.

10 лістапада — на прэзентацыю кнігі пісьменніка Міхася Пазнякава «Возера Дзіва» ў Цэнтральную гарадскую дзіцячую бібліятэку. Пачатак а 13-й гадзіне.

Віцебскае абласное аддзяленне СПБ запрашае:

9 лістапада — на літаратурна-музычнае свята «Жыве ў сэрцы плынь крыніцы», прысвечанае 135-годдзю з дня нараджэння Якуба Коласа, з удзелам Тамары Красновай-Гусачэнькі ў Віцебскую гарадскую бібліятэку імя Я. Коласа. Пачатак а 14-й гадзіне.

Гродзенскае абласное аддзяленне СПБ запрашае:

9 лістапада — на літаратурнае свята «Чытаю Коласа...», прысвечанае 135-годдзю класіка, з удзелам гродзенскіх пісьменнікаў і літаратуразнаўцаў у ГрДУ імя Янкі Купалы (вул. Леніна, 32, ауд. 3). Пачатак а 13-й гадзіне.

10 лістапада — на творчую сустрэчу «На мове паэзіі» гродзенскіх пісьменнікаў Людмілы Кебіч, Людмілы Шаўчэнькі

і Дзмітрыя Радзівончыка з замежнымі студэнтамі ГрДУ імя Янкі Купалы ў офіс Гродзенскага абласнога аддзялення СПБ (вул. Савецкая, 31, пак. 39). Пачатак аб 11-й гадзіне.

Магілёўскае абласное аддзяленне СПБ запрашае:

3 лістапада — на літаратурную тэатралізаваную вечарыну «Дум уладар — мудры, зямны, незабыўны», прысвечаную 135-годдзю з дня нараджэння Якуба Коласа, у Быхаўскую цэнтральную раённую бібліятэку (з удзелам пісьменніка Міколы Леўчанкі) і культурна-спартыўны цэнтр аграгарадка Баркалабава Быхаўскага раёна. Пачатак а 12-й гадзіне.

7 лістапада — на рэтра-сустрэчу «Паэты савецкага перыяду» з членамі літаратурнага аб'яднання «Магістраль» у Палац чыгуначнікаў г. Магілёва. Пачатак а 14-й гадзіне.

9 лістапада — на прэзентацыю зборніка Людмілы Шадукавай «Провінцыйны блюз» у жлобінскую бібліятэку імя Н. К. Крупскай. Пачатак а 14-й гадзіне.

У Саюзе пісьменнікаў Беларусі

Супрацоўніцтва

Дайджэст

КОНКУРС ДЛЯ МАЛАДЫХ КРЫТЫКАЎ

3 РАДЗІМЫ ТАГОРА

Беларусь запрошана да ўдзелу ў Сусветнай кніжнай выстаўцы ў Нью-Дэлі

Брэсцкае абласное аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі абвясціла абласны літаратурны конкурс «Маладая літаратурная крытыка».

Творчы праект рэалізуецца сумесна з філалагічным факультэтам Брэсцкага дзяржаўнага ўніверсітэта імя А. С. Пушкіна, аддзелам ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Брэсцкага аблвыканкама. Галоўная мэта — выяўленне таленавітых маладых крытыкаў, стымуляванне іх творчай дзейнасці, папулярызацыя творчасці пісьменнікаў Брэсцкай вобласці. Да ўдзелу ў конкурсе запрашаецца моладзь да 35 гадоў.

Творчыя работы можна дасылаць да 1 красавіка 2018 года на электронны адрас: tatiana.demidovich@gmail.com альбо на адрас аддзялення: г. Брэст, праспект Машэрава, д. 75/1, каб. 605. У асобным файле ўказваецца біяграфія канкурсанта, кантактныя тэлефоны.

Па выніках конкурсу адбудзецца навукова-практычная канферэнцыя з удзелам маладых крытыкаў, журы вызначыць лаўрэатаў і пераможцу. Лепшыя работы будуць размешчаны на сайце Брэсцкага абласнога аддзялення СПБ www.writers.by.

Тацяна ДЗЕМІДОВІЧ, старшыня Брэсцкага абласнога аддзялення СПБ

Кніжныя выстаўкі ў Нью-Дэлі арганізуюцца з 1972 года пры падтрымцы Міністэрства развіцця людскіх рэсурсаў Індыі. Сёлета, напрыклад, на плошчы ў 38 тысяч квадратных метраў у выстаўцы ўзялі ўдзел экспаненты больш як 30 краін. Выстаўку наведалі каля 1 мільёна чалавек.

Да ўдзелу ў наступнай выстаўцы, якая пройдзе з 6 па 14 студзеня 2018 года, запрошана і Рэспубліка Беларусь. Ліст з гэтай нагоды атрыманы ў Міністэрстве інфармацыі краіны.

Варта нагадаць, што ў Беларусі і Індыі цесныя літаратурныя і культурныя стасункі. Неаднойчы ў нашай краіне друкаваліся вершы Рабіндраната Тагора ў перакладзе на беларускую мову. Недзе каля дзесяці гадоў назад у Мінску выйшла кніга вершаў Р. Тагора на рускай мове — у выдавецтве «Мастацкая літаратура». У розныя гады Індыю наведвалі беларускія пісьменнікі, кнігавыдаўцы Алег Лойка, Уладзімір Гніламёдаў, Таццяна Бялова, Кацярына Чарапок і інш. Доўгі час у Індыі жыў і працаваў паэт Юрый Сапажкоў.

Так што ёсць усе падставы для таго, каб выбудоваць мост літаратурнай дружбы паміж Беларуссю і Індыяй.

Сяргей ШЫЧКО

Праекты

Маладосць... без межаў?

У наступным годзе часопіс «Маладосць» адзначыць 65-годдзе. Напярэдадні юбілею рэдакцыя выдання агучыла планы па ўзмацненні камунікацыі з творчай моладдзю.

Чытачы «Маладосці» маглі заўважыць, што пад кіраўніцтвам Святланы Воцінавай часопіс прыкметна памаладзее. Гадоў пятнаццаць таму ў выданні друкавалася шмат аўтараў сталага веку, і ў кампаніі творцаў вядомых і паважаных штонумар з'яўлялася ў сярэднім тры-чатыры маладыя літаратары. З лістапада гэтага года сітуацыя зменіцца: паводле артыкула 1 Закона Рэспублікі Беларусь «Аб асноўных дзяржаўнай моладзевай палітыцы» ад 7 снежня 2009 г. № 65-3, маладымі грамадзянамі з'яўляюцца асобы ва ўзросце ад 14 да 31 года. Для аўтараў «Маладосці» ў раздзелах «Паэзія» і «Проза» ўводзіцца ўзроставае ценз з верхняй мяжой 35 гадоў.

Новаўвядзенне патлумачыў намеснік галоўнага рэдактара «Маладосці» Дзмітрый Шулюк:

— «Маладосць» з назвы — моладзевы часопіс, аднак раней не агаворвалася, што толькі моладзь можа дасылаць свае творы для публікацыі. Як мы маглі адмовіць шасцідзсяцігадоваму пісьменніку, калі яго творы больш якасныя за творы дваццацідвухгадовага аўтара? Але ж гэта не наша аўдыторыя?..

У «Маладосці» багата цікавых публікацый, якія і сёння чытаюцца з вялікім задавальненнем. Чаму б не падзяліцца сваім архівам з чытачамі? Для тых, хто не мае звычкі альбо магчымасці гадзінамі гартаць старыя нумары ў бібліятэцы, супрацоўнікі рэдакцыі прапануюць праект *MALADOST-Unlimited* — пакет электронных тэматычных зборнікаў, створаных па матэрыялах, друкаваных у часопісе ў розныя часы.

— Мы запазычылі ідэю ў *The New York Times*. Гэта газета мае, напрыклад, пакет *Cooking with the New York Times* — *NYT Cooking* — не толькі зборнікі кулінарных рэцэптаў, але і сэрвіс па дастаўцы інгрэдыентаў для гатавання. «Маладосць» не забяспечыць гэты сэрвіс, але мы з радасцю прапануем мастацкія творы, публіцыстыку

і крытыку найвышэйшага гатунку, — распавяла галоўны рэдактар часопіса Святлана Воцінава.

Кожны зборнік будзе звярстаны ў фармаце электроннай кнігі. На цяперашні момант плануецца сем зборнікаў: *Maladost-arch* (самыя цікавыя публікацыі мінулых дзесяцігоддзяў), *Maladost-non-fiction* (самыя актуальныя артыкулы), *Maladost-fiction* (проза), *Maladost-fan* (фантастыка і фэнтэзі), *Maladost-trans* (пераклады), *Maladost-smile* (гумар), *Maladost-history* (гістарычныя матэрыялы).

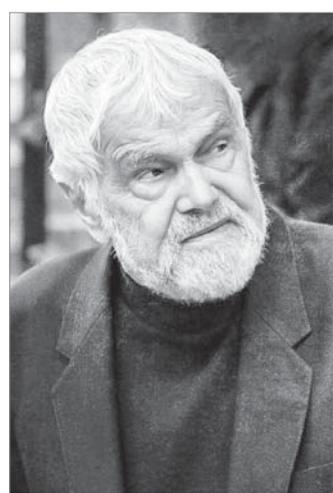
Палкам праект *MALADOST-Unlimited* будзе прадстаўлены чытачам у 2018 годзе, але першы зборнік серыі *Maladost-smile* ўжо падрыхтаваны і неўзабаве з'явіцца ў продажы на <https://www.belpressa.by/>.

Часопіс «Маладосць» чакае новых таленавітых аўтараў, таму выступае адным з партнёраў літаратурных конкурсаў «БрамаМар» і «Першацвет». Лепшыя творы канкурсантаў будуць надрукаваны ў «Маладосці» і «Бязрозцы».

Алеся ЛАПЦКАЯ

Памяць

3 мастацтвам у сэрцы

На 87-м годзе пайшоў з жыцця народны мастак Беларусі Георгій Паплаўскі. Акадэмік Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь, прэміі Саюзнай дзяржавы ў галіне літаратуры і мастацтва і іншых высокіх узнагарод, ён застаўся ў памяці як сапраўдны прафесіянал, заўзяты падарожнік і таленавіты мастак.

Георгій Паплаўскі — мастак з шырокімі творчымі магчымасцямі. Працаваў у галіне станковай і кніжнай графікі, валодаў тэхнікамі літаграфіі і лінаграфіі, афорта, сухой іголки, а таксама малюнка пярком. Работы Георгія Паплаўскага ахопліваюць розныя тэмы: гэта і антываенная серыя карцін «Памяць» (1968), і прысвечаныя характэрнаму беларускаму прыроду серыі «Мой край» (1969) і «Браслаўшчына — край

азёрны» (1971 — 1998). Вядомыя графічныя цыклы «Камандзіры» (1973), «Азёрны край» (1975), «Іль-ны Браслаўшчыны» (1982), «Чарнобыль. Дрэвы без лісця» (1987).

Асобнай старонкай у творчай біяграфіі мастака вылучаюцца ілюстрацыі да кніг беларускіх дзіцячых сусветных класікаў. У 1968 годзе Георгій Паплаўскі атрымаў дыплом «Найпрыгажэйшая кніга свету» на конкурсе ў Лейпцыгу за афармленне кнігі «Новая зямля» Я. Коласа. За станковыя лісты «Індыйскі дзёнік» і афармленне кнігі старажытнаіндыйскіх прыпавесцяў «Тыракурал» у 1974 годзе быў уганараваны міжнароднай прэміяй імя Дж. Нэру. У спадчыну беларусам засталіся яго ілюстрацыі да твораў Янкі Купалы, Уладзіміра Караткевіча, Васіля Быкава, Аркадзя Куляшова, Алеся Адамовіча...

1 лістапада 75 гадоў спаўняецца Аркадзю Русецкаму, беларускаму літаратуразнаўцу, крытыку, ганароваму члену СПБ.

3 лістапада — 105 гадоў з дня нараджэння Вячаслава Палескага (сапр. Станкевіч; 1912 — 1971), беларускага драматурга, дзяржаўнага дзеяча, заслужанага дзеяча культуры БССР.

3 лістапада 60-гадовы юбілей адзначыць Станіслаў Кузьмар, беларускі графік.

3 лістапада 50-годдзе святкуе Андрэй Гуцаў, беларускі пісьменнік, перакладчык.

4 лістапада — 130 гадоў з дня нараджэння Цішкі Гартнага (сапр. Зміцер Жылуновіч; 1887 — 1937), беларускага празаіка, паэта, драматурга, дзяржаўнага і грамадскага дзеяча.

5 лістапада — 190 гадоў з дня нараджэння Алены Скірмунт (1827 — 1874), беларускага мастака, скульптара.

6 лістапада — 275 гадоў з дня нараджэння Фабіяна Саковіча (1742 — 1787?), паэта, перакладчыка, педагога.

6 лістапада — 30 гадоў таму (1987) быў заснаваны Дзяржаўны музей гісторыі беларускай літаратуры.

7 лістапада — 100 гадоў з дня нараджэння Міхаіла Блішча (1917 — 1966), беларускага мастака тэатра, жывапісца.

7 лістапада 70 гадоў спаўняецца Ніне Чараднічэнцы, беларускай спявачцы, заслужанай артыстцы Рэспублікі Беларусь.

9 лістапада — 115 гадоў з дня нараджэння Несцера Сакалоўскага (1902 — 1950), беларускага кампазітара, хормайстра, фалькларыста, аўтара музыкі дзяржаўнага гімна Рэспублікі Беларусь.

• Напярэдадні адкрыцця выстаўкі, прысвечанай святкаванню 100-годдзя Кастрычніцкай рэвалюцыі, у Дзяржаўным Эрмітажы ў Санкт-Пецярбургу наоў запушцілі механізм каміннага гадзінніка ў Малай (Белай) сталовай Зімовага палаца. Стрэлкі гадзінніка спыніліся ў ноч на 26 кастрычніка 1917 года ў 2 гадзіны 10 хвілін, калі ў Зімовым палацы арыштавалі міністраў Часовага ўрада. Цяпер, праз стагоддзе, гадзіннік зноў вядзе адлік часу.

• Віцебскі тэатр «Лялька» прадставіў глядачам альтэрнатыву Хэлаўіну. Арганізатары звярнулі ўвагу на тое, што святочная вечарына не мае нічога агульнага са святам нечысці: напрыканцы кастрычніка ў фазе тэатра традыцыйна рыхтуюць містычную біскрыўдную імпрэзу. Гэтым разам праграма «Восеньская містэрыя: подых Сярэднявечча» ўключыла майстар-клас па сярэднявечных танцах, касцюміраваныя выступы артыстаў, фаер-шоу ў дварыку «Лялькі» ды спектакль «Скрыпка дрыгвы й верасовых пустэчаў» па матывах апавядання Уладзіміра Караткевіча.

• 3 лістапада ў Маскве запускаяюць літаратурную гульні-квэст «У горадзе D» для прыхільнікаў творчасці Дастаеўскага. Любы ахвотны можа зарэгістравацца ў адзіночку ці з невялікай камандай на пешаходную экскурсію з загадкамі па месцах літаратурнай спадчыны Дастаеўскага. Гульні-квэст зрабілі з нагоды прэм'еры рок-оперы «Злачынства і пакаранне» на новай сцэне Тэатра мюзікла ў тэатры «Расія». Трое пераможцаў атрымаюць у падарунак квітку на рок-оперу, да таго ж удзельнікі, якія прайшлі квэст да канца, выйграюць зніжку на квітку ў партэр. Прагулка разлічана на дзве гадзіны і прадугледжвае не толькі слаборніцтва, але і цікавы экскурс у жыццё пісьменніка.

• У Беларусі працягваецца паэтычны флэшмоб, арганізаваны ў межах рэспубліканскага конкурсу «Чытаем па-беларуску з *velcom*», удзельнікі якога запісваюць на відэа дэкламацыю твораў беларускай літаратуры. У ім ужо ўзялі ўдзел гульцы футбольнага клуба «Мінск», удзельнікі дзіцячага «Еўрабачання» Хелена Мерааі і Руслан Асланаў, акцёр і вядучы Юрый Жыгамонт, пераможца конкурсу чытальнікаў «Жывая класіка» Уладзіслаў Пракапенка. Гэтым разам флэшмоб падтрымалі беларускамоўная іспанка Анхела Эспіноса і расіянін Аляксей Арцёмаў, якія запісалі на відэа ўласныя вершы, напісаныя па-беларуску.

• Вядомы французскі мадэльер Эрве Леру, які стварыў папулярныя ва ўсім свеце бандажныя сукенкі, памёр на 60-м годзе жыцця. Ён пачаў сваю кар'еру ў якасці асістэнта Карла Лагерфельда ў модным доме *Chanel*, распрацоўваў калекцыі для *Lanvin*, а ў 1985 годзе заснаваў уласны модны дом *Herve Leger*. Брэнд праславіўся за кошт сукенак з бандажнымі драпіроўкамі, якія мадэльер прыдумаву выпадкова, калі накручваў на манекен стужкі для аздаблення адзення. Сярод прыхільніц Эрве Леру — Дыта фон Тыз, Элізабэт Хэрлі, Селін Дыён, Крысцін Сцюарт, Меган Фокс ды іншыя знакамітасці.

Віцебскае абласное аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі выказвае шчырыя спачуванні першаму намесніку старшыні Саюза пісьменнікаў Беларусі Алене Анатолеўне Стэльмах з прычыны напаткаўшага яе гора — смерці МАЦІ.

САМОТНЫ МУШКЕЦЁР

Чаму я назваў Якуба Коласа мушкецёрам? Бо менавіта такім яго ўбачыў Заір Азгур, калі першы раз прыйшоў «ляпіць» паэта: «*Перада мной сядзеў чалавек з вусікамі і з эспаньёлкай у такой рамантычнай позе, што раптам здаўся падобным на аднаго з герояў Аляксандра Дзюма*». Так аўтара «*Новай зямлі*» яшчэ ніхто не апісваў. Азгур, як пісьменнік, паказаў нам нечаканы партрэт Якуба Коласа. О, каб і скульптурная выява паэта на плошчы, што носіць яго імя, мела б такую ж мастацкую незвычайнасць! Але тут Заір Ісакавіч, забыўшыся на свае дзівосныя ўражання, вылепіў міфалагічны варыянт класіка. Менавіта такім Якуб Колас паўстае са школьных падручнікаў, шматлікіх ілюстрацый, юбілейных календароў і медалёў: мажны, нават таўставаты, строгі, па-раднаўску мудры.

А ў сапраўднасці? Амаль усё жыццё вагаўся не больш за 60 кілаграм, кожную раніцу сек дрывы (расколваў нават самае вялікае палена з першага разу). Калі ж пасля 1944 года пачалі адужваць хваробы, з-за якіх стаў папраўляцца, то ў лісце да Алесі Смоліч (5 студзеня 1950 г.) пісаў: «...я стаў таўсцей, а тоўстых я ніколі не любіў, а самога сябе я за гэта ўзненавідзеў».

Калі ўжо пры жыцці з яго пачалі рабіць бронзавы вобраз, ён 16 лістапада 1952 года іранічна пісаў:

*Не ведаю, напраўдзе, што сказаць:
Ці радавацца мне ці гараваць.
Прызнаны я пясняром народа,
І не адна мне нагорода.*

*Бяда ж у тым, мае сябры,
Што я, браточкі, — грыб стары.*

*Ды ўсё ж адзначу штрых адзін —
З прыемнасцю глядзеў на балярын.*

...І не толькі. Ён, аматар раманаў Вальтэра Скота, заўсёды гатовы быў захапіцца якой-небудзь прыгажуняй. Адчуваў сябе сапраўдным рыцарам. Сэрца было адкрыта для рамантычных прыгод, а часцей для пакутаў ад нераздаленага кахання. Жонка называла яго «благаняверны» (што згадваецца у лістах), а ён, калі знаходзіўся ў эвакуацыі ў Ташкенце, пісаў у дзённіку (31 кастрычніка 1943 г.): «Святлана? [перакладчыца Святлана Сомава] Мая мара, маё самае лепшае, што дае жыццё. Але яна не хіліцца да мяне».

Пасля 60-ці Якуб Колас стварае сапраўдныя шэдэўры любоўнай лірыкі. Прытым ні ў 1910-я, ні ў 1920-я гады вершаў пра каханне мы ў яго практычна не знойдем. Перакладчыца Святлана Сомава натхняла яго, напрыклад, на

такія акварэльна-лёгка радкі, складзеныя 31 жніўня 1943 года:

*Быў у Ташкенце Колас Якуб,
Быў і распыаўся дзесьці.
А ці сарвецца з каралавых губ:
«Пачуць бы аб Коласе весці?»*

Лёгкасць — гэта ўвогуле тое слова, якое найбольш пасуе з усіх беларускіх паэтаў менавіта Якубу Коласу.

Яму быў аднолькава далёкі вывераны неакласіцызм Максіма Багдановіча з моташна-спакойным чаканнем смерці, калі герою «нат і не шкада, / Што хутка будзе ён зямлёю», так і псіхопаталагічны мадэрнізм Янкі Купалы, дзе «на пацеху сляпой дзічы /.../ Вырываў з сябе жылу па жыле, / Ві ў вяроўку, ў пятлю і павесся, / І, пакуль у зямлю не зарылі, / Хоць дух будзе шыпець у бяссілі, / — На сваіх вісі жылах і смейся!»

Творчы саюзнік Якуба Коласа — Марк Шагал. У адзін час (1908 — 1918 гг.) яны ўздымаліся над усім жорсткім, брыдкім, фізіялагічна невыносным, стваралі сваю фантазмагарычную казку, луналі ў ёй свабодным птахам. Як і Шагал, ён надаваў вялікую ўвагу снам. Запісваў іх, імкнуўся разгадаць, многія свае творы ператвараў у дзівоснае снабчанняе.

Бо што такое «Новая зямля»? Гэта вяртаўны сон пра ідэальны, можна нават сказаць, райскі паралельны свет, куды ўцякаў вязень царскай турмы Якуб Колас.

Што такое «Сымон-музыка»? Сюррэалістычна-ўтапічная фантазія пра тое, як чыстае мастацтва перамагае пяхельную рэчаіснасць. Такая перамога магчымая, вядома, толькі ў... сне.

Адна з самых прыгожых сцэн у «Сымон-музыку» — эпізод на могілках. Выгнаны з дому, галоўны герой прыходзіць на магілу дзедка Курылы, адзінага блізкага яму чалавека. Сымон плача. І ад гэтых слёз...

*...яму так лёгка стала,
Як бы што яго ўзняло
І так ціханька гайдала
І так лёгенька нясло.
Лёгка, вольна і лагодна,
Бы на крыллях светлых мар,
Ён лятае так свабодна
У клубах купчастых хмар.*

Сымон-музыка лунае ў сваім ідэальным вымярэнні. Прывід дзедка іграе на скрыпцы і натхняе яго на яшчэ больш смелыя палёты...

За дзевяць год да смерці Якуб Колас здзіўляў сваімі шагалаўскімі фантазіямі Петруся Броўку: «*Нядаўна мяне апанавала думка. /.../ Я яўляюся перад публікаю — а тут усе людзі вучоныя — і пытаюся: ці можа чалавек адарвацца ад зямлі і павіснуць у паветры? Мне казалі б: не /.../ ёсць закон усясветнага цягання. А я знайшоў спосаб ліквідаваць гэта цягання, узяў сабе падняўся на крок, на два ды пайшоў разгульваць над галавамі свае аўдыторыі...*» (22 кастрычніка 1947 г.).

Якуб Колас і Марк Шагал з аднолькавай пераканаўчасцю ўмелі глядзець на беспрасвецце свайго часу, глядзець з такой паэтычнай, фантазіяна-адчайнай зухаватасцю, горкай насмешкай, іранічным болям, што, як ні дзіўна, становіцца лягчэй. Яны адначасова і ўцякалі ад нашай рэчаіснасці і разам з тым перасэнсоўвалі яе боль, надаўшы яму балетную, па-дзіцячы бесклапотную бязважкасць...

Васіль ДРАНЬКО-МАЙСЮК

НЯСВІЖСКІ СЯБАР ЯКУБА КОЛАСА

3 лістапада адзначаецца 135 год з дня нараджэння класіка беларускай літаратуры Якуба Коласа. Мінуй 61 год, як не стала народнага паэта Беларусі. Здаецца, знайсці нешта новае, дагэтуль невядомае даследчыкам коласавай спадчыны амаль немагчыма. Аднак час ад часу трапляюцца вельмі цікавыя знаходкі, якія адкрываюць новыя старонкі жыцця і творчасці Якуба Коласа...

Так здарылася, што ў Мінску, дзякуючы Згуртаванню беларусаў свету «Бацькаўшчына», сустрэліся дзве ўнучкі таленавітых сыноў Беларусі — Марыя Міцкевіч, унучка Якуба Коласа, і Лідзія Шацірышвілі (у дзявоцтве Лярская), унучка заслужанага настаўніка БССР Яўгена Васільевіча Астроўскага. Ужо доўгі час Лідзія жыве ў Грузіі, прывяздае ў Беларусь даволі рэдка, каб наведаць сваіх родных. Сустрэча адбылася ў Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа, дзе на адным з мерапрыемстваў Лідзія Шацірышвілі паказала кнігу Якуба Коласа «На прасторах жыцця» з дарчым надпісам паэта яе дзеду: «Дарагому Аўгэну Васільевічу Астроўскаму на памяць аб Нясвіжскай семінарыі ад Якуба Коласа. 9. І. 1929 г.». У 2017 годзе Лідзія Шацірышвілі, параіўшыся са сваякамі, вырашыла перадаць кнігу ў фонды музея Якуба Коласа. Яна папоўніла калекцыю «Кнігі з дарчымі надпісамі паэта». У фондах музея захоўваецца толькі 16 кніг з дарчымі аўтографамі паэта, якія былі падараваны Якубам Коласам у 1920-я гг. Знайсці адну з такіх кніг сёння, праз 90 год, якая добра захавалася і не згінула ў часы Вялікай Айчыннай вайны, і сапраўды падарунак лёсу.

Што ж звязвала Якуба Коласа і Яўгена Астроўскага? Пазнаёмліліся яны падчас навучання ў Нясвіжскай настаўніцкай семінарыі, вучыліся на адным курсе. Аб'ядноўваў іх аднолькавы сацыяльны статус — абадва былі са шматдзетных сем'яў беззямельных сялян,

Яўген Васільевіч Астроўскі — студэнт Нясвіжскай настаўніцкай семінарыі.

абодва імкнуліся да ведаў, хацелі атрымаць адукацыю, абадва скончылі семінарыю, сталі настаўнікамі. Адзначым, што Яўген Астроўскі скончыў яшчэ і Віленскі ўніверсітэт і пачаў выкладаць матэматыку і фізіку. Працаваў у Відзах, затым разам з сям'ёй перабраўся ў Журавічы за 35 км ад Рагачова. Па ўспамінах дачкі Астроўскага, Ларысы Яўгенаўны, пра яе бацьку як настаўніка хадзілі добрыя чуткі, яна памятае, як нейкія людзі, што перапытвалі дарогу, дзанаўшыся, што яны ў Журавічах, казалі: «А, ведаем, гэта там, дзе Астроўскі настаўнікам». Таленавітым педагогам быў і Якуб Колас, пра што сведчаць шматлікія ўспаміны яго ўдзячных вучняў. Так, Хведар Жураўлёў, які вучыўся ў Якуба Коласа ў прыватнай беларускай школе ў вёсцы Саны, успамінаў: «...проста сорамна было быць дрэннымі вучнямі ў такога добрага настаўніка, якім з'яўляўся Канстанцін

Міхайлавіч... Больш за ўсё мы любілі нашага настаўніка за тое, што ён ніколі не сварыўся на нас, быў справядлівы, патрабавальны і вельмі ласкавы...».

Сустрэкаліся Якуб Колас і Яўген Астроўскі і пасля заканчэння семінарыі. Кніга з дарчым надпісам нагадвае пра адну з такіх сустрэч. Па ўспамінах дачкі Астроўскага Ларысы Яўгенаўны, яе бацьку яшчэ да вайны прысвоілі званне заслужанага настаўніка БССР, ён атрымаў ганаровую граматы і пасведчанне пад нумарам 1. Пасля атрымання звання Астроўскі на радасцях купіў 3 кілаграмы селядца. Але жонка сказала, што ён купіў замнога, і не ведае, што з ім рабіць. Тады Астроўскі ўзяў некалькі селядцоў і пайшоў да Коласа, добра пасядзела, пагутарылі, успомнілі былыя часы за чаркай гарэлкі з добрай закускою. Цікава, што жонка Яўгена Астроўскага Лідзія Феафілаўна, як і жонка Якуба Коласа Марыя Дзмітрыеўна, былі настаўніцамі пачатковых класаў.

У даваенны час Колас і Астроўскі любілі хадзіць адзін да аднаго ў госці, падоўгу

размаўлялі, дзяліліся планами. Дачка Астроўскага Ларыса ганарылася, што бацька сябруе з чалавекам, чыю творчасць яны вучуцаюць у школе.

Падчас вайны абадва настаўнікі страцілі членаў сваіх сем'яў. На трэці дзень руска-фінскай вайны загінуў сын Астроўскага Анатоль, таленавіты матэматык. Яўген Васільевіч так перажываў, што пайшоў з дому ў лес, узяўшы толькі стрэльбу, яго не было цэлы тыдзень. Пасля Вялікай Айчыннай вайны ад сям'і Астроўскага з васьмі чалавек засталася толькі палова: выжылі ён сам, жонка і дзве дачкі — Ларыса і Тамара. А Якуб Колас страціў свайго сярэдняга сына Юрыя, а ў хуткім часе пасля перамогі з жыцця пайшла жонка Якуба Коласа Марыя Дзмітрыеўна, яго лепшы сябар і дарадца.

Дачка Астроўскага Ларыса Яўгенаўна выйшла замуж за Пятра Аляксеевіча Лярскага, вядомага географа, навукоўца, заснавальніка беларускага прыродазнаўства. Па яго падручніках па географіі, краязнаўстве і прыродазнаўстве вучыліся школьнікі і студэнты СССР і БССР. Якуба Коласа ён бачыў на адной з літаратурных сустрэч, вельмі любіў яго творчасць і часта падчас лекцый цытаваў. Пасля смерці Яўгена Васільевіча Астроўскага (памёр 15 красавіка 1965 года ў Журавічах) кніга з аўтографам Якуба Коласа беражліва захоўвалася ў сям'і Лярскіх.

Васіліна МІЦКЕВІЧ

Марыя Міцкевіч і Лідзія Шацірышвілі ў музеі Якуба Коласа

Вытокі коласаўскай драматургічнай плыні

Працэс станаўлення нацыянальнага тэатра на пачатку XX ст. неад’емны ад творчага генія Коласа. Першыя пакаленні прафесійных беларускіх артыстаў і рэжысёраў выхаваны непасрэдна на коласаўскай літаратуры.

Паспрабуем прасачыць працэс станаўлення Коласа-драматурга ад самага пачатку, з дзіцячых і юнацкіх гадоў, абагульніць факты, якія сведчаць пра шляхі пісьменніка да сцэнічнага мастацтва.

Кастусь Міцкевіч запамніў сябе ў дзяцінстве з побыту сям’і на трэцім месцы службы бацькі Міхала Казіміравіча, у Ластку (або Сухошчыне), аддаленым хутары на Стаўбоўшчыне. У хаце Міцкевічаў пачавалі розныя людзі: сваякі-сяляне, леснікі, аб’ездчыкі, сярод якіх трапляліся цудоўныя апавядальнікі, жартаўнікі, сатырыкі. Малы Кастусь слухаў іх і адкрываў новае, нязведанае пра жыццё за межамі хутара.

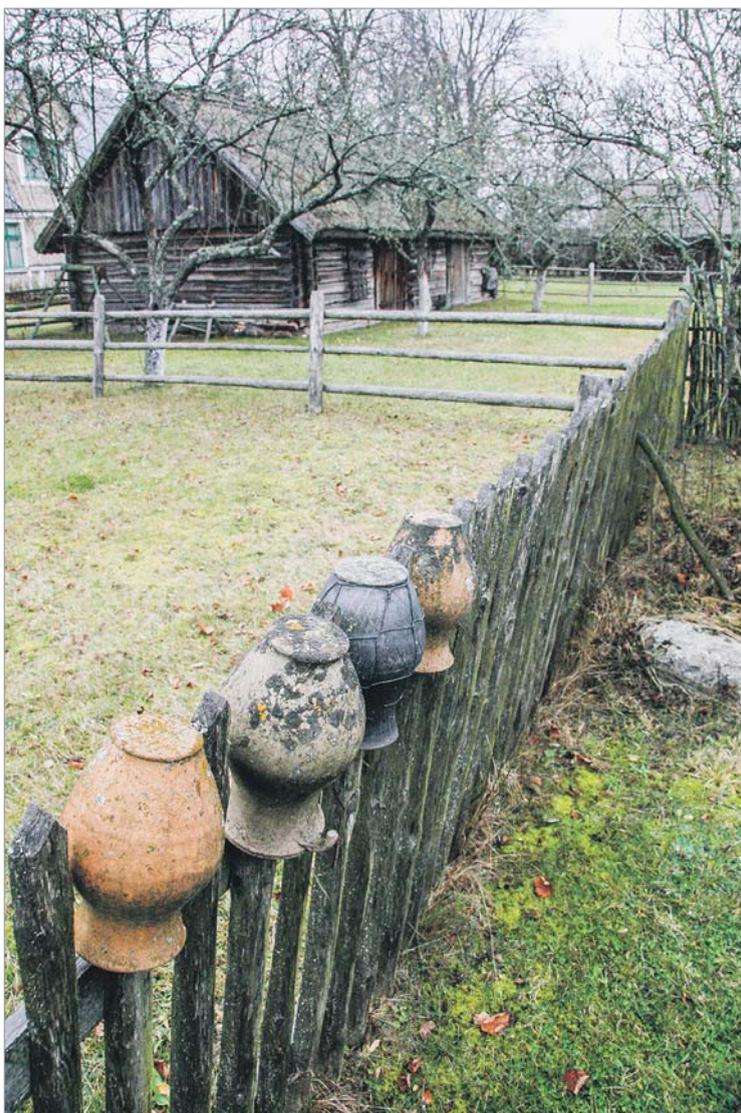
У 1890 г. Міхал Казіміравіч атрымаў перавод па службе ў леснічоўку Альбуць. Тут сям’я пражыла 12 гадоў. Росквіту таленту хлопчыка спрыяла дзіўная нёманская прырода, цікаўнасць да яе праяў, назіранне за зменамі пораў года. Гэта пазнанне сусвету было арганічна звязана з пасільнай сялянскай працай: работай у двары, на лузе, у полі, зборам ягад і грыбоў, лоўляй рыбы ў Нёмане, выпасам хатняй жывёлы. У леснічоўку Альбуць, што знаходзілася непадалёку ад бойкага Кацярынінскага тракту, заходзіла шмат людзей. Пазней Якуб Колас пісаў у аўтабіяграфіі ў 1926 г.: «Многа рознага людю паперабывала ў нашай хаце. Нямоўчныя, цікавыя гутаркі новых людзей пашыралі мой запас ведаў аб людзях і жыцці і далі мне багаты матэрыял для назірання».

У Нясвіжскай настаўніцкай семінары пачаў праяўляцца не толькі паэтычны талент Кастуся, а і талент дэкламатара, апавядальніка. Кастусь ведаў шмат апавяданняў, анекдотаў з сялянскага жыцця (пачуае, увабраанае на хутарах у дзяцінстве) і на працягу чатырох семінарскіх гадоў забаўляў сваіх сяброў у вольныя хвіліны. Паэтычнае і артыстычнае ішло поруч. Дазволу не пагадзіцца з ацэнкамі некаторых даследчыкаў жыцця і творчасці песняра наконт таго, што ў маладыя гады Якуб Колас не меў магчымасці пазнаёміцца з тэатральным мастацтвам. У семінарыях ставіліся спектаклі, ладзіліся літаратурныя вечарыны.

Соф’я Сяргееўна Шамардзіна (1894 — 1980), ураджэнка Нясвіжа, бацькі якой сябравалі з сям’ёй Льва Кляменцэвіча Лычкоўскага, выкладчыка матэматыкі і фізікі, класнага кіраўніка будучага пісьменніка, пісала ва ўспамінах, што ў Нясвіжскай семінары «глядзела першы ў сваім жыцці спектакль “Недоросль”. Можна, у пастаноўцы яго прымаў удзел і будучы Якуб Колас — мужчынскія і жаночыя ролі выконвалі хлопчыкі». Цікавае ўяўляе яшчэ адзін эпізод з яе ўспамінаў. Соф’я Шамардзіна ў дзяцінстве левала ў вёсцы Паласна ў старым ксяндзоўскім доме. Вёска знаходзіцца паблізу ад Мікалаеўшчыны, на левым беразе ракі Нёман. Аднойчы, падчас канікул, Соф’я, яе брат, сястра і двое дзяцей Л. К. Лычкоўскага паставілі «Жаніцьбу» М. Гогаля. Паглядзець пастаноўку прыйшоў і семінарыст Кастусь Міцкевіч. Ён быў упэўнены, «што ўбачыць сур’эзную спробу асветніцкай работы ў вёсцы», але быў расчараваны, таму што гэта была аматарская дзіцячая забава.

Не раз Кастусь Міцкевіч выступаў на семінарскіх вечарах у якасці акцёра і дэкламатара. На мерапрыемствы запрашаліся прадстаўнікі гарадскога кіраўніцтва, пошты, выкладчыкі вучылішчаў і самой семінары, афіцэры мясцовай артылерыйскай брыгады з сем’ямі. Аднойчы на такой вечарыне Кастусь Міцкевіч быў адзеты сялянінам з-пад Глука. Другі раз ён чытаў сваю паэму «Страх» па-беларуску; іншым разам дэкламаваў вершы, апавяданні, жарты. У аўтабіяграфіі 1926 г. Якуб Колас паведамляе, што на гэтых вечарынах «меў надзвычайны поспех і сярод таварышаў, і настаўнікаў, і гарадской публікі, дзе было многа афіцэраў».

21 лютага 1902 г. у Нясвіжскай настаўніцкай семінары ўрачыста адзначылі 50-годдзе з дня смерці Мікалая Гогаля. З выкананых вучнямі нумароў дэкламавання, спеваў і музыкі прысутным асабліва спадабаўся ў тым ліку і прысвечаны М. Гогалю верш семінарыста Кастуся Міцкевіча. Пра гэта сведчаць архіўная крыніца (3 жыцццяпісу Якуба Коласа : дакументы і матэрыялы / укл. Г. В. Кісялёў. — Мінск : Навука і тэхніка, 1982. — С. 68) і ўспаміны Міхаіла Пальчэўскага (Пальчэўскі, М. Гэта не забываецца / М. Пальчэўскі // У сэрцы народным (жыццё і творчасць Якуба Коласа) : зборнік; рэд. С. Х. Александровіч. — Мінск : Навука і тэхніка, 1967. — С. 178). Праграма ўрачыстасці была зацверджана 8 лютага, у той дзень памёр бацька Кастуся — Міхал Казіміравіч Міцкевіч. Пасля пахавання бацькі і смутку на сэрцы выступаць перад вялікай аўдыторыяй, відаць, далося

Смольня — філіял Дзяржаўнага літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа.

Кастусю няпроста, але, як сапраўдны артыст, ён справіўся з хвалеваннем.

Семінарскі перыяд жыцця Якуба Коласа адзначаны не толькі спробамі і пачаткам вершаскладання (у тым ліку і па-беларуску), але і цікавасцю ў зародкавым стане да тэатральнага дзейства, акцёрскага майстэрства і мастацкай дэкламацыі, што сведчыць пра паэтычную і артыстычную натуру падлетка.

Пасля таго, як Якубу Коласу ўдалося атрымаць афіцыйны дазвол паліцыі на знаходжанне ў Вільні, ён вярнуўся ў рэдакцыю «Нашай нівы». Прыгадаем фотатапаштоўку віленскага перыяду, на якой 24-гадовы Канстанцін Міцкевіч жартаўліва танцуе з адным з сяброў-знаёмых (гл. «Малодосць», 2015, № 11, с. 3 — 6). Малады, абаяльны, вясёлы, з іскрынкамі гумару ў вачах чалавек з разуменнем ставіўся да свайго становішча «агарка» — выкінутага з жыцця чалавека, — шукаў шляхі для пераадолення няўзгод. Вільня, культурная сталіца Паўночна-Заходняга краю, жывіла маладога паэта, адукоўвала, падаравала яму новых знаёмых і сяброў. Яшчэ ўлетку ў рэдакцыі «Нашай нівы» з Якубам Коласам пазнаёмілася маладая настаўніца Аляксандра Георгіеўна Рамановіч (1885 — 1964, у дзявоцтве Зотава). Маладыя людзі пасябравалі, на працягу 10 гадоў перапісаліся, зрэдку сустракаліся. А. Г. Рамановіч (Зотава) пакінула невялікія па колькасці старонак, але вельмі цікавыя ўспаміны, дзе найбольшае месца адведзена сумеснай з Коласам паездцы ў снежні 1907 г. на Каляды ў Санкт-Пецярбург. Спадарожніца паэта паклапацілася наконт памяшкання ў Санкт-Пецярбургу, дзе змог прыпыніцца Якуб Колас на 4 дні, паколькі рэгістрацыя ў гатэлі пагражала яму непрыемнасцямі, па загадзе паліцыі ён не мог пакідаць Вільню.

Няшмат вядома пра першую паездку Якуба Коласа ў паўночную сталіцу, але тое, што пакінула ва ўспамінах Аляксандра Георгіеўна, стварае агульную карціну пецярбургскага падарожжа. У ім выразна праглядаецца культурна-асветніцкая мэта. Маладыя людзі хадзілі ў музеі, напрыклад, заагаічны, аглядалі архітэктурныя шэдэўры горада. Не абыходзілася без жартаў і прыгод, да таго ж было вельмі халоднае надвор’е. Кожны дзень, як успамінала А. Г. Рамановіч (Зотава), яны бывалі ў Народным доме.

Што ж з сябе ўяўляў Народны дом? Агульнадаступная культурна-асветніцкая ўстанова. Самы вялікі ў царскай Расіі Народны дом імператара Мікалая II адкрыўся ў Санкт-Пецярбургу ў 1900 г. у Аляксандраўскім парку. У ім былі вялікія тэатральныя залы, бібліятэка-чытальня, класы для заняткаў спевамі і іграй на народных

інструментах, абсерваторыя, гімнастычная зала, сталовыя. Спектаклі ішлі кожны дзень, на працягу ўсяго года ў тэатры працавалі дзве трупы — драматычная і оперная, выступалі вядомыя артысты.

З успамінаў А. Г. Рамановіч (Зотава): «Раніцамі мы спатыкаліся на дамоўленым месцы, у якім-небудзь музеі, які аглядалі; пасля абедальні ў Народным доме. Пасля абеду аглядалі горад; два разы былі ў оперы Народнага дома. Раз бяссплатна, на балконе, як людзі, каторыя наведваюць Народны дом. У густым натоўпе цяжка было што-небудзь бачыць і чуць. Таму другі раз ужо з платнымі білетамі ў партэры слухалі оперу “Русалка”» [6, с. 170]. Першы паход у тэатр, як відаць з цытаты, не задаволіў паэта і яго спадарожніцу. Колас цікавіўся ўсім тэатральным дзействам: пастаноўкай, выкананнем роляў прафесійнымі артыстамі, дэкарацыямі. Нягледзячы на тое, што ў партэр білеты каштавалі не танна, другі раз за чатыры дні знаходжання ў паўночнай сталіцы маладыя настаўнікі слухалі оперу. Безумоўна, і ў гэтым эпізодзе праглядаецца вялікая зацікаўленасць тэатрам будучага песняра.

Для даведкі: будынак Народнага дома згарэў у 1932 г., цяпер на яго месцы знаходзіцца тэатр «Балтыйскі дом» і побач Санкт-Пецярбургскі Мюзік-хол (Петраградскі бок, Аляксандраўскі парк, 4).

Пасля незабыўнай першай паездкі ў Санкт-Пецярбург цікавае Якуба Коласа да тэатра ўзнавілася толькі праз чатыры гады. Следства, суд, турма, першыя месяцы пошукаў сябе і свайго месца ў паслятурэмным жыцці, паглыбленне ў творчы працэс, які стаўся паратункам ад безвыходнасці, вызначалі колы жыцця самога паэта.

Зімою 1912 г. па запрашэнні рэдакцыі газеты «Наша ніва» Якуб Колас прыехаў у Вільню. 2 лютага Канстанцін Міхайлавіч глядзеў у тэатры п’есу жарт украінскага пісьменніка і драматурга Марка Крапіўніцкага «Пашыліся ў дурні». Гэта была пастаноўка Беларускага музычна-драматычнага гуртка (Вільня, 1911 — 1916), дырыжыраваў Людмір Міхал Рагоўскі. Цяпер на сцэне Коласу «давлялося ўгледзець беларуса першы раз».

Спачатку Коласу-гледачу хацелася забыцца, што ён у тэатры, абстрагавацца, заняць нейкую адлегласць, такі астравок, дзе можна было ўявіць усё ўбачанае на сцэне, як у жыцці, каб зразумець, ці здольны беларус да тэатра. З першых жа слоў артыстаў страх і сумненне паэта развееліся. Ён з вялікай асалодай глядзеў і ўспрымаў спектакль. У нашаніўскай карэспандэнцыі «Беларускі вечар у Вільні 2 лютага», што была надрукавана праз два тыдні пасля прагляду спектакля, Якуб Колас пісаў: «Тэатр страшэнна зацікавіў мяне, і ў ім я пачуў вялікую сілу падняцця народнага духу і яго гонару, і нішто, як ён, не можа зрабіць столькі для адраджэння Беларусі». Асэнсоўваючы ўбачанае, шкадаванне паэта выклікала толькі адсутнасць менавіта беларускіх п’ес, жартаў, сцэнак у рэпертуары.

Для Коласа-пісьменніка адкрылася нераспрацаваная дзялянка, нават поле дзейнасці — драматургія. З таго часу ён не пакідаў думкі паспрабаваць свае літаратурныя сілы на тэатральнай ніве. Праз год пісьменнік паведамляў у адным з лістоў у рэдакцыю «Нашай нівы», да В. Ю. Ластоўскага: «Калі буду мець час, настараюся напісаць якую-небудзь камедыю».

Тэатр захапіў Якуба Коласа, але бурлівае жыццё ўносіла свае карэктывы: войны, адарванасць ад Беларусі. Якуб Колас як стваральнік неўміручых паэм «Новая зямля» і «Сымон-музыка», аўтабіяграфічнай трылогіі «На ростанях» і іншых твораў, думаецца, мацнейшы за Коласа-драматурга. Але так склалася.

Многім сцэнічным задумам песняра не суджана было збыцца, хаця першыя п’есы «Антось Лата» і «На дарозе жыцця» ў 1917 — 1920 гг. ставіліся як прафесійнымі трупамі, так і аматарскімі калектывамі. Не знайшла свайго сцэнічнага ўвасаблення п’еса Якуба Коласа «Забастоўшчыкі» пра нелегальны настаўніцкі з’езд, удзельнікам якога быў яе аўтар. Якуб Колас не паспеў ажыццявіць яшчэ даваенную мару напісаць п’есу пра Крычаўскае сялянскае паўстанне 1740-х гадоў.

Якуб Колас напісаў пяць п’ес («Антось Лата», «На дарозе жыцця», «Забастоўшчыкі», «Вайна вайне», «У пушчах Палесся»), але спектаклямі сталі многія паэтычныя і праязічныя творы песняра. Гэта драматычныя і оперныя пастаноўкі, радзё-, тэле-, відэакампазіцыі, а таксама пастаноўкі самадзейных народных калектываў па творах Якуба Коласа. Рэжысёры і акцёры бачаць у творах песняра невычэрпнае драматургічнае багацце, моўную крыніцу, глыбокі нацыянальны каларыт.

Вера МІЦКЕВІЧ

Міхась ПАЗНЯКОЎ:

«ЛІТАРАТУРНАЕ ЖЫЦЦЁ

ВАРТАЕ БОЛЬШ ШЫРОКАГА АСВЯТЛЕННЯ»

Аўтар больш як 80 кніг паэзіі, прозы, публіцыстыкі, крытыкі, слоўнікаў, перакладаў для дарослых і маленькіх... Яго творы для дзяцей уключаны ў вучэбныя праграмы малодшых класаў агульнаадукацыйнай школы, дашкольных устаноў. А вершы для дарослых рэкамендаваны праграмай для азнаямлення ў 6 і 11 класах. Многія творы пакладзены на музыку. Асобныя перакладзены на 22 мовы свету... Лаўрэат шматлікіх прэмій. Сёлета яшчэ і Нацыянальнай літаратурнай прэміі Беларусі. Гэта і стала штуршком для размовы са старшынёй Мінскага гарадскога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі Міхасём ПАЗНЯКОВЫМ:

— Як асабіста лічыце Вы, Міхась Паўлавіч, ці паўплывала ўтварэнне Нацыянальнай літаратурнай прэміі на актыўнасць аўтараў паўдзельнічаць у барацьбе за яе? А можа, новы статус прэміі прыкметна ўзняў якасць твораў, якія прапаноўвалі намінанты?

— Адрозніваючы: у нашай краіне мала літаратурных прэмій. У Расіі, напрыклад, іх дзясяткі. Заснаванне Нацыянальнай літаратурнай прэміі Беларусі мае выключнае значэнне. Па-першае, літаратурная прэмія «Залаты Купідон», заснаваная ў свой час па ініцыятыве Саюза пісьменнікаў Беларусі, у нейкай ступені выканалася сваю ролю і вычарпала сябе. Па-другое, пры адсутнасці Дзяржаўнай прэміі менавіта па літаратуры Нацыянальная літаратурная прэмія з'явілася як бы альтэрнатывай ёй. Безумоўна, атрымаць такую прэмію — прэстыжна, ганарова. Ажывілася работа па вылучэнні, абмеркаванні лепшых твораў у розных намінацыях. У гэтай справе задзейнічаны многія арганізацыі і ўстановы. Экспертны савет, журы таксама пачалі працаваць больш уважліва і прафесійна. Права вылучаць творы на гэтую прэстыжную прэмію атрымалі і самі аўтары. Павысілася цікаўнасць прэсы, тэлебачання да літаратурнага працэсу, да твораў і творцаў. А таксама — шматлікіх работнікаў устаноў культуры. І, што вельмі важна, — чытачоў. Лічу, што літаратурнае жыццё вартае больш шырокага асвятлення. Трэба і надалей заўважаць і прапагандаваць лепшыя кнігі, якія ствараюцца беларускімі літаратарамі. Менавіта кніга — адметная аснова нашай культуры, асветы, выхавання.

Безумоўна, не спяць і самі аўтары. Калі пашырылася ўвага да кнігі, да пісьменніцкай працы, то і пісьменнікі імкнуцца стварыць штосьці больш вартае, значнае, прыкметнае, якаснае. Ведаю прыклады, калі аўтары — вядомыя пісьменнікі — не давалі згоды на вылучэнне сваіх кніг на Нацыянальную прэмію, бо палічылі, што напішуць больш адметныя, больш таленавітыя творы, якія будуць вартыя такога вылучэння. Сёлета Нацыянальная літаратурная прэмія ўручалася ў сямі намінацыях. Лічу, што колькасць намінацый варта павялічыць. Напрыклад, увесці такія намінацыі, як «Песенны жанр», «Гумар і сатыра», «Пераклады»... Ды і памер узнагароджання таксама пакуль не стасуецца з гучнай, важкай назвай гэтай прэміі.

Хачу звярнуць увагу на вялікую адказнасць членаў экспертнага савета і членаў журы Нацыянальнай прэміі. Бо патрэбна абавязкова чытаць творы і сумленна вызначаць лепшыя. Інакш можна загубіць добрую справу, скампраметаваць самую ідэю Нацыянальнай літаратурнай прэміі. Тут не павінна быць «тэлефоннага

права», групаўшчыны, абыякавых адносінаў да ацэнкі твораў.

— Якая тэндэнцыя, на ваш погляд, пераважае апошнім часам: сучасны літаратурны працэс усё больш цікавы толькі самім удзельнікам гэтага працэсу ці ўсё ж пашырае ўплыў на грамадства?

— У апошнія гады ў краіне заўважаецца цікавасць да літаратурнага працэсу. Паўплывалі на гэта, безумоўна, і сустрэчы пісьменнікаў з Прэзідэнтам Рэспублікі Беларусь, вядома, шматлікія творчыя мерапрыемствы, якія ладзяць усе аддзяленні СПБ. Адчуваем увагу з боку ўрада. Дый грамадскасці ўвогуле!

Возьмем для прыкладу шматлікія дзяржаўныя ўзнагароды, якімі ўганараваны нашы пісьменнікі. Больш за сорак вядомых літаратураў СПБ адзначаны ордэнам ці медалём Францыска Скарыны, высокімі ганаровымі званнямі, нават узнагародамі Саюзнай дзяржавы. А гэта — яскравае сведчанне значнага ўплыву літаратурнага працэсу на грамадскае жыццё. Прычым абсягі ўплыву перасягнулі межы Беларусі! Нагадаю, прэміяў Саюзнай дзяржавы ўганараваны паэт-лесеннік Іван Юркін, прэміяй «Зоркі садружнасці» — Алесь Бадак, Алесь Карлюкевіч, Іван Саверчанка, Мікалай Чаргінец. Акадэмікам Сербскай акадэміі навук стаў Іван Чарота. Акадэмікам Пятроўскай акадэміі навук і мастацтваў (Санкт-Пецярбург) — Мікалай Чаргінец; членамі-карэспандэнтамі гэтай акадэміі абраны Анатоль Аўруцін і... ваш пакарлівы слуга. Менавіта з Анатолем Аўруціным сталі і акадэмікамі Міжнароднай літаратурна-мастацкай акадэміі Украіны. Сёлета Наталія Касцючэнка са сваім раманам «Время жатвы и время покаяния» названа лаўрэатам Міжнароднага літаратурнага конкурсу «Залаты Віцязь» (г. Іркуцк). І такія прыклады можна працягваць...

— Як будуецца адносіны літаратураў старэйшага пакалення і аўтараў-пачаткоўцаў на сучасным этапе, у прыватнасці, на прыкладзе Мінскага гарадскога аддзялення СПБ? У маёй памяці вельмі паважлівае колішняе стаўленне да знакамітага майстра слова. Цяпер часам адчуваецца скептычны настрой, можна пачуць і рэзкую крытыку. Гэта павячыла часу... ці патрабаванне часу?

— Пераемнасць жыццёвага, літаратурнага досведу павінна існаваць абавязкова. Бо разрыў паміж пакаленнямі, страга пераемнасці вядуць да вялікіх праблем, непараўненняў і катаклізмаў. Лічу, што пераемнасць у нашай краіне падтрымліваецца і захоўваецца. У розных сферах. У літаратуры — таксама. Хаця часам і можна сустрэць прыклады

Фота Кастуса Дробова.

адмаўлення маладымі пэўных канонаў, правілаў, аўтарытэтаў, традыцый. На шчасце, зрэдку. З боку асобных нефармальных тусовак, асобных маладых літаратураў. Я шмат працую з юнымі, маладымі літаратарамі: падчас правядзення творчых конкурсаў, у Школе юнага паэта, якую ўзначальваю, пры падрыхтоўцы рукапісаў кніг для нашай кніжнай серыі «Мінскія маладыя галасы», галоўным рэдактарам якой з'яўляюся.

Пісьменнік павінен сцвярджаць дабро, ствараць дзеля добра, а не разбурэння, рупіцца лёсам народа, росвітам краіны. Ганарыстасць на пачатку творчага шляху, перацэнка сваіх здольнасцяў, адмаўленне класікаў, традыцый, сцверджаных часам і працяглай працай аўтарытэтаў у літаратуры, да добра не прыводзіць. Кожны літаратар, вядома, мае права на творчыя пошукі, на арыгінальнасць, наватарства, але без засваення досведу папярэднікаў, без сілкавання класічнай і лепшай сучаснай творчасцю абысціся нельга. Так, у няпэўныя, развальныя часы заўсёды ўзнікалі і ўзнікаюць мадэрновыя плыні, рухі, памкненні адмаўлення класікаў, але праходзіў час, і ўсё выпадковае, неістотнае, бурянае, бумблагітскае сціхала і знікала, а класічная літаратура жыла, жыве і будзе жыць. Бо яна нясе святло і праўду жыцця, яна хвалюе, выходзіць асобу — сапраўдную, глыбокую.

У сталічнай пісьменніцкай арганізацыі, як і ў СПБ увогуле, паважлівае стаўленне маладых да стальных пісьменнікаў, клапатлівае стаўленне дасведчаных, старэйшых творцаў да пачынаючых, юных. Інакш навошта тады творчы саюз? За апошнія пяць гадоў сталічнае аддзяленне папоўнілася дзясяткамі маладых членаў і кандыдатаў у члены СПБ. Яны актыўныя ў творчасці, грамадскім жыцці, займаюць разважлівую, здаровую жыццёвую пазіцыю. Гэта не азначае, што з усім згодныя ў нашай рэчаіснасці, не маюць уласных поглядаў і меркаванняў. Яшчэ як маюць! Але яднае імкненне да паразумення, да галоўных чалавечых каштоўнасцяў, да згоды ў грамадстве, да павагі закону, да стваральнасці, да росвіту нашай культуры, нашай краіны.

— За савецкім часам, апроч прэміі дзяржаўнага ўзроўню, пісьменнік меў за спінай моцную сацыяльную падтрымку. Не трэба было клапаціцца

нават пра кватэру і кабінет у ёй, не гаворачы пра іншыя бытавыя дробязі... якія зусім і не дробязі. Даводзілася чуць, што, прынамсі, сталічнае аддзяленне спрабуе рабіць пэўныя захады ў гэтым кірунку. І робіць. Што атрымаецца? Што ў выніку маюць вашы «падначаленыя»?

— Так, цяпер мы можам толькі са шкадаваннем успамінаць савецкі час, асабліва 70-я, 80-я гады ХХ стагоддзя. Самыя спрыяльныя для пісьменніцкай працы! Калі дзяржава спраўна друкавала кнігі пісьменнікаў і плаціла добрыя ганарары. Ды і тыражы былі проста казачныя ў параўнанні з днём сённяшнім. Напрыклад, у 1991 годзе ў мяне выйшла кніга вершаў, загадак і скарагаворак для дзяцей «Тры чарадзеі» тыражом 120 тысяч экзэмпляраў (!) А ганарар — у 15 разоў большы, чым за аналагічную кнігу цяпер. Пісьменнікі маглі адпачываць у санаторыях, атрымліваць бясплатныя кватэры з дадатковымі 20 м² для кабінета, мелі сваю паліклініку і г.д.

Цяпер іншы час, іншая краіна. Аднак і ў сучасных умовах як дзяржава, так і наш творчы саюз імкнуцца дапамагаць пісьменнікам вырашаць многія жыццёвыя і творчыя пытанні. Гэта і дзяржаўныя ўзнагароды, і выданне кніг з фінансавай падтрымкай, і матэрыяльная падтрымка за кошт спонсарскіх сродкаў, і дапамога ў арганізацыі творчых і юбілейных вечароў, прэзентацый кніг, і арганізацыя паездак па Беларусі і ў межы краіны па творчых пытаннях, і дапамога ў вырашэнні розных бытавых праблем. Але, зноў жа, СПБ можа аказаць дапамогу толькі за спонсарскія сродкі. Бо дзяржаўныя сродкі на гэтыя расходы нашаму творчаму саюзу не выдзяляюцца. Былі ў нас спадзяванні на тое, што запраду Рэспубліканскай літаратурнай фонд, які навучыцца зарабляць грошы і дапамагаць пісьменнікам у іх справах, аднак гэтага не атрымалася. На вялікі жал.

У сталічным аддзяленні СПБ, дзе на ўліку звыш 300 літаратураў, мы імкнёмся вырашаць па меры магчымасці самыя розныя пытанні пісьменніцкага жыцця. Створаны і працуюць камісіі па рабоце з ветэранамі, з маладымі літаратарамі. Заснавалі дзве кніжныя серыі, у якіх за шэсць гадоў агульнымі намаганнямі выдана больш як 60 кніг. Адкрылі шматлікі творчыя клубы, студыі, гаспёўні, тэатр паэзіі. Заснавалі чатыры ўласныя літаратурныя прэміі для пісьменнікаў аддзялення і кандыдатаў на ўступленне.

Удзельнічаем у многіх міжнародных творчых праектах. Нашы пісьменнікі дзякуючы спонсарам нярэдка бяруць удзел у многіх мерапрыемствах за межамі Беларусі. Асабліва ўдзячны Асацыяцыі аховы інтэлектуальнай уласнасці «БелБрэнд», якая плённа супрацоўнічае з намі ў розных кірунках. Днямі, напрыклад, вярнуўся з Калінінграда, дзе разам з калегамі прыняў удзел у шматлікіх творчых мерапрыемствах і акцыях. Усе расходы — за кошт калінінградцаў.

Але... Патрэбна працаваць больш і лепш. Як у арганізацыйным плане, так і ў творчым, у пошуку і прыцягненні спонсараў, у супрацоўніцтве з дзяржаўнымі і грамадскімі арганізацыямі. Час вымагае больш актыўна працаваць на духоўнасць, на стварэнне адметных літаратурных з'яў, на дзейсны ўплыў мастацкага слова. Лічу, што тая літаратура сапраўдна, якая спрыяе выхаванню прыгожай душы. Гэтая задача для літаратуры — галоўная ва ўсе часы.

Гутарыла Інеса ПЕТРУСЕВІЧ

Рэцэпты ад старасці слова

Чытач чакае новых тэм, паэты шукаюць новых спосабаў рыфмавання ды штора-зу вынаходзяць ровар. Казімір Камейша ў новай кнізе «Гордзіеў вузел» («Чатыры чвэрці», 2016) застаецца адданым класічным вершаваным тэхнікам.

Верш «Пушчанская малітва», якім распачынаецца зборнік, сапраўды шмат у чым вызначальны: у кнізе шмат пошуму вершалінаў дрэў, шоргату лісця пад нагамі, водару свежага паветра восеньскага ранку... «Хоць рос я, глядзячы на лес, ды вырас, лес шануючы», — прызнаецца ў іншым вершы лірычны герой, гуляючы з сэнсамі ўстойлівых выразіў. Пра тое, што лес у беларускім нацыянальным космасе — значна больш, чым проста прыроднае атачэнне, ужо неаднойчы пісалі. Аднак сёння «лясныя» і «пушчанскія» вершы ўспрымаюцца па-іншаму, і сустрэць іх можна толькі ў творчасці паэтаў сталага пакалення. Калі малады Уладзімір Дубоўка

з захапленнем выгукнуў: «Залатая асенняя раніца! Характэрна ты на свеце адна!», то ён дакладна меў на ўвазе не краявід з балкона. Захапленне прыродай у сучаснай паэзіі — альбо алегарычнае пазёрства, альбо плён настальгічнай вылазкі на малую радзіму.

У Казіміра Камейшы паэтычныя пейзажныя замалёўкі, нават якія не падсвечаны адценнямі алегорыі, гучаць натуральна. Ну і, вядома, дарога з лесу вядзе да вясковай хаты.

Праўда, усё часцей гэта пустая, пакінутая людзьмі хата, якая пад цяжкім замком, як крыжам, канае пад чыстым ясным небам. І ў гэтым нашмат больш праўды, чым у надакучліва-настальгічных згадках пра родную бацькоўскую хату, дзе можна спачыць душой, бо напраўду гэтая прапісаная да дробных дэталей карціна ўжо сталася толькі мастацкім вобразам. Хаця ёсць у кнізе і такія класічныя беларускія прыпаміны пра маму, «якая серп на плячы нясе» і доўгую бацькаву світку. Імпануе ў паэтычным ракурсе, створаным

Казімірам Камейшам, акурат асэнсаванне бездані між светасузіраннем бацькоў і дзяцей сярэдзіны ХХ стагоддзя. І справа тут не ў адвечнай праблеме бацькоў і дзяцей. Гэта не простая канстатацыя зменаў у сацыяльным жыцці краіны і не перабольшанае познім пакаеннем спачуванне цяжкай сялянскай працы бацькоў. Гэта найперш паэтычнае асэнсаванне:

*Востра-востра назублены серп...
Яны ж і не сьдудуца аніколі:
Маладзік насерплены на трасе
І серп назублены над страхом.*

У кнізе «Гордзіеў вузел», дзе так багата поэтыка жніўня і ранняй восні, паэт асэнсоўвае і сваю жыццёвую волю: прыгадвае маладосць, глядзячыся ў люстэрка ўлюбёнага возера Кромань: «Вяроўкай дарога, / вузламі сляды...». Мабыць, менавіта гордзіеў вузел жыццёвых нягодаў, турботаў і страатаў спрабуе рассячы лірычны герой, каб адчуць праз мітусліва-нявартаснае ўзвышаную прасветленасць нябёсаў. У значнай ступені пра гэта ж — і паэма «Няміга»: паэт шукае ў лабірынтах сваіх сноў вытокі і вусце ракі як спосаб вярнуцца да першаснага, натуральнага, несажонага падманам часовых матэрыяльных выгодаў разумення

сэнсу жыцця. Магчыма, паэтычны развагі лірычнага героя ў паэмы крыху расцягнутыя, абцяжараныя лішнімі дэталюмі і параўнаннямі, што не ідзе на карысць выразнасці сэнсу.

Ужо знаёмы чытачу лірычны мініяцюры «Паміж кубкам і вуснамі» сучасны паводле агульнага настрою з паэтычнай часткай. Цікава чытаюцца згадкі пра сустрэчы і прыгоды з удзелам вядомых пісьменнікаў (чаго варта, напрыклад, начная сустрэча ў парку актёра Купалаўскага тэатра Паўла Дубашынскага з Анатолем Вялюгіным), з усмешкай успрымаюцца гісторыі з карэспандэнцкага жыцця аўтара (калі для паказальнага здымка старшыню калгаса давялося ставіць на фоне кукурузнага поля на калені), прымушаюць задумацца меркаванні пра тое, што літаратурнае слова старэе «не ад частага, а проста ад няўмелага ўжытку»... Казімір Камейша прыходзіць да высновы, што не старэе, не становіцца надакучлівым слова толькі ў малітве, таму менавіта да яе часцей трэба звяртацца кожнаму пісьменніку. Мабыць, менавіта таму і «Гордзіеў вузел» распачынаецца своеасаблівай паэтычнай (пушчанскай) малітвай.

Жана КАПУСТА

Што знойдзем у Найдзіна?

У выдавецтве «Чатыры чвэрці» ў серыі «Бібліятэка Саюза пісьменнікаў Беларусі» выйшла кніга апавяданняў Васіля Найдзіна «Анюціны вочкі». Аўтар, што вядомы чытачу найперш як сатырык і гумарыст, прадставіў на чытацкі суд шэраг апавяданняў рознай танальнасці: гучаць тут не толькі вясёлыя ноты — у кнізе багата тужлівых разваг-роздумаў пра цеплыню і трываласць чалавечых стасункаў і хуткаплыннасць жыцця.

Нават апавяданне «Анюціны вочкі», якое дало назву новай кнізе, мае столькі супярэчлівых адценняў штодзённасці, што гумар у ім выглядае не як вызначальны кампанент, а як пэўны аптымістычны ракурс. Галоўныя героі — старыя людзі, што жывуць у вёсцы звыклым парадкам (гаспадарка, агарод, тэлевізар), вядуць «дыскусіі», дзе лепш садзіць агуркі і цыбулю, без нагоды сварацца і нязлосна кляць адно з аднога. Вядома, ёсць тут і сусед, з якім галоўны герой абмяркоўвае лад жыцця шпакоў і пытанні сусветнай палітыкі... Многія рэплікі старых выклікаюць усмешку, у многіх выказах чытач пазнае або сваіх родных, або суседзяў. Няма кульмінацый сюжэта, замест гэтага — скрушная разважлівасць старасці, калі чалавек застаецца на самоце адно з успамінамі пра любімага чалавека. Карціна, створаная пісьменнікам, сапраўды кранальная: удавец Макара пасля смерці жонкі Анюты сам высаджвае на граду яе ўлюбёныя «анюціны вочкі», хаця ніколі не любіў кветак. У кнізе няма такіх шчымых пасляслоўяў да супольнага жыцця, і ў асэнсаванні іх няма напружанай трагічнасці, хутчэй, мудрая сціпаная тужлівасць. Дазвольце сабе гэта можа толькі чалавек з багатым жыццёвым досведам, якому давялося назіраць багата «сюжэтаў» і перажываць іх самому.

Аднак далёка не ўсё апавяданні такія. У многіх пазнаецца адзін з самых вядомых аўтараў часопіса «Вожык», калі чытач можа папросту ад душы пасмяяцца разам з аўтарам — нягледзячы на тое, што пэўная маральна-сацыяльная праблема абавязкова прысутнічае ў творы. Вядома, не магла застацца без увагі Васіля Найдзіна, які амаль усё жыццё працуе ў літаратурнай сферы, выдавецка-кніжная тэма. Напрыклад, у апавяданні «Аўтарытэты гумар» пісьменнік-гумарыст Перчык вядзе перамовы з рэдактарам выдавецтва: надзеі на выданне кнігі ў найбліжэйшы час няма, чарга такая вялікая, што рукапіс Перчыка трапляе на паліцу з подпісам «2025». І калі ў яго аўтара і яго чытачоў смех выклікае тэкст твораў, то рэдактара пацяшае іншае: безнадзейна агромністы стос рукапісаў... Бадай, няма ніводнага пісьменніка, у творчасці якога рана ці позна не ўзнікае сатырычнага асэнсавання выдавецкага працэсу.

Спалучэнне гумару з усведамленнем чалавечай адзіноты, незваротнасці маладосці, глыбіні псіхалагічных прывязак у няпростым сямейным жыцці — адметнасць стылю Васіля Найдзіна. Ёсць нагода і пасмяяцца, і ўсур'ез задумацца. Апавяданні прысвечаны розным тэмам: бацькі і дзеці, сацыяльныя праблемы сучаснай вёскі, імкненне ці няўменне сужэнцаў захаваць хісткую сямейную абалонку, штучнасць папяровай офіснай іерархіі... І па-над усім — шчырае перакананне аўтара, што сапраўднае (каханне, сяброўства, адданасць, сумленнасць) усё адно пераможа. Нават калі гэта не ёсць відавочным з пункту гледжання дня сённяшняга, што звычайна ацэньваецца паводле знешніх прыкмет матэрыяльнага дабрабыту ці хуткаплыннага поспеху.

Наталля НАРУТОВІЧ

АДРАСНАЯ КНІГА СТУДЭНЦКІХ УСПАМІНАЎ

Якім бачаць Мінск студэнты, мімалётныя наведвальнікі інтэрнатаў і здымных кватэр? «Раман не ў прозе» «Адрасная кніга» — арыгінальнае ўвасабленне ўспамінаў паэта Макса Шчура пра Мінск канца дваццатага стагоддзя. Твор складаецца з дваццаці трох раздзелаў, у кожным з якіх распавядаецца кароткая гісторыя пра канкрэтную вуліцу альбо адрас у Мінску. Напрыклад, у раздзеле «Альмадовар» аўтар апісвае падзею, што адбылася ў доме на вуліцы Ангарскай, дзе ён правёў толькі адну ноч. Але менавіта гэтая першая ноч у сталіцы вельмі паўплывала на яго далейшае жыццё з-за адной выпадковасці. Цікава, што назва не дае падказак, якой частцы сталіцы будзе прысвечаны той ці іншы раздзел.

Напрыклад, «Валадарка Дум» — пра турму, а «Краіна Мальбара» — пра Серабранку. У даволі эксцэнтрычным стылі паэт распавядае пра розныя месцы Мінска, суправаджаючы гэта ўспамінамі і ўражаннямі, што ярка характарызуе той час: субкультуры, маладзёжны рух, адносіны са старэйшым пакаленнем, грамадска-палітычная сітуацыя...

З асобнымі старонкамі жыцця Макса Шчура звязаны падземныя пераходы, вакзал, студэнцкая паліклініка, Траецкае прадмесце і многае іншае. Адметнай падаецца гісторыя «А вы ведаеце Бона Скота?». Спачатку аўтар зазначае, што ў Серабранцы ён амаль нічога не памятае — з той прастай прычыны, што ніколі не вяртаўся адтуль цвярозы. Адночы пасля канцэрта ў сваім звычайным для Серабранкі стане ён зайшоў па цыгарэты ў бар і сутыкнуўся з кампаніяй хлопцаў, што святкавалі вяртанне свайго сябра з турмы. Нядобразычлівая размова пагражала пераўтварыцца ў бойку, ды раптам герой вечара — вызвалены сябар — вырашыў даць малому касмагаму хлопцу шанец выражавацца, запытаўшы, ці ведае ён Бона Скота. Вядома, Макс Шчур прадставіўся адданым фанатам легендарнай Эйсі/Дзісі і тым самым пазбег канфліктнай развязкі. Але ва ўспамінах Серабранка так і засталася раёнам, адкуль не заўсёды можна вярнуцца...

Часавая прастора 1994 — 1998 — гады жыцця тады яшчэ студэнта Мінскага дзяржаўнага лінгвістычнага ўніверсітэта. Ужо ў прадмове аўтар дае зразумець, што кніга цалкам будзе прысвечана ўражанням і ўспамінамі пра Мінск таго часу, здавалася б, такога нядаўняга і такога далёкага. На першы погляд можа падацца, што твор будзе цікавы толькі жыхарам беларускай сталіцы. Але гэта не зусім так: атмасфера канца 1990-х захопіць кожнага, хто помніць той перыяд і хто хоць што-небудзь чуў пра яго.

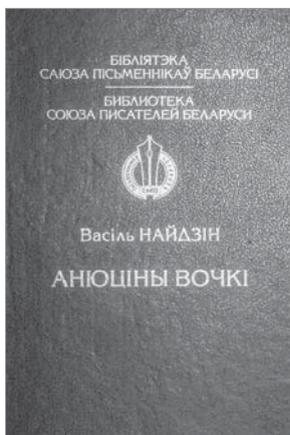
Кніга аўтабіяграфічная: асобы, месцы, падзеі — усё рэальнае. Макс Шчур зазначае, што ў мінулым напісаў раман пра Мінск. У ім ён абразіў горад і назваў яго «Другарадам», а сёння Мінск для паэта — «горад сон толькі без «ца»». Аўтар не займаецца самааналізам і не спрабуе ацэньваць рэчаіснасць таго часу, але асабістае стаўленне прачытаецца між радкоў. Гэта і скептычныя адносіны да тагачаснай палітычнай сітуацыі, і асэнсаванне таго, што можна весці бязладнае жыццё і ў той жа час выдатна разбірацца ў кіно, спрабаваць ставіць спектаклі ва ўніверсітэце...

Аўтар увогуле ні над чым не разважае, проста канстатуе факты, каментуючы нешта ўжо з вышыні пражытых гадоў. Яго цікаваць кіно, кнігі, універсітэт, музыка і дзяўчаты. Герояў у кнізе шмат, і яны не вандруюць з адной гісторыі ў другую, амаль не паўтараюцца. Зрэшты, захапленні амаль усіх персанажаў канца 1990-х такія ж, як і ў сучаснай моладзі, хіба што скарэктаваныя пэўным часавым кантэкстам. Аўтар ставіцца да тагачаснага жыцця з ціхім смуткам, хоць яўна гэтага не выказвае. Ды і нават сама ідэя кнігі — «увекавечванне» ўспамінаў, да якіх зноў і зноў хочацца вяртацца. Няясна толькі адно: ці хацеў бы Макс Шчур вярнуцца ў цяперашні Мінск?

Атмасфера, створаная аўтарам, даволі змрочная. Нават нягледзячы на тое, што многія рэчы апісваюцца з гумарам, чытачу далёка не заўсёды захацца ўсміхнуцца (у першую чаргу гэта датычыцца сцэн, дзе галоўным героем нязменна застаецца... алкаголь).

«Адрасная кніга» Макса Шчура — своеасаблівы эксперымент: за тры тыдні ў форме «рамана не ў прозе» распавесці пра тры з паловай гады жыцця ў Мінску. Ды яшчэ праз столькі гадоў і далёка ад горада.

Яўгенія ШЫЦЬКА

Дар'я ЛЁСАВА

***

Радзіма мая, мая сіла!
Пад сэрцам мяне ты насіла!
Сівела Ты раней часу.
Стагнала з чужых абцасаў,
З ботаў каваных, са стрэлаў,
З агню, ад якога нямела.
Сэрца заходзіцца — колькі
Аскеткаў у целе колкіх
Нясеш Ты ад мін, снарадаў
Камусьці яшчэ на радасці!
Ціха стаю прад Табою,
Трызню Тваім полем бою.
Плакаць, Ты кажаш, не трэба.
Сіня ж, чыстае неба
У радасны Дзень Перамогі.
Сівыя Твае дарогі
Да сэрца гарну, Радзіма.
Па сёння мой дзедка дзіўны

Ідзе да мяне з палону,
Высахлы ў шчэпку, голодны.
Стручаны і кантужаны,
Але — з мэтай мужаю,
Каб нарадзіць мяне
І падарыць вясне!
Узняць мяне ўвысь з бабуляй,
Каб неба адчула!
Сэрца маё жывое —
З чуйнаю цішынёю!
Дзедка мой добры, дзіўны —
Ва ўлонні даўно Радзімы.
За маму Яму Яна,
Люляе цяпер адна.
Ціха шапочуць клёны,
Бэз над галоўкай зялёны.
— Дзедачка, дзеда, дзеда-а-а,
На свята мяне хоць адведай!

...І душа — нібы шыязя канечка...

Пагубляныя ўсе карані.
І каго цяпер дзе дагукаешся?!
І душа — нібы шыязя канечка.
Анідзе не знаходжу радні.
Анідзе — ні між ночы, ні дня,
Між агнёў на Зямлі, ні на Месяцы.
Толькі песня адна ў сэрцы месціцца,
І адчайная цішыня.
Можа, гэтак таксама баліць
І камусь у высокім бязмежжы,
І гукае маю ён усмежку
Між сваіх незямных крыніц.
І трывожна глядзіць ён з вышынь,
Узіраецца ў далечы з далеч.
О далёкі мой Друг, не пакінь
Мяне светла, з вышынь сваіх, раныць!

Алесь ЕМЯЛЯНАЎ-ШЫЛОВІЧ

ураджай!

пішаі верш
падбіраючы словы
як слівы ў спустошаным садзе
стрэсенны паненскай рукою восені
кідаючы ў кошык
напітыя ўежныя і прыгожыя
а дзе ж іншыя дзе яны
восамі едзеныя

вусенямі свідраванья
падбразілыя
гнілабокія
і які
ураджай будзе
у будучым годзе
памятай
найжывейшае ў плодзе
костка

кастрычнік

I
непрачытаная лісты кастрычніка
у вогнішчы гарчычным спаліць
прыбіральшчык
чарговы раз мы не дазнаемся
што дрэвы думаюць пра нас

II
здараецца што і ў вялікім горадзе
можна пабачыць
як інур жураўліны тужлівымі хвалямі
з курлыкканнем над галавой прамільгне

III
махае клён на адвітанне
ружовымі далонямі-лістамі

***

Цябе забыць калісьці
Хацела я.
Іду па спалым лісці,
Спусцеляя.
Гамоніць парк самотай
Расстання.
Асенняй пазалотай —
Каханне.

***

Ой, не трэба, не трэба, не трэба
Абдымаць Вам гарачае неба!
Не чапайце мае душы
У вялікай цішы!

***

Вы праходзьце міма мяне,
Як праходзілі безліч разоў.
Мне хапае няласкавых слоў,
Што малоцяць па сэрцы й спіне!
Вы праходзьце! Ідзіце, ідзіце!
Я — у самым, ад небушка, жыцце!
У валожках я ўся — ад зямлі.
О, мой вораг, замры!..

***

Вецер-вецер, вятрыска,
Самы далёны і блізкі.
Можа, сёння ты з Марса,
Што таемным мне здаўся?
Прыхінуўся так светла,
Што і я стала ветрам —
Й за Табой, за Табою —

гляджу на іх бяру ў руку
і гавару пакуль

IV

увосень дрэвы-ветэраны
скідаюць ордэны і медалі
каб іх уздзець ізноў
на свята перамогі

асеннія метамарфозы

залатое круглае ззяе ў небе
залатая нібы з арганзы лістога
залацінкі сонечных зайчыкаў —
усё блішчыць і ўсміхаецца
быццам няма самоты
быццам смерці няма
сапраўды калісьці твая душа
паселіцца ў дрэве
і штовосень будзе ўбірацца ў золата
і цешыць усіх акурат як сёння
залатая душа чалавека

пісьмо

я мала пішу
калі шчыра — баюся
бо кожны верш —
гадзіна жыцця

Чараты душы

Такім, як ёсць, жыццё прымаю,
хоць чараты душы гудуць.
Ды я ўжо сіл такіх не маю
іх ў барановы рог сагнуць.

Хоць на шляху сваім, не вечным,
вялікага не дасягнуў,
але нясу ў мяшку заплечным
я мудрасць, праўду, плён, вясну.

Наперад мкнуча маю мары,
іх з-пад далоні не відаць.
Наладзіць бы шчэ строй гітары,
паспець не толькі «до» сыграць.

Але плыву, плыву ў прасторы
пад шум чаротны над ракой.
І ведаю, спаткаўшы гора,
што ішчасце побач, тут, са мной.

Паглядзі на нас, Божа

Дзе зямлю напайла сляза,
там зярнятка вясной узышло.
Не глядзіце самотна назад,
дзе зламалі надзеі вясло.

Як жа хутка мяняецца час,
бы вада ў хуткапльынай рацэ,
і няма з намі тых, хто да нас
жураўля патрымаў у руцэ.

Снежным лесам і полем!
І душа забалела,
Быццам плакаць не ўмела
Я ніколі дагэтуль!
Вецер, ветрык Сусвету!
Вецер-ветрыку, мілы,
Я Цябе палюбіла!

***

Вось і Ты. І мая адзінота.
Бліснуў промнем, на міг абагрэў.
І адразу ж душа ўся — на ноты.
Нараджаецца ўзрушаны спеў!

***

Маё захапленне калішняе!
Дзіўлюся, што стала ты лішняе.
Дзіўлюся: было ж ты гарачае,
Аднога Цябе колісь бачыла.
Цябе я вачыма галубіла.
Куды ж ты падзелася, любяе?

***

Ціхая, як восень,
Я іду па травах.
Сэрца ішчасця просіць,
Ёсць такое права!
Мне не ведаць, дзе Ты,
Хто Ты і адкуль Ты.
Толькі — самы светлы,
Як прамень, раскуты!
Працягну я рукі:
— Родны, любы, вась я!
...І пальюцца гукі,
Як з нябёс Завосся!

і не адна
вершы ўзнікаюць
гады нікнуць
спрабую ўнікнуць гэтых думак
таму й пішу нячаста
каб радзей азірацца
назад

дзвяты вал

мастак Аганэз Айвазян
ніколі не пісаў з наттуры
усе свае карціны ён маляваў
з успамінаў
і не ведаў як можна іначэй
напрыклад дзвяты вал
быў скончаны праз адзінаццаць дзён
марыніст Айвазоўскі казаў
— хіба можна пісаць бліскавіцу з наттуры
гэтаксама як штормы і буры
іх малююць выключна з памяці

вось і паэт да тае пары не паэт
пакуль не адчуе й не скончыць
дзвяты свой вал

Браніслаў ЕРМАШКЕВІЧ

Прывітанне

«Добры дзень!», — кажу,
дзядзька наш Колас,
прывітанне кладу на паперу.
Як хачу, каб пачуў ты мой голас,
дый у моц беларуса паверыў.

Як і ты, я з бядняцкага роду
(пра сваю я мяркую сярмяжку),
век свой жыў і служыў ты народу,
зацягнуўшы на поясе дзяжку.

Заўжды быў для мяне абаронцам,
каб не ведаў я здэкаў, няволі.

І пакуль нада мной ззяе сонца,
пра цябе не забуду ніколі.

Наталяеш мяне сваёй сілай,
ды гартуеш штодня маю волю.
Беларус я. Народ мой — асілак,

ну, а я — яго парастак кволы.

Прамень Купалы

Лічу за вялікае ішчасце пражыць
свой век на зямлі, дзе ступала
нага песняра, каб Айчыне служыць,
каб песня яго не змаўкала.

Мінулага часу агораны клёк
напружыў у ліпені памяць,
як вобраз Купалы з'явіўся здалёк,
у юную чырвані замець.

І марыў у небе блакітным лятаць,
на памяць знаў «Хлопчык і лётчык»,
любіў адвячоркам Купалу чытаць
пад вогненны стрэл вугалёчка.

Зрок Вязынка песціць. Аковы. Ляўкі.
Чырвоныя гронкі рабіны.
Дарогу асветліць прамень трапяткі
туды, дзе пачатак Краіны.

А зямля, дзе ўжо ніва цвіла,
зрастае травой-муравой,
дзе гняздо сваё птушка віла —
раскаіце вятрысты сувой.

Паглядзі на нас, Божа, з вышынь,
нахілі над зямлёй галаву.
А ці маем надзею ісіці,
ці не топчам дарэмна траву?

Бацькоўская вяршыня

Мне да бацькоўскае вяршыні
з зямлі так проста не дастаць,
Хоць і нашу я крыж на шыі,
ды з-пад кашулі не відаць.

Як з ім, яна бліжэй да цела,
аб чым не думаў я раней.
Салёным потам прапацела
і стала, мусібыць, радней.

Калі на справы час нацэліць,
дык кожны робіць перш сваю.
Таму і Бог няроўна дзеліць
на той зямлі, дзе я стаю.

Таму я веру: з ласкі Бога,
з ім побач бацька мой жыве.
Туды, як воблачка, дарога
то патанае, то плыве.

НА СКРЫЖАВАННІ СНОЎ

Урывак з аповесці-эсэ

...Першы раз я начаваў у незнаёмым месцы без бацькоў у піянерскім лагеры «Гваздова», куды мы прыехалі з драматычным гуртком Дома піянераў ставіць спектакль па п'есе Джані Радары «Чыпаліна», дзе я, другакласнік, іграў ролю Вішанькі. Я ціха плакаў, бо без любай бабулі, бацькі і маці было няўтульна і страшна. Плакаў з заплюшчанымі вачыма, бо было сорамна: а раптам хто ўбачыць. Чуў, як некалькі разоў да ложка падыходзіў наш настаўнік Анатоль Сцяпанавіч, як ён гладзіў мяне па галоўцы і нешта ласкавае гаварыў сваім прыемным басам...

Нават падлеткам, ужо ў восьмым класе, калі мы ездзілі ў калгас «на бульбу», не мог заснуць у вясковай хаце, і гэтак пачуццё трывогі без звычайнай хатняй атмасферы цікавала за мной і ў больш сталых гады.

мяне на ўсю чацвёртую паласу. Са здымкам, з подпісам пра маладога рабочага полацкага завода шкловалакна, які «ўпэўнена крочыць у паэзію».

Тады гэта для мяне было надзвычай вялікім святам. Напэўна, з месяц яшчэ я раз-пораз даставаў з шуфляды газеты і перачытваў кожнае слова.

Ужо даўно, са школьных гадоў, я крэмаў паперу, але куды ні дасылаў вершы, усюль адказвалі прыкладна адно і тое ж: вучыцеся, чытайце класікаў, вашы радкі яшчэ сыраватыя.

А тут — цэлая паласа...

Валодзя пазнаёміў мяне з сапраўдным паэтам Валянцінам, які ўжо выдаў свае першыя кніжкі ў сталічным выдавецтве, і цяпер часам мы ўжо ўтрох бавілі час за келіхам таннага віна. І хоць мае настаўнікі былі старэйшыя за мяне больш чым на дзесяць гадоў, у кампанію сваю

паляцела ў Кітай на працу, і цяпер, праз два гады пасля таго, як мы з яе маці былі ў яе ў гасцях, сустракала мяне тут падчас маёй камандзіроўкі.

Оляй мя я назвалі ў гонар маёй бабулі. І цяпер, прыглядаючыся да рысаў яе твару, я бачу перад сабой сваю любую бабулю, якая гадала мяне ажно пакуль я не пайшоў у першы клас.

...— Бабуля, а дзе Бог? На небе? А чаму мы яго не бачым? ...

І мая бабуля Оля тлумачыла мне, што затое Ён нас усіх бачыць. Я ж хацеў абавязкова пабачыць сивога і старога, як мне падавалася, Бога і шукаў яго абрысы ў аблоках, якія праплывалі над нашай маленькай хаткай.

...— Бабуля, а чаму ты на Генку Калужонка казалася «байструк»? Гэта што такое? А я не байструк?.. Так, мой тата навучыць мяне чытаць. А ты чаму чытаць не ўмееш? А, літары дробныя, а тата ў акуларах...

...— Бабуля, а хіба гэтая таполя разумее? Чаму ты кажаш, што з ёй вітацца трэба і здароўя прасіць? З дрэвамі трэба размаўляць? А з кветкамі? Чаму ты з імі размаўляеш?

...— Бабуля, а чаму ідзе дождж? Гэта неба плача? А чого яно плача? Па дзядзю Марку, што на вайне забілі?

...— Бабуля, а што ты казалася: «Красіва, як нешта ў Герасіма»? І чаму мама за такое на цябе сварыцца? Што такое ў таго Герасіма красівае?

...— Бабуля, а ты не памрэш? А хто са мной тады будзе? Бабулечка, не памірай!

...Я ехаў у кузаве нашай саўгаснай палутаркі. Побач на вынесенай з дому лаўцы сядзелі заплаканая мама і цётка Вера, на другім баку ад труны — тата і дзядзька Яша з Ленінграда. Я ганарыўся, што мяне разам з дарослымі ўзялі на машыну хавачь бабулю на Чырвоныя могілкі. Сястрычку не ўзялі, і яна засталася дома з дзядзька Яшынай жонкай.

Здаду машыны ішлі людзі. Іх было няшмат, пэўна, чалавек дзесяць ці пятнаццаць. Гэта былі нашы пітомніцкія старыя Марозіха, Шалуніха, высокі каваль дзядзька Есіпенак, маміны канторскія і бацькавыя браты Яфім і Лёнька. Астатніх я не ведаў.

Я нядаўна перайшоў у чацвёрты клас, любіў школу, а сёння не пайшоў на заняткі і цяпер выглядаў, ці бачаць мяне мае аднакласнікі, бо мы якраз праязджалі міма маёй школы.

Бабуля перад гэтым доўга хварэла, ляжала, не ўстаючы, у ложку, і гаварыць, як раней, мя даўно перасталі.

...Я не плакаў, калі труну выносілі з хаты, не плакаў і цяпер, і мне было нават крыху сорамна перад мамай, што я нібыта не надта перажываю.

Калі вярнуліся дадому, дарослыя селі за стол. Паклікалі і мяне. Праходзячы паўз маленькі калідорчык, я раптам убачыў бабуліны самаробныя тэпці. Старыя, зношаныя, яны сірагліва туліліся да кута. І я ўрэшце зарыдыў. Мяне ўсяго калаціла, і мама доўга не магла мяне супакоіць. Мне было страшна і вусцішна, бо я зразумеў, што любімую бабулю ўжо ніколі не пабачу.

...Дзень праляцеў імгненна. У музеі мы прасачылі ўвесь шлях ад захалуснага бруднага Шанхая да сённяшняга супергіганта. Там я прыгадаў, што ў маім Полацку «Шанхаем» называлі тлумную брудную барахолку, дзе можна было быць папросту пабітым і абрабаваным.

А потым нас павезлі на тэлевышку. На агляднай пляцоўцы са шкляной падлогай можна было бачыць, як унізе соўталіся маленькія чалавечкі і машыны.

Жарт хіба? — з вышыні двухсот пяцідзесяці метраў! Оля з цяжкасцю выцягнула мяне на гэтую падлогу, на якой скакалі ў захапленні дзеці. Я ж не мог уявіць, як гэтае шкло не трэскалася і мы не ляцелі ў бездань!

А ў душнай ночы ў гатэлі на мяне зноў наваліліся ўспаміны...

Навум ГАЛІПЯРОВІЧ

...На новым месцы я заўсёды дрэнна сплю, асабліва калі гэта далёка ад дому. Тым больш калі ўявіць, што да маёй мінскай двухпакаёўкі ледзь не дзесяць тысяч кіламетраў.

А тут на дваццаць пятым паверсе шыкоўнага гатэля за акном зіхаціць ілюмінацыяй Шанхай — горад, падобнага якому я ніколі не бачыў, хоць, здаецца, паездзіў па свеце не так і мала.

Толькі што мы плылі на цеплаходзе і любаваліся велічнымі хмарачосамі, адлюстраваннем рознакаляровых агнёў у цёмнай вадзе, гэтай незвычайнай кітайскай цёплай ноччу.

І я падумаў тады: ці мог увяць мяне зараз мой аднарукі бацька, які акрамя роднага Полацка і франтавых акупаў на мурманскіх балотах амаль нідзе не бываў.

Як ён ганарыўся апошнія гады жыцця, што яго сын «гаворыць па радыё» з Мінска і яму пра гэта нагадваюць суседзі і знаёмыя!..

...Босымі нагамі я намагаў у цемры гатэльныя шлёпанцы і падшыоў да акна. Унізе, нягледзячы на ноч, павольнай ракой плыў паток машын. Іх было не так багата, як удзень, але нейкія справы не давалі спаць іх кіроўцам.

Увогуле, мне здалася, што тут, у Кітаі, ніколі не спыняецца рух.

Прынамсі, сонных ці бязлюдных вуліц у час сваіх паездак у Паднябесную я не бачыў.

Я прыхіліўся лбом да халаднаватага шкла і заплюшчыў вочы. «Мамачка, — прашаптаў нягучна, — мамачка...»

...Усім, каму расказваў, не верылі, што я гэта памятаю. Але і сёння, зажмурыўшы вочы, я бачу маміну чырвоную сукенку і сябе ля яе грудзей. Бачу яе вочы і ласкавую ўсмішку і ціхі пшчотны голас. Тады, па маміных расповедах, мне не было і трох год.

Яна нарадзіла мяне ў полацкім раддоме насупраць Сафійскага сабора, калі ёй было ладна за трыццаць. Па тагачасных мерках — пазнавата, але ж да гэтага была вайна, ленінградская блакада, голад і ропсач...

Бацька быў яшчэ старэйшы, і, хто ведае, не сустрэліся б яны тады ў разбураным і пакалечаным пасляваенным горадзе, ці паявіўся б на свет я...

...Добра памятаю раніцу, калі я расплюшчыў вочы і ўбачыў насупраць за драўлянай загародкай курэй. Мы жылі тады кватарантамі ў хаце будучых суседзяў Запрагаевых, бо нашу драўляную хацінку ў загарадным пасёлку яшчэ будавалі.

«Дзяржплагадавальнік», — так называлася месца мамінай працы, ішчаслівае для яе тым, што там давалі жытло, якое пабудоваць ёй з маёй старой бабуляй, падлеткам-пляменнікам і сястрой на руках было немагчыма. Ды і бацькава вялікая сям'я тулілася ў баракі. Таму настаўніца па адукацыі, яна на ўсё жыццё звязала сябе з прыгараднай сельскай гаспадаркай.

Так вось гадавальнік і гадаваў мяне з малодшай сястрой, аж пакуль я не паехаў у вялікі свет...

...Нібы ў нейкім дзіўным кіно, пераскокваючы і мяняючыся, ці то праз сон, ці паўдрымоту раіліся згадкі пра маё далёкае полацкае дзяцінства і юнацтва ў тую шанхайскую ноч на дваццаць пятым паверсе пад стук уласнага сэрца, якое троху ціснула ад нейкай трывогі, што заўсёды суправаджала мяне ўдалечыні ад дому.

Полацк, вуліца Леніна, Богаяўленскі сабор, 1958 г.

Ледзь спраўляўся з ім і ў далёкіх шматдзённых падарожжах, і ў час вайсковых збораў, і нават у час кароткіх замежных камандзіровак.

...Мы сядзелі на стромым беразе Дзвіны. Лёгкі ветрык прыемна лашчыў шчокі, вакол буяў водар першай летняй лістоты.

— Паэт павінен мець біяграфію, — пацэдзваючы чырвонае віно з бутэлькі, казаў мне Уладзімір Іосіфавіч, Валодзя, адказны сакратар наваполацкай газеты, дзе была надрукавана мая першая вершаваная падборка.

— Усе сапраўдныя паэты ехалі ў геалагічныя экспедыцыі, на ўдарныя будоўлі, жылі сярод простых мужыкоў.

— Ты хлопец таленавіты, але вельмі ўжо хатні. Не бойся рабіць выбар!

Сам Уладзімір мне нагадаў такога вольнага ўпэўненага моцнага мужыка. Ён насіў чорны швэдар «пад Хэмінгвэя», курэй добрыя цыгарэты, я чытаў яго бойкія матэрыялы ў газеце, гумарэскі і апавяданні, якія мне падабаліся. Па частых расповедах, яго паспелі ўжо за гэты час выгнаць з інстытута кінематаграфіі ў Маскве за бойку ў студэнцкім інтэрнаце і з першага курса факультэта журналістыкі нашага беларускага ўніверсітэта, ён папрацаваў аператарам на нафтаперапрацоўчым заводзе і ўрэшце прыйшоў працаваць у газету.

Мы замочвалі мой першы ганарар. Газета не без удзелу Валодзі прадставіла

бралі, чым я ўпотаі вельмі ганарыўся.

— Ты не будзь як яны, твае супляменнікі, — казалі мне сябры. — Ты наш, свойскі, сапраўдны мужык, будзь такім і далей!

Не ведаю, што яны мелі на ўвазе пад словамі «як яны», але мне было і прыемна, і крыўдна, бо нічога такога дрэннага ці незвычайнага ні ў сваім бацьку, ні ў ягоных сродніках я не бачыў. Такія, як і ўсе, — рабацягі. Яго блізныя-браты працавалі на заводзе ліцейшчыкамі, а сам мой тата, прыйшоўшы з вайны з адной рукой, не мог вярнуцца да даваеннай прафесіі печніка і тунькаўся па ўсялякіх работах, пакуль стала не асеў на «высокай пасадзе» вартаўніка.

У яго было шмат сяброў сярод былых франтавікоў, а калі хто-небудзь мог коса на яго глянуць, мой гарачы бацька да трох не лічыў. І хоць часам вяртаўся дадому з разбітым носам, часцей былі добра «адзначаны» яго адзінай здаровай рукой тыя, хто ўступаў з ім у бойку...

Але гэта «як яны» ішло са мной праз усё жыццё і пастаянна трывожыла душу.

Ды пра гэта пакуль памаўчу.

...Пад раніцу, стомлены ўспамінамі, я нарэшце заснуў.

Разбудзіў мяне тэлефон:

— Тата, прывітанне! Я ўжо ў Шанхай!

Гэта была Оля, якая прыляцела з Пекіна адмыслова, каб сустрэцца са мной. Менавіта Оля першай з нашай сям'і

Зрэдакцыйнай пошты

ГОНАР

ЗА АСОБ СУПРАЦЬ
БЕЗАСАБОВАЙ
ПАМЯЦІМемарыялізацыя
пісьменніцкіх імёнаў
як усеагульны клопат

Зазірнуў у статыстыку (калі ў нечым памыліўся, прабачце, але, здаецца, інфармацыя досыць поўная), каб высветліць, чымі імёнамі названы бібліятэкі краіны. Так, Нацыянальная бібліятэка Беларусі не носіць імя пісьменніка ці асветніка альбо грамадскага ці дзяржаўнага дзеяча. Шкада... А што з іншымі бібліятэкамі?..

Колькі з іх уключаюць Якуба Коласа ці Янку Купалу ці каго яшчэ з пісьменнікаў, чья творчасць захапляе і сёння ўсіх, хто шануе родную мову, беларускую культуру? Налічыў 61 бібліятэку. Толькі адна з абласных бібліятэк носіць імя беларускага навукоўца, асветніка, літаратуразнаўца, мовазнаўца Я. Карскага. Гэта Гродзенская абласная... Імя Якуба Коласа — у васьмі бібліятэк. З раённых Коласаўскай з'яўляецца Слоніўская... Ёсць бібліятэкі з імем народнага песняра ў Мінску (у тым ліку — Цэнтральная навуковая бібліятэка НАН Беларусі), у Пінску — гарадская дзіцячая, у Віцебску — дзіцячая бібліятэка-філіял № 10, у Наваполацку, Гомелі, Магілёве...

Імёны Янкі Купалы нададзены сямі бібліятэкам. І ў тым ліку — Ляхавіцкай, Крупскай, а яшчэ Цэнтральнай бібліятэцы ў Мінску. Каго ж з іншых майстроў прыгожага пісьменства бібліятэкі краіны ўтанаравалі наданнем сваім асветніцкім установам іх імёнаў? Францыска Скарыну, Максіма Багдановіча, Францішка Багушэвіча, Янку Маўра, Васіля Вітку, Валянціна Таўляя, Ніну Мацяш, Васіля Праскурава, Піліпа Пестрака, Міколу Засіма, Петруся Броўку, Еўдакію Лось, Еўфрасінню Полацкую, Міхася Лынькова, Уладзіміра Караткевіча, Івана Мележа, Андрэя Макаёнка, Цётку, Ганну Новік, Паўлюка Труса, Анатоля Астрэйку, Максіма Танка, Барыса Мікуліча, Івана Чыгрынава, Івана Пехцерава, Барыса Стральцова, Міколу Ткачова. Хацелася б паставіць шматкроп'е і пералік доўжыць. Ды не атрымліваецца чамусьці. І ў прыныпе зразумела, чаму...

Дзе бібліятэкі, якія маглі б насіць імёны народных паэтаў і народных пісьменнікаў?.. Кандрата Крапівы, Пімена Панчанкі, Аркадзя Куляшова, Васіля Быкава, Рыгора Барадуліна, Ніла Гілевіча, Івана Навуменкі, Янкі Брыля... Дзіўна, што бібліятэкары не ініцыруюць такія практыкі, звязаныя з мемарыялізацыяй слаўных імёнаў.

Тут, пэўна, і самім творчым арганізацыям краіны трэба парупіцца, выступіць ініцыятарамі тых ці іншых прапаноў. У сёлетнім лістападзе спаўняецца 135 гадоў з дня нараджэння Якуба Коласа. А яшчэ — 130 гадоў з дня нараджэння Цішкі Гартнага. І — 80 гадоў з дня нараджэння Валянціна Лукшы. Дарчы, у Полацку і Наваполацку шмат зроблена для ўшанавання пісьменнікаў. Там бібліятэкі носяць імёны Якуба Коласа, Уладзіміра Караткевіча, Францыска Скарыны. Валянцін Лукша наймаверна шмат зрабіў для развіцця кнігавыдання ў галіне дзіцячай літаратуры. Шмат гадоў кіраваў выдавецтвам «Юнацтва». Самым цесным чынам лёс паэта, празаіка, драматурга, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь звязаны з Наваполацкам і Полацкам. Чаму б не ўшанаваць яго імем адну з бібліятэк у адным ці другім горадзе?

У 2018 годзе спаўняецца 125 гадоў з дня нараджэння класіка беларускай літаратуры Максіма Гарэцкага. Ці з'явіцца на Магілёўшчыне бібліятэка яго імя? А яшчэ ж — юбілей пачынальнікаў беларускай літаратуры В. Дуніна-Марцінкевіча, Каруса Каганца... Вось тут стаўлю шматкроп'е. Бо юбілеяў і нагод звышдастаткова.

Максім ПАВЯЛЕЦКІ, г. Мінск

Кібербібліятэкар?

Хто ўладарыць
у лічбавай прасторы

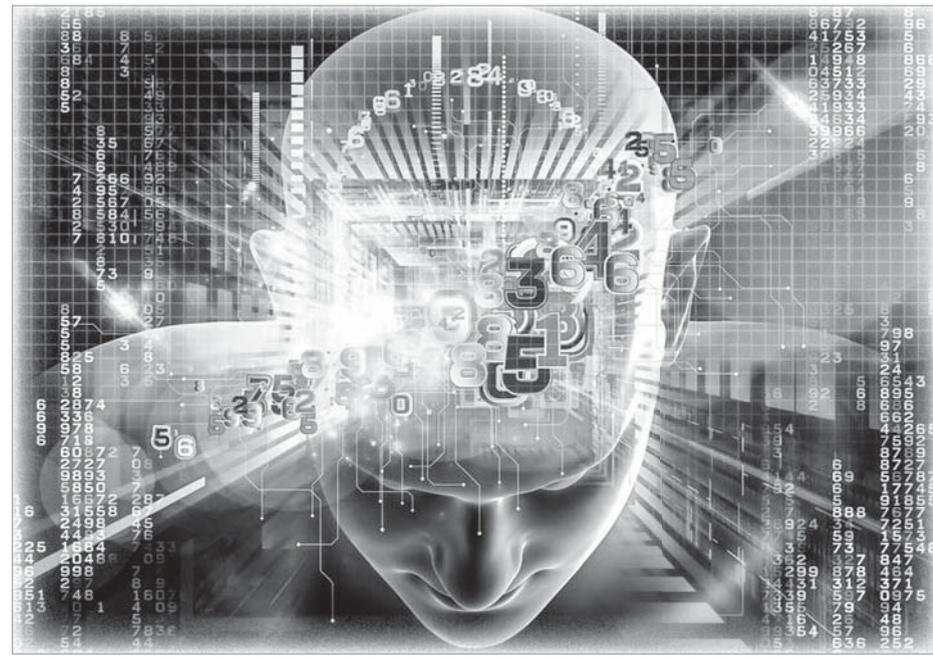
Ці можна вымяраць інфармацыйную прастору тэрабайтамі, мегабайтамі? Ці можна лічыць экзэмплярам электронны прадукт? Пытанні турбуюць даследчыкаў. Цікава ў гэтай сувязі звярнуцца да Міжнароднага кангрэса «500 гадоў беларускага кнігадрукавання». Так, з'яўленне сеткавага асяроддзя і, адпаведна, электронных тэкстаў вымагае новага погляду на вывучэнне тэкстаў сучаснай культуры. Узнікаюць электронныя бібліятэкі з калекцыямі электронных тэкстаў. З'яўляецца так званая сеткавая літаратура. Некаторыя даследчыкі вылучаюць яе падвідам мастацкай літаратуры. Іншыя лічаць (у прыватнасці Алена Брыш, вядучы бібліёграф НББ), што сеткавая літаратура — своеасаблівы падрыхтоўчы этап у літаратурнай творчасці, бо пасля транспіравання твораў у сетцы аўтары ўсё ж іх потым друкуюць. Нарвежскі даследчык Э. Аарсэт уводзіць ва ўжытак паняцце «кібертэкст» — гэта значыць механічная арганізацыя літаратурнага тэксту ў сетцы.

E-BOOK?

Электронная кніга атрымала шырокае распаўсюджанне пасля ўкаранення ў камп'ютарную практыку мініяцюрных карт памяці. Некаторыя даследчыкі лічаць, што электроннай можа называцца толькі гіпертэкставая кніга, бо яе тэкст нельга прадставіць у друкаваным выглядзе: яе чытанне перастае быць лінейным (ад першай да апошняй старонкі), а становіцца выбарчым, «пошукавым» і адначасова ў шматлікіх фрагментах твора.

Востра неабходна лічбавае асяроддзе нацыянальнай бібліяграфіі. Украінскія калегі стварылі «Дапаможнік для нацыянальных бібліяграфій у эпоху лічбавых тэхналогій», які потым трансфармаваўся ў рэсурс «Лепшыя практыкі для нацыянальных бібліяграфічных агенцтваў у лічбавую эпоху». У рэестры нацыянальных бібліяграфій прадстаўлена інфармацыя пра нацыянальныя бібліяграфіі 45 краін свету, адзначыла Лілія Пракапенка з Кіеўскага ўніверсітэта імя Б. Грынчанкі. Бібліятэчна-інфармацыйная сістэма сёння аб'ядноўвае папярковыя і электронныя рэсурсы. Вэб-прадстаўніцтва і свабодны доступ да сусветных электронных рэсурсаў сталі звыклымі для карыстальнікаў, якія ўсё шырэй выкарыстоўваюць мабільныя дадаткі. Таму становяцца запатрабаванымі дыстанцыйныя паслугі. Ствараюцца паўнатэкставыя электронныя калекцыі, тэматычныя, рэфэратыўныя, фактаграфічныя, бібліяграфічныя базы даных, лічбавыя архівы. «Разам з тэндэнцыяй змяншэння фізічнага наведвання і кнігавыдачы ў параўнанні з папярэднімі гадамі назіраецца значнае павышэнне наведванняў старонак бібліятэк, у прыватнасці карыстання электроннымі каталогамі і галіновымі паўнатэкставымі калекцыямі», — заўважыла малодшы навуковы супрацоўнік Інстытута бібліятэказнаўства Нацыянальнай бібліятэкі Украіны імя У. І. Вярнадскага Алена Сокур. Стварэнне навуковай інфармацыйнай прасторы актывізуе інфармацыйны абмены паміж даследчыкамі і карыстальнікамі.

Цікаваю і каштоўную распрацоўку прапанавалі спецыялісты з Аб'яднанага інстытута праблем інфарматыкі НАН Беларусі. У 2013 г. завершана распрацоўка варыянта аўтаматызаванай бібліятэчна-інфармацыйнай сістэмы АБІС БІТ-НТБ, што прадугледжана для аўтаматызацыі малых і сярэдніх публічных навукова-тэхнічных бібліятэк (рэгіянальных, раённых). Выключная вартасць — сістэма не патрабуе

ліцэнзіі, што памяншае кошт выдаткаў бібліятэкі.

НОВЫ ПАДЫХОД

Якімі якасцямі і прафесійнымі навыкамі павінен валодаць бібліятэкар у эру лічбавых тэхналогій? Перш за ўсё спецыялістам новай фармацыі патрэбны аналітычныя ўменні (найбольш запатрабаваны інфармацыйныя аналітыкі), здольнасць выкарыстоўваць інструменты менеджменту, канстатуюцца з замежнага досведу, да якога звярнулася Юлія Галкоўская, дацэнт кафедры менеджменту БДУКіМ. Немагчыма і без разумення і класіфікацыі метадаў, досведу ў стварэнні лічбавага кантэнтну і кіравання ім. Новае пакаленне спецыялістаў павінна валодаць таксама крэатыўнымі, творчымі, тэхнічнымі ўменнямі, здольнасцямі каманднай работы. Замежны досвед дае падставу паразважаць наконт напавування вучэбных праграм сучасных бібліятэкараў у адпаведнасці з патрэбамі часу, лічыць Юлія Галкоўская. У гэтым перадамовы для падрыхтоўкі канкурэнтаздольных, запатрабаваных прафесіяналаў-бібліятэкараў.

Павышаць кваліфікацыю вучэбных праграм, дысцыплін, вучэбна-тэматычных планаў і зместу з прычыны пастаянных змен у бібліятэчна-інфармацыйных рэаліях прапанавала Наталля Люцко, аспірант БДУКіМ. Бібліятэчная педагогіка, на яе думку, патрабуе новых адукацыйных модуляў, здольных павысіць практычную дзейнасць спецыяліста. Аднай з найважнейшых задач сучаснай бібліятэчнай адукацыі Наталля Люцко бачыць павышэнне кваліфікацыі кіраўнікоў універсітэцкіх бібліятэк і прапануе апрацаваць вучэбнага курса для кіраўніцкіх кадраў універсітэцкіх бібліятэк Беларусі «Бібліятэчная кваліметрыя».

У польскім Зеленагурскім універсітэце на факультэце гуманітарных навук навучанне арганізавана па спецыяльнасцях «Бібліятэкар адукацыі», «Інфармацыйны рэдактар», а з кастрычніка 2011 г. адкрылі спецыяльнасць «Брокер інфармацыі». Інфармацыйны брокер павінен не толькі шукаць інфармацыю, але і аналізаваць яе і апрацоўваць. Інфармацыйны брокер рыхтуецца як брокер ведаў, даследчык, інфармацыйны дылер, кібербібліятэкар, пасрэднік паміж інфармацыйнымі рэсурсамі і карыстальнікамі.

Умовай станоўчага іміджу бібліятэкі і бібліятэчнага спецыяліста павінна стаць пазіцыянаванне сябе ў інтэрнэце, упэўнена Алена Казленка, дацэнт БДУКіМ, якая правяла даследаванне працэсаў стэрэатыпізацыі бібліятэчнай прафесіі. На яе думку, разам з традыцыйнымі прафесійнымі абавязкамі бібліятэкара важна паказаваць сваю працу грамадскасці: даваць інфармацыйныя нагоды

на навінавыя сайты, удзельнічаць у абмеркаванні навін бібліятэчнай тэматыкі, ствараць асабісты кантэнт навін.

СВАЯ ЖУРНАЛІСТЫКА?

Бібліятэкам трэба шукаць новыя спосабы прыцягвання чытачоў, упэўнена Вольга Касачова, старшы выкладчык кафедры тэлерэпарцёрскага майстэрства Харкаўскай дзяржаўнай акадэміі культуры. Бібліятэчная журналістыка — гэта эфектыўны сродак уключэння бібліятэк у дынамічную карціну свету. Спецыяліст раіць бібліятэкам выкарыстоўваць досвед прафесійных СМІ, каб уздзейнічаць на фарміраванне так званана парадку дня: прапанаваць кнігі і карысныя сайты для аналізу падзеі.

Бібліятэкі ўздзейнічаюць на сацыяльныя медыя і іншыя СМІ, мяркую Вольга Касачова. Гаворачы пра бібліятэчную журналістыку Украіны, спецыяліст заўважае, што навінавая тэматыка бібліятэк прадстаўлена пераважна вузкімі элітарнымі культурнымі тэмамі, у той час як большасць грамадзян, занятых эканамічнымі, грамадскімі праблемамі, застаюцца па-за ўвагай бібліятэчнай журналістыкі. Супярэчлівым спецыяліст лічыць тое, што бібліятэкі надаюць асноўную ўвагу асвятленню ўласных культурных мерапрыемстваў. Бібліятэчную журналістыку асобныя даследчыкі разглядаюць у розных аспектах: як вучэбную дысцыпліну, як сродак прафесійнага развіцця бібліятэкараў як аналаг масавай работы бібліятэкаў У Харкаўскай дзяржаўнай навуковай бібліятэцы імя У. Г. Караленкі з 2013 г. працуе Школа бібліятэчнага журналіста. Вольга Касачова мела на мэце суаднесці навінавую тэматыку прафесійных СМІ і навінавых стужак на бібліятэчных сайтах. Спецыяліст абвяргае разуменне бібліятэчнай журналістыкі як распаўсюджвання інфармацыі толькі з выдавецкай, кнігагандлёвай і бібліятэчнай справы і бібліяграфіі і прапануе дадаць інфармацыю з розных сфер (дзеля вырашэння культурных, грамадскіх праблем на аснове сусветнай кніжнай спадчыны).

У лічбавую эру пашыраюцца магчымасці для даследчыкаў кніжнай культуры: азнаёміцца з рэдкім выданнем можна анлайн. Лічбавая бібліятэка папаўняецца сканамі і метададзенымі. Спецыялісты знаходзяць шмат пераваг на карысць электронных копіяў: яны не дэградуюць, як папярковыя носьбіты, пры неаднаразовым выкарыстанні; пераадоўваюцца геаграфічныя межы; пашыраецца аўдыторыя карыстальнікаў. Рэдкія і асабліва каштоўныя кнігі раіць разглядаць не толькі як спецыфічную частку культурнай спадчыны, але і як важны, унікальны, запатрабаваны складнік інфармацыйных рэсурсаў, да якіх павінен быць свабодны доступ.

Наталля СВЯТЛОВА

ПАЛІТЫК, ПІСЬМЕННІК, АКАДЭМІК

На радзіме аўтара першага беларускага рамана

Напярэдадні юбілею пісьменніка, грамадскага і палітычнага дзеяча Зміцера Жылуновіча Капыльскага раённая цэнтральная бібліятэка імя Анатоля Астрэйкі гасцінна сустрэла супрацоўнікаў Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі. Дырэктар бібліятэкі Таццяна Серая стала выдатным спадарожнікам для навукоўцаў па старажытным горадзе на Капыльскай градзе.

Гісторыкі і літаратуразнаўцы наведлі Капыль, каб узяць удзел у чытаньнях, прысвечаных творчасці аднаго з пачынальнікаў беларускай літаратуры. Менавіта ў гэтым горадзе Зміцер Жылуновіч пачаў жыццёвы і працоўны шлях — працаваў гарбаром, упэўніўся ў неабходнасці адстойваць правы працоўнага чалавека. У палітычную гісторыю нашай краіны Цішка Гартны ўвайшоў як старшыня Часовага ўрада Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі Беларусь (студзень — люты 1919 г.), у гісторыю літаратуры — як аўтар першага беларускага рамана «Сокі цаліны», у гісторыю беларускай навукі — як акадэмік АН БССР.

Па словах Аляксандра Кавалені, акадэміка-сакратара АДДзялення гуманітарных навук і мастацтваў НАН, правядзенне выязных мерапрыемстваў стала добрай традыцыяй Нацыянальнай акадэміі навук. Сёлета ўстанова правяла больш за сорак канферэнцый, палова з іх прайшла ў рэгіёнах. Дзякуючы гэтаму моладзь нашай краіны пазнаёмілася з навуковымі даследаваннямі і даведлася, якімі праблемамі займаюцца вучоныя.

Як адзначыла ў прывітальным слове старшыня раённага Савета дэпутатаў Ірына Кісляк, на Капыльшчыне нарадзіліся такія вядомыя пісьменнікі, як Алесь Адамовіч, Кузьма Чорны, Мікола Хведаровіч, Адам Русак. Сёння Капыльскае зямля таксама багатая на творчых людзей, пра што яскрава сведчаць праекты мясцовых устаноў культуры і адукацыі. Так, у холе Капыльскай сярэдняй школы № 2 імя Цішкі Гартнага, дзе ладзіліся чытанні, была размешчана выстаўка работ навучэнцаў Капыльскай дзіцячай школы мастацтваў. Супрацоўнікі раённай бібліятэкі знаёмілі маленькіх мастакоў з гісторыяй горада Капыля, распавядалі мясцовыя легенды і паданні. Па выніках некалькіх сустрэч дзеці стварылі малюнкi, дзе адлюстравалі сваё бачанне роднай зямлі і яе гісторыі. «Кніга, фарбы, аловак...» — такую назву мае гэты доўгатэрміновы праект, у межах якога ў найбліжэйшы час плануецца разгарнуць знакамітую кнігу Антуана дэ Сент-Экзюперы «Маленькі прынец». У раённай бібліятэцы ёсць і іншыя праграмы для маленькіх чытачоў: «Разам з кнігай мы расцём», «Чытаем, вучымся, гуляем», краязнаўчая праграма «І для мяне не было б Беларусі без маленькай Радзімы маёй», праект, які ладзіцца супольна з праваслаўнай царквой «Будзем храм у душах».

Падчас чытанняў адбылося ўзнагароджанне пераможцаў конкурсу сярод школьнікаў на лепшы твор, прысвечаны Капыльшчыне. Свае даклады прадставілі для шырокай аўдыторыі гісторык Андрэй Унучак, літаратуразнаўцы Яўген Гарадніцкі, Зінаіда Драздова, Ігар Шаладонаў і інш. Па завяршэнні мерапрыемства госці наведлі Капыльскі раённы краязнаўчы музей. Дырэктар Інстытута літаратуразнаўства імя Янкі Купалы Нацыянальнай акадэміі навук Іван Саверчанка ўсклаў кветкі да бюста Цішкі Гартнага. Грошы на бюст капыляне збіралі ўсім горадам — каб ушанаваць памяць выдатнага земляка, які загінуў у трагічным для Беларусі 1937 годзе.

Юлія ШПАКОВА

САБРАНЫЯ ПАЧУЦЦІ

Надзея Драчынская чытае свае вершы.

Адзін з актыўных служыцеляў культуры — бібліятэкар на заслужаным адпачынку Адахоўшчынскай сельскай бібліятэкі Ляхавіцкага раёна Брэсцкай вобласці Надзея Драчынская. Да 2005 года стараста вёскі, актыўная памочніца «перасоўкі» — бібліёбуса, працягвае супрацоўнічаць з бібліятэкай і вось ужо 2 гады з'яўляецца грамадскім бібліятэкарам і выдае кнігі жыхарам вёскі Адахоўшчына.

Нарадзілася Надзея Канстанцінаўна 7 студзеня 1946 года ў в. Ліпск Ляхавіцкага раёна. Пасля заканчэння школы, Аршанскага прафесійна-тэхнічнага вучылішча працавала прадзільшчыцай на тэкстыльнай фабрыцы, вучылася на курсах акцёрскай граматы ў Маскоўскім універсітэце культуры, Магілёўскім бібліятэчным тэхнікуме.

Напэўна, у многіх узнікала жаданне пакласці душэўны стан на словы, на паперу. Вось і Надзея гэта рабіла, так часта, што назбіралася некалькі сшыткаў вершаў.

Невялікі зборнік вершаў Надзеі Драчынскай пад назвай «Ты года нікогда не считай...» выдалі сумеснымі намаганнямі старшыні савета ветэранаў культуры Соф'і Марчык, загадчыка аддзела па рэкламе і маркетынгу Аляксандры Новік, загадчыка аддзела абслугоўвання і інфармацыі

Марыны Нікіцінай і супрацоўнікаў Ляхавіцкай цэнтральнай бібліятэкі імя Я. Купалы.

У зборніку сабраныя вершы розных гадоў і тэматыкі, шмат вершаў-разваг пра вайну, ветэранаў, на тэму Афганістана, Чарнобыльскай катастрофы, але багата і лірычных. Надзея Канстанцінаўна — натура тонкая і рамантычная. З гумарам, фантазіяй піша пра сваю працу, прысвячае радкі калегам-бібліятэкарам, юбілярам, землякам.

Шмат цёплых слоў выказалі пра Надзею Канстанцінаўну тыя, хто з ёй працаваў: старшыня раённай арганізацыі ветэранаў, былы загадчык аддзела культуры Мікалай Юруць, дырэктар школы мастацтваў Уладзімір Крук, былыя дырэктары Ляхавіцкай цэнтралізаванай бібліятэчнай сістэмы Ірына Лагун і загадчыца метадычнага аддзела цэнтральнай бібліятэкі Тамара Мітрафанова.

Марына НІКІЦІНА

Конкурс «УРОКІ СУЧАСНАСЦІ»

Урок праводзіцца для вучняў 11 класа.

Абгрунтаванне актуальнасці тэмы.

Настаўнікі беларускай мовы і літаратуры адыгрываюць вялікую ролю ў станаўленні жыццёвай пазіцыі падлеткаў. Таму неабходна спрыяць выхаванню ў вучняў пачуцця патрыятызму і павагі да Радзімы, гонару, што мы жывём у незалежнай і мірнай Беларусі. У праграме па літаратуры прапанаваны твор для дадатковага чытання — п'еса Алеся Дударова «Радавыя». Гэты твор — рэквіем па загінулых, па спаленых душах, скалечаных лёсах.

Арыгінальнасць правядзення ўрока.

На дошцы — эпіграфы:
1. Чым больш чалавек любіць жыццё, тым мацней ненавідзіць вайну (В. Быкаў).

2. Вайна — жорсткая рэч, якая нясе за сабой несправядлівасць і злачыныствы (Плутарх).

3. Вось яна, вайна — бой, смерць, параженне, перамога над сваёй слабасцю і ворагам (А. Адамовіч).

На працягу ўрока дэманструюцца слайды на ваенную тэматыку. Абсталяванне: выстаўка кнігі Алеся Дударова, партрэт пісьменніка.

ВАЕННАЯ ПАМЯЦЬ

Галерэя вобразаў у п'есе Алеся Дударова «Радавыя»

1. Інфармацыйна-пошукавы этап. Настаўнік звяртаецца да вучняў з пытаннямі:

А) Якія асацыяцыі ўзнікаюць у вас пры чытанні радкоў, запісаных на дошцы (вайна, гора, смерць, слёзы, расстанне, пакуты, голад, нястача)?

Б) Якое слова з гэтага ланцужка, на вашу думку, цэнтральнае, з якім звязаны лагічна ўсе астатнія? Чаму?

В) Як бы вы ўмоўна-вобразна намалювалі вайну?

Г) Запішыце ў сшытку прыметнікі да слова «вайна».

Д) Уявіце, якім было жыццё герояў п'есы да вайны? Запішыце ланцужок апорных слоў (радасць, сям'я, каханне, праца, дзеці).

Е) А цяпер запішыце ланцужок слоў, у якім адлюстравана іх жыццё на вайне (смерць, кроў, страх, вораг, голад, бамбёжкі).

Ё) Што нясе людзям вайна?

Ж) Ці можна ў гэты спіс дапісаць словы: спачуванне, шкадаванне, узаемападтрымка, гуманізм? Ці гэтыя паняцці павінны заняць асобнае месца? Чаму?

Настаўнік падкрэслівае: Алесь Дудароў даводзіць, што толькі дзякуючы ахвярнасці мільёнаў радавых выратавана жыццё нашай краіны.

2. Работа з тэкстам.
Вучні атрымліваюць заданні па групам на картках:

А) Чаму аднаго з герояў п'есы называюць Адуванчыкам?

Б) Ці маецца на ўвазе толькі знешняе падабенства?

В) У чым жыццёвая трагедыя старшыні Дугіна? Як вы ставіцеся да яго лжывай пахаронкі?

Г) Чаму пра Бушцеца гавораць: «Лепш бы ён загінуў. Нельга жыць з такой спустошанай душой».

Д) Як вы ставіцеся да адной з хрысціянскіх заповедзяў: «Не забі!» і як ацэньваеце паводзіны Саляніка?

Е) Як вы разумееце паняцце «грамадзянскі абавязак»? Якое дачыненне яно мае да Дзерваеда?

3. Афішыраванне. Вучні абмяркоўваюць, якое з групавых выступленняў было больш поўнае і глыбокае, робяць неабходныя дапаўненні і заўвагі.

4. Выкананне тэставых заданняў (кожны выконвае індывідуальна), праверка (парная работа).

• Пра каго гэтыя словы: «Стомлены каржакаваты хлопек гадоў пад 30»?

А) Адуванчык;
Б) Дзерваед;
В) Бушцец.

• Каго вядзе Салянік з перабінтаванай галавой?

А) Дугіна;
Б) Адуванчыка;
В) Мішку.

• Чаму Адуванчык быў з павязкай на галаве?

А) быў паранены ў галаву;
Б) немец ухапіў за вуха.

• Каму Адуванчык расказвае пра цыганку, якая нагадала яму баяцца толькі вады?

А) Дзерваеду;
Б) Саляніку;
В) Бушцецу.

• Што зрабілі з жонкай і сынам Дзерваеда фашысты?

А) спалілі;
Б) застрэлілі;
В) вывезлі ў лагер для палонных.

• Каго хацеў застрэліць Бушцец, калі даведаўся, што той ні разу не стрэліў са свайго аўтамата?

А) Дугіна;
Б) Дзерваеда;
В) Саляніка.

• Адуванчык плача: у час пераправы ў яго на вачах утапілася...

А) Вера;
Б) Ліда;
В) Наста.

• Як звалі цяжарную жанчыну, сям'ю якой расстралялі за дапамогу партызанам?

А) Люська;
Б) Наста;
В) Мар'я.

• Чья жонка Люська?

А) Дзерваеда;
Б) Дугіна;
В) Бушцеца.

• Хто памірае на руках у Дзерваеда?

А) Бушцец;
Б) Дугін;
В) Адуванчык.

5. Кантрольна-рэфлексійны этап. Настаўнік задае пытанне: Як вы лічыце, чаму сучасныя паэты і пісьменнікі звяртаюцца да ваеннай тэмы? Якая адказнасць ляжыць на моладзі? Што хоча ксяціць Анатол Вярцінскі наступнымі радкамі:

Я вас прашу, не зведаў хто вайны,

Прашу вас, мае дочки і сыны,
Узяць хоць долю памяці

маёй —
Каб потым ёй не зарасці травой.

Удзел вучняў у занятках.

Напрыканцы заняткаў вучні ў кароткім запісе абагульняюць інфармацыю ўрока — складаюць сінквейн да слова «Беларусь»; прадаўжаюць сказы:

Мяне ўразіла...

Я зразумеў (зразумела)...

Я лічу, што...

Дамашняе заданне — падрыхтаваць паведамленне на тэму «Маё стаўленне да герояў, якія абаранялі Беларусь».

Вынікі.

Вывучэнне п'есы Алеся Дударова спрыяе паглыбленню ведаў вучняў пра драматычны твор, адлюстраванне тэмы Вялікай Айчыннай вайны ў беларускай драматургіі, садзейнічае замацаванню навыкаў шматаспектнага аналізу драматычнага твора. Работа на ўроку дапамагае падлеткам адчуць і зразумець трагічнасць і веліч лёсу герояў п'есы, спрыяе выхаванню ўважлівага чытача, здольнага разважаць над праблемамі, адстойваць сваю пазіцыю.

Святлана МАШКАНАВА,
настаўніца беларускай мовы і літаратуры ДУА «Суражская дзіцячы сад — сярэдняя школа імя Героя Савецкага Саюза М. П. Шмырова», Віцебскі раён

Яркай мастацкай падзеяй восені стаў міжнародны праект «Эрнст Барлах — Кетэ Кольвіц. Пераадольваючы існаванне» ў Нацыянальным мастацкім музеі Беларусі.

Творы двух знакамітых нямецкіх творцаў першай паловы дваццатага стагоддзя Эрнста Барлаха і Кетэ Кольвіц прадстаўлены ў Мінску ўпершыню. Экспазіцыя складаецца з 200 твораў скульптуры і графікі (малюнкі, гравюры) з калекцыі Інстытута міжнародных адносін Штутгарта, музеяў Эрнста Барлаха ў Ратцэбургу і Ведэлі, а таксама з прыватных збораў Германіі. Экспанаты выстаўкі знаёмяць з асноўнымі этапамі творчага шляху мастакоў у перыяд з 1890 па 1945 год.

Праект падзелены на тры часткі. Пры ўваходзе ў галерэйную прастору глядач сутыкаецца з ранняй скульптурай мастакоў і інфармацыяй, што дазваляе глыбей пазнаёміцца з асобамі творцаў і зразумець мастацкую сувязь Кольвіц і Барлаха. Далей глядач трапляе ў прастору, дзе прадстаўлена вялікая скульптура жабрака, якая характарызуе ўсю творчасць Эрнста Барлаха. У апошняй зале творы мастакоў размеркаваны па перыядах.

— І творчы, і чалавечы лёс абодвух мастакоў быў вельмі складаны. У 1933 годзе, пасля прыходу фашызму, творчасць аўтараў падпала пад катэгорыю дэгератыўнага, або, як казалі тады, антыкласічнага мастацтва, — расказвае куратар выстаўкі з боку Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь, вядучы навуковы супрацоўнік аддзела рускага і замежнага мастацтва Святлана Пракоф'ева. — Барлаха і Кольвіц змушалі спыніць творчасць. Першапачаткова ціск на мастакоў быў тактоўным, але пасля ім забаранілі весці любую творчую дзейнасць увогуле, што для мастака азначае смерць асобы. У той час абодва аўтары былі немаладымі, але ўжо асобы ў мастацтве, таму адчувальна ставіліся да таго, што адбываецца навокал. Творы Барлаха і Кольвіц канфіскавалі з карцінных галерэй і часткова ліквідавалі. Кетэ Кольвіц заўсёды казала, што, калі да яе ў дом прыйдзе гестапа, у яе заўсёды ёсць ампула з атрутай. Гэта пазіцыя паказвае, на якія ахвяры маглі ісці людзі, толькі каб спыніць жах, які адбываўся навокал.

БАРЛАХ

Прастора экспазіцыі твораў Эрнста Барлаха арганізавана такім чынам, што, гуляючы па выстаўцы, глядач увесь час натыкаецца на скульптурныя дамінанты: руская серыя, кампазіцыі дваццатых гадоў альбо кампазіцыі, якія суправаджаюць пэўныя графічныя серыі. Гэта дае магчымасць атрымаць ўражанні пра выстаўку з пункту гледжання розных часовых перыядаў творчасці аўтара. Арганізатары пастараліся найбольш поўна прадставіць рускую серыю Эрнста Барлаха.

Руская серыя — гэта работы, створаныя ў 1906-м і пасля. У гэты перыяд Барлах па запрашэнні брата прыехаў у Расію і звярнуў увагу на вельмі простыя чалавечыя вобразы. Яны ўразілі яго настолькі, што ён рабіў замалёўкі людзей, сюжэтаў (яны таксама прадстаўлены ў экспазіцыі). Пасля некаторыя замалёўкі былі ўвасоблены ў скульптуры. Адны з самых частых персанажаў, якія сустракаюцца ў рускай серыі, — жабракі. Барлах стараўся паказаць унутраны напор, сацыяльную канстанту, у якой апынуліся гэтыя людзі. З аднаго боку, глядач у яго скульптурах бачыць дынаміку: выгнутыя рухі персанажаў сведчаць пра эмацыянальны стан, і калі глядзіш на іх, складана паверыць, што фігуры застануцца нязменнымі праз пару імгненняў. З іншага боку, мастак паказвае статычнасць жыцця абяздоленых. На думку Барлаха, менавіта гэтыя два станы выяўляюць найважнейшыя якасці чалавечага духу.

Эрнст Барлах у скульптуры эксперыментваў з рознымі матэрыяламі. Ён вельмі любіў дрэва, але разам з тым пераводзіў скульптуры ў так званы вечны матэрыял — бронзу, рабіў гіпсавыя адлівы. Менавіта гіпсавыя адлівы захаваліся, гэта дало магчымасць ужо пасля вайны, калі вярнулася слава мастакоў, стварыць новыя адлівы знакамітых скульптур майстра.

КОЛЬВІЦ

На працягу творчага шляху Кетэ Кольвіц вывучала ў творчасці саму сябе. На выстаўцы прадстаўлена серыя аўтапартрэтаў мастачкі. Кольвіц за жыццё стварыла больш за 90 аўтапартрэтаў у розных тэхніках жывапісу: літаграфіі, афарты і ксілаграфіі. На выстаўцы прадстаўлена толькі каля 20 партрэтаў.

Эрнст Барлах «Жабрак», 1930 г.

АБ'ЯДНАНЫЯ...

Творы нямецкіх мастакоў Эрнста Барлаха і Кетэ Кольвіц у Мінску

— Ствараючы экспазіцыю, мы хацелі максімальна шырока прадставіць мастакоў, паказаць розныя бакі іх жыцця, паказаць іх глыбокае стаўленне не толькі да людзей, але і да сябе, — падкрэсліла Святлана Пракоф'ева. — У самым эпіцэнтры экспазіцыі прадстаўлены скульптурны аўтапартрэт Кетэ Кольвіц, выкананы ёю самой у бронзе, а праз яго адкрываецца прамая лінія да яшчэ аднаго партрэта Кольвіц, які выпадкова стварыў Эрнст Барлах. Гэта знакамітая скульптура, якая стала візітоўкай праекта. Яна самая вядомая ў творчасці мастака. Ён займаўся стварэннем помніка, прысвечанага памяці загінулым у Першай сусветнай вайне, стварыў анёла і абсалютна выпадкова надаў скульптуры партрэтныя рысы Кетэ Кольвіц.

Адна з самых важных серый работ Кольвіц — ранні цыкл твораў «Паўстанне ткачоў», у якім ідзе зварот да тэхнік літаграфіі і афорта. Менавіта ў гэтай серыі яна заяўляе пра сябе як пра мастака-рэвалюцыянерку. Пачынае знаходзіць вобразы, да якіх пасля будзе звяртацца цягам жыцця. На выстаўцы работы гэтай серыі прадстаўлены ў храналагічнай паслядоўнасці, яны дэманструюць, як тонка аўтар адчувала псіхалагізм простага чалавека.

— Кольвіц была жонкай лекара, які абслугоўваў рабочы клас, таму часта мела зносіны з простымі людзьмі, — расказвае Святлана Пракоф'ева. — Будучы чалавекам чулівым і ўважлівым, яна брала актыўны ўдзел у жыцці гэтых людзей, спрабавала іх падтрымаць не толькі маральна, але і матэрыяльна, ведала, якую патрэбу яны адчуваюць. Гэтыя веды ў далейшым адбіліся ў творчасці. Яна старалася звярнуць увагу гледача на велізарны пласт чалавечага грамадства, які фарміруецца па-за прынцыпамі вышэйшага грамадства. Кольвіц часта мела зносіны з жанчынамі, вобразы якіх ляглі ў аснову партрэтаў. Усе падзеі, якія перажывала аўтар, усе гістарычныя сюжэты, праз якія яна праходзіла, перадавала праз вобраз жанчыны. На яе партрэтах няма прыгажунь: мастачка лічыла, што прыгажосць не візуальны, а ўнутраны фактар.

Серыя «Сялянская вайна» Кетэ Кольвіц — адна з самых знакамітых у творчасці мастачкі. Мастацтвазнаўцы адзначаюць, што нават калі б захавалася толькі гэтая серыя, Кольвіц толькі дзякуючы ёй была б прызнаная вялікай мастачкай. Над ёй яна працавала досыць доўга. Творы пісаліся ў розныя перыяды часу. Першы ліст серыі называецца «Араты». Менавіта дзякуючы яму глядач бачыць, як мянялася мастачка і яе погляды. Таксама ў

аснове серыі ёсць графічны ліст «Згвалтаваная». Гэта тэма не была новай для мастацтва пачатку дваццатага стагоддзя, але Кольвіц вырашыла яе па-свойму: яна адлюстравала жанчыну, якая, нягледзячы на жорсткасць сітуацыі, апынаецца ў атчэўным квітнеючага саду. Мастачка заўсёды пазбягала лішніх дэталей, а ў гэтым выпадку, наадварот, падкрэслівае іх, ствараючы драматычны кантраст паміж эмацыянальным складнікам і безуважнасцю навакольнага свету.

У гісторыі Сялянскай вайны знакамітай асобай з'яўляецца Ганна Чорная — жанчына, якая выклікала паўстанне. Кетэ Кольвіц ілюструе магутны вобраз герані, але ў адным успаміне яна напісала, што ў постаць гэтай жанчыны яна ўклала яшчэ і свой вобраз. Таму невыпадкова глядач бачыць фігуру толькі са спіны. Мастачка не дае магчымасці ўбачыць твар, каб не было прамых асацыяцый.

— Кольвіц заўсёды змагалася за справядлівасць тымі сродкамі, якія былі ёй даступныя. Яна хутка рэагавала на падзеі, якія адбываліся з ёй, — адзначае Святлана Пракоф'ева. — Калі пачаўся голад у Вене, яна стварыла плакат у падтрымку дзяцей Венy, у 1921 годзе пачаўся голад у Расіі, і ў гэтым пытанні яна таксама не засталася безуважлівай. Выйшаў закон аб абортх — Кольвіц у момант зрэагавала, падрыхтаваўшы плакат. Яе плакатная дзейнасць і тыражная графіка ўплывалі на вырашэнне глабальных праблем. Наклад плакатаў прадаваўся, а атрыманыя грошы ішлі на канкрэтныя гуманітарныя мэты.

У 1914 годзе старэйшы сын Кольвіц сышоў добраахвотна на вайну, хоць і не падлягаў мабілізацыі. Сама мастачка ўзяла ўдзел у тым, каб сын адправіўся ваяваць, яна верыла, што гэта вызваленчая барацьба, і хацела дапамагчы. Праз месяц пасля сыходу яе сын загінуў. Праз некаторы час трагізм маці, якая страціла дзіця, узмаціўся трагізмам чалавека, які разумее, наколькі міфічныя былі надзеі, звязаныя з вайной. Толькі ў 1920 годзе Кетэ Кольвіц апублікавала серыю, прысвечаную Першай сусветнай вайне, выкананую ў тэхніцы ксілаграфіі. У яе аўтар уклала толькі адзін пасыл — жаданне мірнага існавання. У аснове сюжэтаў глядач бачыць маці, якая трымае на руках цела мёртвага сына, галодных і знясіленых вязняў. Працуючы над надмагільным помнікам сыну, які пасля стаў помнікам для ўсіх загінулых салдат у Першай сусветнай вайне, мастачка распаўсюджвала кампазіцыю, перадаўшы смутак ад страты бацькі і маці.

Тэма смерці вельмі шчыльна ўпісалася ў творчасць мастачкі. На выстаўцы прадстаўлена серыя работ, у якіх смерць — галоўная геранія, абрастае рознымі абставінамі і сэнсамі. Глядач можа бачыць смерць, якая забірае дзяцей, забірае жанчыну, смерць вясковую і смерць, якая падыходзіць да самой мастачкі. Гэта было яе ўласнае прадчуванне...

СУВЯЗЬ

Хоць творчасць Барлаха і Кольвіц была вельмі падобная, творцы ніколі не былі сябрамі. Яны былі паплечнікамі. Кольвіц паважала Барлаха за мастацкую моц, якую ён выказваў у творах. Паколькі Барлах быў драматургам і яго творы ставілі на сцэнах нямецкіх тэатраў, Кольвіц прысутнічала на многіх пастановах, а потым вярталася дадому і пісала ў дзённіку: «Як шкада, што Барлах — не я». Яна захаплялася яго талентам. Мастачка наведвала дом Барлаха толькі аднойчы — у 1937 годзе, калі мастак памёр. Кольвіц прыехала на яго пахаванне. Пасля развітання яна задумала кампазіцыю, прысвечаную майстру, якую стварала на працягу некалькіх гадоў. Менавіта рэльеф мастачкі, прысвечаны Эрнсту Барлаху, завяршае выстаўку.

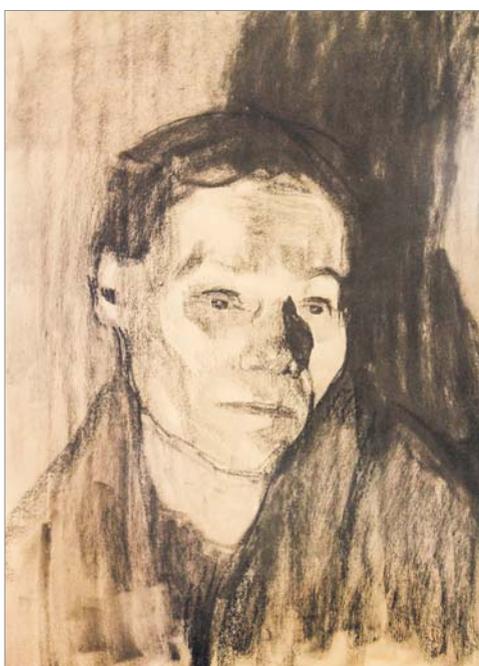
Сама Кетэ Кольвіц памерла ў красавіку 1945 года, крыху не дажыўшы да перамогі. У чэрвені яна павінна была адзначыць юбілей. У газетх і часопісах з'яўляліся артыкулы, дзе адзначаўся талент мастачкі, і толькі

праз два тыдні быў надрукаваны некролаг.

Пасля перамогі імёны мастакоў былі рэабілітаваныя і іх выстаўкі з вялікім поспехам праходзілі не толькі ў Германіі, але і па ўсёй Еўропе, у 1970 годзе адбылася маштабная выстаўка Барлаха ў СССР.

— Гэтыя мастакі былі запатрабаваныя не толькі раней, але і цяпер, таму што ў іх творчасці адгукаюцца падзеі сённяшняга дня, — падкрэслівае Святлана Пракоф'ева. — Згадайце хаця б пра падзеі ва Украіне, на Блізкім Усходзе альбо тэракты ў Еўропе. Тэма выклікае боль, як тады, так і цяпер. Мы не можам казаць пра тое, што мастакі прадчувалі падзеі, але дакладна папярэдзілі, што трэба ісці іншым шляхам.

Вікторыя АСКЕРА, фота аўтара

Кетэ Кольвіц «Рабочая», 1906 г.

Эрнст Барлах «Дзяўчынка, якая сядзіць», 1908 г.

ВЫСОКАЕ МАСТАЦТВА VS ІНДУСТРЫЯ

Мікалай Лаўранюк пра беларускі кінематограф і квіток у Каны

Для некаторых паглядзець 90 беларускіх кінастужак — сапраўдны гераізм, а для іншых — праца, натхненне і складаны выбар. Асабліва калі даводзіцца фарміраваць нацыянальную праграму міжнароднага кінафестывалю «Лістапад». Сумнявацца ў якасці стужак, якія выбралі для глядачоў арганізатары, не даводзіцца: у працэсе ўдзельнічае камісія крытыкаў і кінематографістаў. Кардынуе нацыянальны конкурс Мікалай Лаўранюк (яго сцэнарый у саўтэрстве з Сяргеем Каласоўскім атрымаў спецыяльны прыз на конкурсе *ScriptTeast* у Канах). Ён распавёў, ці падобны «Лістапад» да Канскага фестывалю, як выбіраюць кіно для нацыянальнага конкурсу і чаму сцэнарый — гэта крок да прызнання?

— На фестываль прыходзіць даволі шмат заявак ад беларускіх рэжысёраў. А па якіх крытэрыях адбіраюцца стужкі для праграм?

— Сапраўды, мы атрымліваем шмат заявак, і гэта не ўпершыню: у мінулыя гады статыстыка была прыкладна такая ж. Што тычыцца пытання выбару, то сёлета ўсё больш-менш зразумела, былі работы, якія моцна вылучаліся на агульным фоне. Канечне, былі стужкі, наконт якіх мы дыскавалі, але ў выніку рашэнне па фарміраванні праграмы камісія прыняла амаль аднадушна. Самы галоўны крытэры — мастацкая вартасць фільма, яго актуальнасць, аўтарскі падыход да тэмы і рэалізацыі, а таксама адпаведнасць сучаснай кінамаве. Апошні момант, мяркую, вельмі важны. Большасць фільмаў у нашай праграме — работы аўтараў, якія рухаюцца ў гэтым кірунку. Падчас працэсу адбору мы сутыкаемся з тым, што менавіта гэтага крытэрыю бракуе, некаторыя стужкі зроблены ў стылістыцы ледзве не 80-х і не ў лепшых яе праявах. Тут пытанне найперш да школы і нагляджанасці рэжысёра. Ёсць выпадкі, калі рэжысёр не мае прафесійнай адукацыі, але кампенсуе гэта веданнем сусветнага кінематографа. Візуальная культура з часам змяняецца, таму і фестывалі міжнароднага ўзроўню патрабуюць ад кінематографістаў адпавядаць тэндэнцыям кіно. Прыемна бачыць, як развіваюцца і некаторыя беларускія рэжысёры. Напрыклад, Улада Сянькова: яе новы кароткі метр *«Paranoid Android»* — наступная прыступка пасля 2-гадзіннага юнацкага «Графа ў апельсінах», вельмі прафесійная работа, ці Нэла Васілеўская: кожны яе фільм адрозніваецца ад папярэдняга, а практыка — лепшае навучанне. Хочацца, каб усе рэжысёры вучыліся і разумелі сусветны кінематографічны кантэкст, праглядалі праграмы вялікіх кінафестывалю і марылі туды трапіць, бо дрэнны той рэжысёр, які не хоча трапіць у Каны.

— Ці ўсведамляюць рэжысёры, што дасылаюць стужкі на сур'ёзны фестываль?

— Разуменне таго, што гэта фестываль, ёсць, але, на жаль, не заўсёды мы бачым разуменне таго, што ўвасабляе сабой «Лістапад», веданне таго, якія стужкі мы паказваем, што ўвогуле такое фестывальнае кіно. Таму я заўсёды кажу, што рэжысёры павінны сачыць за станам кінематографа і тым больш за фестывалем, на які дасылаюць работы.

— Менш за ўсё пытанняў звычайна да беларускай дакументалістыкі, а шмат — да анімацыі. Летась даслалі толькі некалькі заявак...

— У Беларусі выдатная дакументальная школа, якая можа быць канкурэнтаздольнай за мяжой: сёлета дзве нашыя стужкі будуць удзельнічаць у фестывалі *IDFA* ў Амстэрдаме. У нашай дакументалістыцы ёсць сувязь пакаленняў: дасведчаныя рэжысёры дапамагаюць дэбютантам, таму маладым кінематографістам заўсёды ёсць, да каго звярнуцца па дапамалу і атрымаць практычную параду ад рэжысёра міжнароднага ўзроўню.

Менавіта таму дакументальную праграму складаць адначасова проста і складана: здавалася б, выбіраць лёгка, але цяжка вызначыць лепшае з лепшага. Сёлета дакументальных фільмаў з-за гэтага ў нас больш за ўсё — 12. Да таго ж мы зрабілі пазаконкурсную секцыю «Беларуская панарама», дзе будуць прадстаўлены работы дасведчаных рэжысёраў — Галіны Адамовіч, Анатоля Алая, Дзмітрыя Зайцава, Ірыны Волах і іншых.

Што да анімацыі, то ў мінулым годзе мы атрымалі толькі 7 заявак. Не ведаю, чаму так адбылося: магчыма, таму што наш фестываль не спецыялізуецца на анімацыі і не ўсе аніматары ведаюць пра такую секцыю. Таму каардынатарам даводзіцца пытацца пра вартую анімацыю самім, і такога патоку, як з гульнявымі фільмамі, дзе іх прыходзіць па 40 — 50, няма. Сёлета будуць прадстаўлены вельмі вартыя работы, у тым ліку і беларускія аніматары, якія жывуць за мяжой.

— На многіх фестывалях нацыянальны конкурс — самы прэстыжны. А ў Беларусі вялікай цікавасці да айчынага кіно не назіраецца...

— Магу адзначыць, што фестывальны глядач даволі актыўна наведвае паказы нацыянальнага конкурсу. Зразумела, што ёсць стужкі, якія выклікаюць большую цікавасць: як правіла, ігравое кіно глядзяць больш. Здараецца, што ахвотных наогул больш, чым зала можа змясціць. Але праблема існуе, і я пачаў бы з таго, што наш глядач не ведае, што такое айчыны кінематограф, а тым больш — нацыянальны конкурс «Лістапада». Гэта балючая тэма, якая звязаная са многімі фактарамі. Напрыклад, як заахваціць пайсці ў кінатэатр тых, хто верыць у стэрэатып: «беларускае кіно не можа быць добрым»? Як зрабіць так, каб нашы стужкі хацелі паказаць у вялікіх залах? Нягледзячы на пытанні, ёсць людзі, якіх нашы фільмы цікавяць, а сёлета ў беларускага кіно яшчэ і новая пляцоўка — кінатэатр «Беларусь». Замежныя госці, якія прыязджаюць на фестываль, глядзяць беларускія фільмы з вялікай цікавасцю, многія адборшчыкі фестывалю просяць падзяліцца з імі беларускімі стужкамі, што мы і робім са згоды аўтара. На мой погляд, мэта «Лістапада» яшчэ і ў гэтым: звязаць беларускае кіно са светам.

— Якія тэндэнцыі назіраюцца ў тэмах фільмаў, пра што хочацца гаварыць нашым рэжысёрам?

— Тэмы некаторых фільмаў асабліва актуальныя. Ва Улады Сяньковай, напрыклад, наогул дзве тэмы, і абедзве «гарачыя» і ўпісаныя ў міжнародны кантэкст. Не атрымаецца вылучыць нейкі агульны кірунак, у якім здымаюць беларускія аўтары: яны вельмі розныя, але прыемна, што ў многіх стужках ёсць адна важная рэч — зварот да рэальных праблем і рэальнага жыцця, а не сыход у штучныя адносіны, штучныя ўчынкi ў «кіношным» стылі. Наадварот, рэжысёры набліжаюць да глядача сапраўднае, што характэрна для большасці «новых хваляў» у кіно. І каб у нас з'явілася такая ж хваля, не трэба вынаходзіць ровар, а толькі ісці па тым жа шляху, як і іншыя «новыя хвалі», тое ж румынскае кіно. Вось фільм Юліі Шатун «Заўтра» — прыклад такога кшталту, менавіта таму ён удзельнічае ў міжнароднай праграме «Малалосць на маршы». Ён блізікі да дакументалістыкі, зроблены дакладна, з мінімалістычным сюжэтам на аснове рэальнага, неглянцавага жыцця, і гэта вельмі балючая тэма, раскрытая без пафасу. У цэнтры фільма — чалавек, які існуе ў нашым соцыуме, дзяржаве, і адносіны «маленькага» чалавека з навакольным светам. Заўважыў, што ў многіх нашых кінематографістаў ёсць жаданне ўшанаваць вялікіх герояў, але насамрэч добрае кіно хаваецца ў рэальных людзях, менавіта такія фільмы будуць запатрабаваны і на фестывалях.

Кадр з фільма «Paranoid Android» (рэж. Улада Сянькова).

— Якія стужкі з беларускай праграмы неабходна ўбачыць кожнаму?

— На мой погляд, уся праграма вартая прагляду. Акрамя ўжо ўзгаданых мной «Заўтра» Юліі Шатун і «Paranoid Android» Улады Сяньковай, вельмі цікавым падаўся фільм Дзмітрыя Дзядка «Сумленны погляд»: гэта кіно пра кіно, зробленае вельмі іранічна. Галоўны герой — беларускі рэжысёр — здымае «шэдэўр» з персанажам, падобным адначасова да Сяргея Бадрова і «Сталкера» Таркоўскага, і са сваёй стужкай марыць трапіць на «Лістапад». Мяркую, гэтая карціна выдатна адлюстроўвае сітуацыю, якая склалася ў беларускім кінематографі. З дакументальнага кіно я б параіў «Фаната» Андрэя Кудзіненкі. Гэта гісторыя пра хлопца, які пешшу ходзіць на матчы любімай каманды «Дынама-Брэст» і з'яўляецца свайго роду сімвалам клуба. Дарэчы, герой прыедзе на паказ фільма ў Мінск. Яшчэ варта паглядзець «Цара гары» Андрэя Куцілы — у рэжысёра ёсць іронія да свайго героя, які ўяўляе тыповага беларуса: ён хоча змяніць свет, але не заўсёды хоча ўставаць з канапы. З анімацыйнага кіно я б параіў стужку Юліі Рудзіцкай, у вытворчасці якой удзельнічалі некалькі краін, яна атрымала безліч ўзнагарод на фестывалях, гэта гісторыя, якая каранямі ідзе ў народныя казкі і беларускую эстэтыку. І напрыканцы «Мора» Маргарыты Ціхановіч — эксперыментальная работа-кліп на кампазіцыю беларускага гурта *PortMone* пра адзіноцтва чалавека і кубачак кавы.

— Вы адзначалі, што нашы рэжысёры вельмі неактыўныя ў плане адукацыі і фестывальнага руху...

— Цяпер нашы аўтары становяцца больш актыўнымі і легітымнымі. Асабліва гэта павінна тычыцца кінаадукацыі, наведвання міжнародных фестывалю і трэнінгаў. І часта бар'ерам для ўдзелу ў такіх мерапрыемствах з'яўляецца нават не нежаданне, а няведанне замежнай мовы. Калі я сустракаўся з Кшыштафам Ранусі ў Польшчы, на пытанне: «Як стаць рэжысёрам?» ён адказаў так: «Рэжысёр сёння павінен ведаць англійскую мову і кіраваць аўтамабілем». І гэта вельмі разумнае і трапнае выказванне, бо свет кіно — бязмежны, і бар'ераў у ім быць не павінна, нават такіх. На жаль, Беларусь у свеце міжнароднага кіно — пакуль што белая пляма на мапе. Хоць мы спрабуем улівацца ў кантэкст: сёлета на фестывалі ў Котбусе будуць прадстаўлены каля 30 беларускіх фільмаў. Думаю, што для рэжысёра, каб быць актыўным, важна яшчэ разумець, чаго яму хочацца, на які фестываль ён марыць трапіць. Проста зняць кіно сёння недастаткова — пасля трэба з ім працаваць. Кінематограф — гэта не толькі высокае мастацтва, але і індустрыя, таму ведаць яе законы неабходна.

— Індустрыяльная платформа «Лістапада» скіраваная сёлета на працу над сцэнарыямі. Ці звязана гэта з тым, што ваш сцэнарый «Саламонава гара» атрымаў прыз на Канскім кінафестывалі?

— Насамрэч не звязана, але выдатна, што менавіта пра сцэнарыі кінематографісты даведаюцца сёлета. Дарэчы, пра конкурс *ScriptTeast* я таксама даведаўся

на індустрыяльнай пляцоўцы аднаго з фестывалю — вось і практычная карысць ад удзелу ў індустрыяльных секцыях. Лічу, што сцэнарый — аснова ўсяго. Калі добрай ідэі і сцэнарыя не будзе, кіно не атрымаецца. Канечне, Гадара, які пісаў сцэнарый у адну старонку, гэта не тычыцца. Тым не менш у свеце, а ў Беларусі ў прыватнасці, бракуе добрых сцэнарыяў. Мне складана сказаць, як стварыць паспяховы сцэнарый, але павінна быць у першую чаргу тэма, якая хвалюе, якая звязаная з уласным болям. Разам з гэтым патрэбнае інтуітыўнае пачуццё вартасці: добрае кіно нараджаецца дзякуючы гэтаму пачуццю. Я б параіў не бяцца складаных і балючых тэм, глядзець вакол сябе, а не прыдумваць нешта штучнае.

— Як лічыце, чаму замежным экспертам ваш сцэнарый падаўся актуальным?

— Твор Ірыны Пісьменнай «Падобны да Стынга», адаптацыя якой з'яўляецца наш сцэнарый, — гэта вельмі арыгінальная, нестандартная і смелая ў многіх аспектах гісторыя. Гэта гісторыя кахання, але тут любоў супрацьлегалася, вельмі розных па ўзросце, у жажлівай, але адначасова і свабоднай, прасторы. Мне падаецца, што тэма Чарнобыля, якая стала фундаментам гэтай гісторыі, таксама вельмі важная, бо на яе не так часта здымаюць стужкі. Чарнобыль — катастрофа сусветнага маштабу, раўнаважнай вайне, гэта смерць не толькі людзей і тэрыторыі, але і пэўнай культуры. Ва Украіне шмат кіно зараз здымаюць на гэтую тэму, і за мяжой, па маім досведзе, не асацыіруюць гэтую праблему з Беларуссю, нават не ведаючы, што наш народ таксама пакутаваў з-за гэтага. Гэта наш боль — чаму мы не гаворым пра гэта?

— Перамога ў Канах дапамагае ў працы над фільмам?

— Думаю, кожны фестываль можа дапамагчы ў рэалізацыі ідэі. Зараз мы ў стадыі перамоў і пошуку бюджэту. Сама ўзнагарода — гэта прызнанне на міжнародным узроўні, знак якасці. Канкурэнцыя была сур'ёзная, бо разам з намі ўдзельнічалі дасведчаныя прафесіяналы. Для прадзюсараў будучага фільма ўзнагарода *ScriptTeast* значыць многа, бо больш за 30% сцэнарыяў ператвараюцца ў фільмы, гэта выдатная статыстыка. І мы сваё кіно таксама абавязкова здымем.

— Канскі фестываль, як і «Лістапад», — свята кіно. Што ўразіла вас там больш за ўсё?

— Канскі фестываль — гэта вар'яцтва ў самым лепшым сэнсе слова! Гэта горад кіно, туды з'язджаюцца дзясяткі тысяч людзей, каб паўдзельнічаць у кінематографічным інтэнсіве. На вуліцы можна выпадкова сустрэць Рамана Паланскі, пазнаёміцца з замежнымі рэжысёрамі. Гэта не толькі самы важны фестываль, але і важны рынак, таму кожны спрабуе прасунуць свой прадукт і сваю краіну. Беларусь, на жаль, там пакуль няма. Я атрымаў карысны досвед, шмат кантактаў, а гэта важна і для «Лістапада»: замежнікі будуць больш ведаць пра наш фестываль. Дарэчы, менавіта ў Канах я пазнаёміўся з рэжысёрам і прадзюсарам фільма «Восенскі самурай», які закрые «Лістапад» сёлета.

Маргарыта ДЗЯХЦЯР

ПРЫТУЛАК ДЛЯ КАМЕДЫЯНТАЎ

Падчас гастроляў
Купалаўскага тэатра
ў Кітаі яго заменяць
госці з Піцера

Тэатр «Прытулак камедыянта» будзе гаспадарыць на Купалаўскай сцэне, пакуль наша трупка ў чатырох гарадах Паднябеснай будзе паказваць «Чайку» ў пастаноўцы Мікалая Пінігіна.

У Мінску ёсць магчымасць з 12 па 15 лістапада паглядзець чатыры пастаноўкі тэатра «Прытулак камедыянта» з Санкт-Пецярбурга. Гэты тэатр у Беларусі выступае не першы раз, напрыклад, некалькі гадоў таму можна было ў рамках форуму «ТЭАРТ» пабачыць пастаноўку Канстанціна Багамолава «Лір». Цяпер да нас прыедуць спектаклі не такія гучныя, але падставы для размоў павінны быць.

Па-першае, іх заўсёды даюць арыгінальныя інтэрпрэтацыі класічных твораў. «Жаніцьба Фігара» Бамаршэ ў пастаноўцы Васіля Сенина набыла рысы сучаснай гісторыі, што асабліва падкрэсліваюць касцюмы, створаныя па матывах калекцыі эпажнага дызайнера Аляксандра Макуіна. Па-другое, «Алеся. Гісторыя кахання» ад рэжысёраў Мікалая Дрэйдэна і Максіма Дзідзенкі паводле Купрына апавядае пра пачуццё дзяўчыны з Палесся Алесі.

Сцэна са спектакля «Жаніцьба Фігара».

Па-трэцяе, у людзей з савецкім мінулым будзе магчымасць узгадаць маладосць, дзе было месца для гісторый з любоўнымі трохкутнікамі, падчас прагляду спектакля «Мой бедны Марат» (рэж. Андрэй Прыкатэнка). Па-чацвёртае: руская класіка «Смерць Тарэлкіна» (паводле Сухава-Кабыліна) у пастаноўцы Сямёна Серзіна праз гратэскнасць і сатыру на чынавенскі бюракратызм дасць падставы для параўнанняў з сённяшнім днём.

Атрымліваецца, што адзін наш спектакль заменяць чатыры прывазныя. Не прагадаем.

ШМАТКРОП'Е

паставілі ў Бабруйску

Пастаноўку п'есы Дзмітрыя Багаслаўскага «Кропкі на часовай восі» ажыццявіла рэжысёр Таццяна Траяновіч у Магілёўскім абласным тэатры драмы і камедыі імя Дуніна-Марцінкевіча. Гэтай пастаноўкай адкрыўся ў кастрычніку новы сезон тэатра. Яна будзе прадстаўляць гэты тэатр у праграме VI фестывалю Нацыянальнай драматургіі, які пачнецца 17 лістапада ў Бабруйску.

П'еса нездарма прыцягнула ўвагу кіраўніка Цэнтра эксперыментальнай рэжысуры ў Мінску Таццяны Траяновіч: яе версія для драматычнай сцэны патрапіла сёлета ў спецыяльную праграму фестывалю сучаснай драматургіі «Любімаўка», што праходзіць у Маскве. Падмуркам для стварэння драматургічнага твора сталі дакументальныя фота з падборкі «40 лепшых фатаграфій за 100 гадоў». Розныя эпохі, розныя краіны і складаныя пачуцці людзей — нібыта імгненні, спыненыя фатаграфам. Але сутнасць таго, што ў гэтых хвілінах перажывалі героі фота, раскрыў драматург Дзмітрый Багаслаўскі.

Марыя АСПЕНКА

Хайнер ГЁБЕЛЬС:

«Ёсць спектаклі, якія не трэба разумець»

Механічныя піяніна замест акцёраў, жывыя авечкі замест салістаў оперы — у тэатры нямецкага рэжысёра і кампазітара Хайнера Гёбеляса можна сустрэць што заўгодна. Самога ж рэжысёра можна было сустрэць у Мінску падчас міжнароднага форуму TEART. Ён прывёз да нас свой спектакль «Макс Блэк, або 62 спосабы падперці галаву рукой» і пазнаёміў з ідэяй тэатра адсутнасці. Мы сустрэліся з Гёбелясам і даведаліся, што сучаснае мастацтва не заўсёды абавязкова разумець, а заснуць на спектаклі — гэта нармальна.

— Беларускі глядач прывычаіўся да класічнага тэатра, дзе ёсць сюжэт, канфлікт, галоўныя дзеючыя асобы, псіхалагізм. У вашым тэатры нічога гэтага няма. Што павінен зрабіць глядач, каб пераключыцца на ўспрыманне новага для яго тэатра?

— Ніхто нічога нікому не павінен. Адзінае, што патрабуюць мае спектаклі ад аўдыторыі, — гэта быць зацікаўленымі, адкрытымі і дапытлівымі. Калі глядачы гатовыя атрымаць задавальненне ад новага для іх мастацтва, яны яго атрымаюць.

— Для разумення вашых спектакляў ці трэба глядачу мець сур'ёзны ўзровень эрудыцыі, быць начытаным?

— Не, глядач не павінен неяк спецыяльна рыхтавацца да спектакля. Спектакль, які я прывёз у Мінск, пачынаецца з вельмі складанай матэматычнай формулы, якую я і сам не разумю. Думаю, ніхто з глядачоў яе таксама не разумее. І гэта нармальна. Сутнасць не ў тым, каб яе зразумець, а ў тым, каб у глядача з'явілася думка: «Ок, ёсць нейкія рэчы, якія я не разумю». Таму што ёсць спектаклі, якія і не трэба разумець, якія трэба адчуваць, бачыць, чуць.

— Я даволі часта заўважаю ў тэатры глядачоў, якія засынаюць проста падчас пастаноўкі. Як вы ставіцеся да такой рэакцыі на спектакль?

— Гэта нармальна. Сон, наогул, — цудоўная рэч. Я таксама, бывае, сплю ў тэатры. Вы не засынаеце, калі адбываецца нешта непрыемнае для вас, не, вы засынаеце ў камфортнай для вас абстаноўцы. Не маю нічога супраць сну падчас спектакля.

— У Беларусі большасць тэатраў — рэпертуарныя. Вы ж да такой інстытуцыі, як рэпертуарны тэатр, ставіцеся даволі крытычна. Чаму?

— Таму што мне нецікава ісці туды, дзе я ўсё ведаю. А ў рэпертуарным

тэатры мы ведаем акцёраў, таму што трупка там пастаянная, мы знаёмыя з мастацкімі кіраўнікамі, якія змяняюцца звычайна вельмі нячаста, мы добра ведаем прастору тэатра і можамо уявіць, з якімі п'есамі нас там будуць знаёміць. Да таго ж утрымліваць рэпертуарны тэатр — гэта яшчэ і вельмі дарагое задавальненне. Рэпертуарнаму тэатру падыходзіць роля хіба што музея для старых п'ес, опер. Але для стварэння новых работ ён не прыдатны.

— Нашы рэпертуарныя тэатры на 70% спансіруюцца з дзяржаўнага бюджэту. Ці павінна дзяржава, на ваш погляд, дапамагаць мастацтву?

— Думаю, дзяржава павінна дапамагаць мастацтву, у тым ліку і фінансава. Але пры гэтым яна не павінна ўмешвацца ў змест твораў мастацтва. Напрыклад, калі я быў мастацкім кіраўніком буйнога фестывалю Руртрыенале (на мой погляд, гэта адзін з найцікавейшых фестывалаў у Еўропе), то быў цалкам вольны ў тым, што раблю, і ў тым, як гэта раблю. Хоць дзяржава і дапамагала нам у арганізацыі фестывалю. Немагчыма займацца мастацтвам, калі цябе ў чымсьці абмяжоўваюць. А рэпертуарная сістэма — гэта якраз вельмі моцны абмежавальнік. Калі яна не абмяжоўвае рэжысёраў у тэмах, то абмяжоўвае іх у тэрмінах, у выбары каманды. Што рабіць, калі мне трэба больш часу на стварэнне спектакля або, можа, мне камфортней працаваць з іншымі людзьмі? На мой погляд, мастакі ў Германіі сёння маюць сапраўды вялікую свабоду. Але не трэба забываць, што любая інстытуцыя сама па сабе — гэта ўжо абмежаванне ў той ці іншай ступені. Палітыкі хочучы, каб мастацтва было зразумела кожнаму, — і ты павінен ствараць адпаведныя спектаклі. Яны хочучы, каб заслона падымалася пяць дзён на тыдзень, — і ты павінен паспець зрабіць пэўную колькасць пастановак. Яны хочучы, каб тэатры былі поўныя, — і ты павінен прыдумаць, чым прывабіць глядача.

Калі з'яўляецца шмат абмежаванняў, зусім не застаецца прасторы для эксперыменту, свабоды рабіць тое, што хочацца.

— Вельмі часта сучаснае мастацтва крытыкуюць за празмерную ўвагу да формы, якая можа хаваць за сабой адсутнасць думкі. Ці сутыкаліся вы з такімі прэтэнзіямі ў адрас сваіх спектакляў?

— Так, часта чую падобную крытыку. Але думаю, што такія «крытыкі» проста не разумеюць, што форма часам нават больш важная і моцная за змест. У многіх тэатральных інстытутах гэтага цяпер не разумеюць і надаюць вывучэнню формы вельмі мала ўвагі, а факсіруюцца на іншых рэчах — на тым, як уваходзіць у ролю, як перадаваць глядачам перажыванні. Але гэта фэйк — думаць, што форма другасная. Сёння значна важней рэфлексаваць над ёй, а не верыць у вялікую місію зместу. Над формай сваіх спектакляў я працую вельмі скрупулёзна.

— Сёння спектаклі актыўна абмяркоўваюцца не толькі ў тэатры непасрэдна пасля паказу, але і ў інтэрнэце. Меркаванні глядачоў можна прачытаць на розных сайтах, форумах. Ці важныя для вас каментарыі ў сеціве?

— Так, важныя. Мне заўсёды цікава знаёміцца з падобнымі каментарыямі. Таму што глядачы насамрэч значна разумнейшыя, чым думаюць пра іх некаторыя тэатры і рэжысёры. Спектакль робіць маленькая каманда стваральнікаў, а глядзіць чалавек трыста глядачоў. Дык хто ж разумнейшы? Многія разважанні ў сеціве накіраваны на некаторыя інтэрнэт-рэсурсы мяне няма. Ёсць вельмі шмат рэчаў, якія я не ведаю, і фэйсбук — у іх ліку.

— Вы тры гады ўзначальвалі фестываль Руртрыенале. У журы фестывалю вы запрасілі не знакамітых крытыкаў і рэжысёраў, а сто звычайных дзяцей, і яны ўручалі ўзнагароды мэтрам тэатра. Як вы ўвогуле ставіцеся да ўзнагарод?

— Вядома, узнагароды атрымліваць вельмі прыемна. Запрашэнне гэтых ста дзяцей было для мяне вельмі важным крокам. Яны самі прыдумвалі катэгорыі, за якія і выдавалі ўзнагароды. Гэтыя катэгорыі, дарэчы, не заўсёды былі такія ўжо прыемныя. Напрыклад, была ўзнагарода за самы жажлівы гук або за самы нудны спектакль. І гэта было цікава. Дзеці атрымалі досвед сутыкнення з мастацтвам, якога дагэтуль не бачылі.

— Ці знаёмыя вы з нашым беларускім тэатрам?

— На жаль, нічога пра яго ведаю. За 46 гадоў, што правёў у Мінску, нічога не паспеў паглядзець. Хацеў бы застацца тут на большы час, каб пазнаёміцца з вашымі спектаклямі, але цяпер у мяне няма такой магчымасці. Спадзяюся, наступны візіт у Беларусь будзе больш працяглым.

— Калі б хто-небудзь з нашых тэатраў запрасіў вас паставіць спектакль, вы б пагадзіліся?

— Усё, вядома, залежыць ад маёй загрузанасці на той момант. Але калі мяне запрасіць ваш рэпертуарны тэатр, наўрад ці пагаджуся...

Паліна ЛІСОЎСКАЯ

Сумесная медытацыя ў Terra incognita

У Малой зале Белдзяржфілармоніі адбыўся чарговы канцэрт з аўтарскага цыкла Таццяны Старчанкі «Музычная гасціўня». Канцэртная праграма пад інтрыгоўнай назвай «Terra incognita» аб'яднала камерную музыку сучасных кампазітараў розных краін: Амерыкі, Украіны, Эстоніі, Італіі, Расіі. У ліку аўтараў — і беларускі кампазітар Галіна Гарэлава.

Непадрыхтаванаму слухачу можа здацца, што сучасная музыка складаная і незразумелая. Таццяна Старчанка сцвярджае адваротнае. Музыка сучасных аўтараў — гэта музыка стану, якая патрабуе поўнага паглыблення. Ужо першыя два нумары канцэрта раскрылі розныя грані прастаты.

Адкрылі праграму «3 эцюды» для фартэпіяна амерыканскага кампазітара-мінімаліста Філіпа Гласа. Гэтая свайго роду медытацыя для фартэпіяна дазволіла слухачу акунуцца ў маляўнічы свет сучаснай музыкі. У санаце для скрыпкі і фартэпіяна «Post scriptum» Валянціна Сільвестрава апяваецца прастата як найвышэйшая форма пазнання свету. «Толькі мелодыя робіць музыку вечнай», — сцвярджае кампазітар. Санага адкрываецца класічна выразнай мелодыяй скрыпкі. Але на змену ёй прыходзіць кантрастная тэма, поўная драматызму. Слухач як быццам назірае сутыкненне добра і зла. Супрацьстаянне развіталася і ў наступных нумарах канцэрта.

Галіна Уствольская — пецярбургскі кампазітар XX стагоддзя, вучаніца Дзмітрыя Шастаковіча. Пра яе творы пісалі, што гэта «музыка з чорнай дзіркі». У кожным творы — тонкае адчуванне нерва часу, канцэнтрацыя болю XX стагоддзя. У кожным — тонкі інтэлектуалізм. У дзвюх частках Трыя для кларнета, скрыпкі і фартэпіяна, што прагучалі, — нібы чаканне немінучай катастрофы.

І за гэтым складаным драматычным творам зноў прыйшло прасвятленне. «Моцарт-Адажыя» Арво Пярта называюць тагасветнай музыкай, поглядам на свет з нябёсаў. Пабудавана яна на галоўнай тэме з Фа-мажорнай санаты Вольфганга Амадэя Моцарта, што ўвесь час гучыць як успамін пра зямное.

Тэма ўспамінаў — яшчэ адна нітка, што працінала канцэртную праграму, перакідала масток паміж першым і другім аддзяленнем. У творах Хрыстаса Хаціса «Старыя фатаграфіі» і Галіны Гарэлавай «4 сентыментальныя ўспаміны» гэтая тэма раскрываецца па-рознаму. У Хрыстаса Хаціса — праз розныя адценні жанру танга. У Галіны Гарэлавай — праз непаўторны, уласцівы гэтаму аўтару тонкі паэтызм.

П'еса «Different... rains» Паўла Карманавы зноў звярнула да мінімалізму. Незвычайны выканальніцкі склад — флейта, фартэпіяна і магнітафонная стужка — дазволіў слухачам паглыбіцца ў атмасферу дажджу. Завяршылі канцэрт «Эскізы да захаду сонца» Леаніда Дзясятнікава. І зноў — чарада ўспамінаў. Твор прасякнуты цытатамі, стылёвымі і жанравымі алюзіямі.

Канцэртная праграма, надзвычай разнастайная, склалася ў адзінае цэлае. Гэта сапраўды было паглыбленне ў багатую вобразную палітру сучаснай музыкі, сумесная медытацыя. Можна з упэўненасцю сказаць, што гэты канцэрт стаў падзеяй для кожнага ўдзельніка.

Любоў СЫЦЬКО

КРОСНЫ, ЯКУБ КОЛАС І РАМАНТЫКА

Якой будзе «Беларуская восень»?

Разам з лістападам пачынаецца і «Беларуская музычная восень»: XLIII Міжнародны фестываль мастацтваў запрашае на канцэрты, дзе цягам месяца прагучыць лепшае з музычнай скарбніцы свету. Сёлета інструментальную, сімфанічную і камерную музыку разбавяць фолк, джаз, народныя танцы і гучнае мастацкае слова.

Адкрые фестываль канцэрт «Saudade» маладзёжнага Беларуска-расійскага сімфанічнага аркестра пад кіраўніцтвам Андрэя Іванова: назву можна перакласці як «Жаданне». Прагучыць гітарны іспанска-кубінскі дуэт Анабэль Мантэсінас і Марка Тамая, якіх адзначыла газета The Washington Post, а дадасць айчыннага каларыту беларускі гітарыст Павел Кухта.

«Беларуская музычная восень» ушануе і даты, звязаныя з гісторыяй беларусаў і нашых сяброў. Напрыклад, з нагоды Нацыянальнага дня Румыніі выступяць румынскія музыканты, канцэрт «Майстры і віртуозы» будзе прымеркаваны да святкавання 100-годдзя Незалежнасці Польшчы (Дзяржаўны акадэмічны сімфанічны аркестр выканае творы Тансмана, Манюшкі і Шастаковіча). Узгадаюць у музыцы і 500-годдзе беларускага кнігадрукавання і еўрапейскай Рэфармацыі: выступяць аркестр «Няміга» і Minsk Trombone Quartet.

Падарунак для апантаных музыкай рыхтуе і камерны аркестр: музыканты выканаюць 24 капрысы для скрыпкі з аркестрам Н. Паганіні (саліст — расійскі скрыпач Граф Муржа). Калі хочацца чагосьці больш экзатычнага, варта наведаць канцэрт уладальніка дзвюх «Грэмі» і сарака плацінавых альбомаў саксафаніста Марка Гроса, які прывязе ў Мінск лепшае са свінга і джаза. Будзе месца на «Беларуская восень» і для оперы: выдатная беларуская вакалістка, якая

ўпершыню ў гісторыі краіны стала пераможцай прэстыжнага вакальнага конкурсу BBC Singer of the World Надзея Кучар, выступіць з праграмай «Salut a la France» з творамі Бізэ, Шарпанцье, Дэліба. Разам з гэтым тэму оперы працягне сімфанічны аркестр, які прадставіць канцэртную версію оперы Дж. Вердзі «Атэла» (сцэнічную партытуру распрацаваў італьянскі рэжысёр Карла Антонія дэ Лючыя).

Што да музыкі сучасных беларускіх кампазітараў, то ёй адведзена асобнае месца: творчы вечар кампазітара Яўгена Паплаўскага, юбілейны канцэрт кампазітара Сяргея Бельцокова. Лепшых музыкантаў зборэ народны аркестр імя І. Жыновіча, неверагодную праграму падрыхтавалі вакальны ансамбль «Камерата» і этна-трыя «Тройца». Канечне, варта паслухаць і салістаў: творы Бетховена і Шапэна выканае народны артыст Беларусі Ігар Алоўнікаў. Салістка ансамбля «Класік-Авангард» Святлана Кудзіна выканае творы замежных і рускіх кампазітараў, ансамбль салістаў Белдзяржфілармоніі пад кіраўніцтвам Ігара Іванова прадставіць праграму пад назвай «Восеньскі марафон».

Аматарам музыкі і маляўнічага слова прапануюць наведаць «Музычную гасціўню»: акцёр Алег Вінярскі прачытае творы Маякоўскага, Пастарнака, Еўтушэнкі, Бродскага, піяністка Таццяна Старчанка выканае творы Г. Свірыдава разам з салістамі Вялікага тэатра оперы і балета. Сінтэз мастацкага слова і тэатральнага майстэрства можна адчуць у манаспектаклі тэатра «Зніч» «Красёны жыцця», прымеркаваным да 135-годдзя з дня нараджэння Я. Коласа.

Маргарыта ДЗЯХЦЯР

Пра што спявае вецер?

У Малой зале Белдзяржфілармоніі 8 лістапада — чарговая сустрэча з камернымі творами беларускіх кампазітараў. Праект існуе ўжо трэці год. Першапачаткова задумваўся як канцэрт з твораў беларускіх аўтараў у выкананні Міхаіла Канстанцінава. Але «Трамонтана» пераарасла ў сапраўдны фестываль сучаснай беларускай камернай музыкі. Ужо першы канцэрт прайшоў з аншлагам. Тады і з'явілася ідэя рабіць яго штогод. За тры гады ў канцэрце ўзялі ўдзел шматлікія беларускія кампазітары, сярод якіх — як масцітыя аўтары Галіна Гарэлава, Валерый Воранаў, Віктар Войцік, Уладзімір Каральчук, так і маладыя Вячаслаў Пяцько, Кацярына Шымановіч, Сяргей Бадалаў, Алена Гуціна, Андрэй Цалко.

Канцэртныя праграмы ахопліваюць самы шырокі стыльвы дыяпазон: ад неарамантызму ў музыцы Галіны Гарэлавай да авангардных пошукаў Валерыя Воранава. Дарэчы, яго твор «Трамонтана», што прагучаў у першым канцэрце, і даў назву фэсту. Слова азначае паўночны вецер, які нясе перамену надвор'я. Ужо цяпер можна з упэўненасцю сказаць, што «Трамонтана» ўносіць змены і ў клімат беларускай акадэмічнай музыкі, натхняючы кампазітараў на творчы пошук і эксперымент.

Напрыклад, сёлета глядачы атрымаюць магчымасць акунуцца ў тонкую паэтычную атмасферу Усходу ў

творы Алены Гуцінай «Музыка ветру для флейты і тыбецкай чашы, якая спявае».

Сюіта для гітары і ўдарных «Сем элегій Лі Бо», па словах аўтара Галіны Гарэлавай, была нагнхнёная талентам двух музыкаў — выканаўцы на ўдарных інструментах Міхаіла Канстанцінава і гітарыста Паўла Бельскага. Кожнай з 7 частак папярэднічае эпіграф з узрушальнай паэзіі кітайскага гена. Праз сачыненне маладога аўтара Андрэя Цалко «Пакора» для баяна глядачы паглыбляцца ў трывожную містычную атмасферу. Элементы тэатра прысутнічаюць і ў рамансе Вячаслава Пяцько «Павук» на вершы Максіма Багдановіча.

У праграме шмат вакальнай музыкі. Творчая фантазія аўтараў накіраваная на тэмбравыя пошукі. Напрыклад, у цыкле Аліны Безенсон «Мы развучыліся слухаць цішыню» акрамя голасу і фартэпіяна прысутнічаюць ударныя інструменты. А Алена Атрашкевіч у вакальным цыкле «Чатыры жаночыя песні» абшлася без традыцыйнай падтрымкі фартэпіяна. Голас гучыць у суправаджэнні балалайкі. Багацце магчымасцяў сольных інструментаў — фагота, скрыпкі, фартэпіяна — у творах Кацярыны Шымановіч, Ларысы Сімаковіч, Віктара Войціка.

«Трамонтана» з года ў год імкнецца прадеманстраваць разнастайнасць беларускай камернай музыкі.

Любоў СЫЦЬКО

ТРАДЫЦЫЙНЫ, КЛАСІЧНЫ, ЖАНОЧЫ: АКАРДЭОН

Адной з галоўных зорак фестывалю Башмета сёлета стала Ксенія Сідарава, выпускніца лонданскай Каралеўскай акадэміі, уладальніца прэміі прынца Уэльскага і «Вялікай музычнай узнагароды» Латвіі. Выканаўца падзялілася думкамі пра адчуванне свайго інструмента.

— Ці заўважаеце ад розненні ва ўспрыманні музыкі ў розных краінах, калі гастралеце па свеце?

— Інструмент, з якім я выступаю, лічыцца нацыянальным у многіх краінах. Але класічную музыку на ім слухаюць з некаторай асцярогай. Многія нават не падазраваюць, што акардэон бывае класічным. Ведаю, што ў Беларусі акардэонныя традыцыі вельмі развітыя. А часам я бываю ў такіх мясцінах, дзе людзі насамрэч нячаста сустракаюцца з акардэонам ці баянам. Але, калі слухаюць з адкрытай душой, не важна, на чым іграць.

— Адночы вы казалі, што адмаўляецеся ад твора, калі ён несправядлівы ў адносінах да інструмента. У чым заключаецца гэтая несправядлівасць?

— Я мела на ўвазе новую музыку. Як выканаўца я нясу адказнасць і за слухача, і за інструмент. Безумоўна, я павінна паказаць думку кампазітара. Калі ты з гэтай думкай не пасваруеш, то і мэсэдж не прынясе аўдыторыі. Таму я іграю тое, у чым адчуваю сябе ўпэўнена

і дзе акардэон найлепш раскрываецца.

— 3 якімі памылковымі ўяўленнямі наконт акардэона сутыкаецеся часцей?

— Яны, напэўна, усе маюць падставу, і ў гэтым ёсць праўда. Напрыклад, тое, што акардэон — мужчынскі інструмент. Па гэлебачанні з даўніх часоў бачым, што вельмі рэдка на ім іграюць жанчыны. Але найбольшая памылка ў тым, што акардэон не можа быць класічным. І сёння ёсць тыя, хто называе інструмент фальклорным, проста не ведаючы яго магчымасцей ці адмаўляючыся верыць у існаванне іншых магчымасцей. З новай сістэмай, якая з'явілася ў 1960-х у Італіі, на акардэоне можна сыграць што заўгодна: знакамтыя класічныя творы, нават фартэпіяныя канцэрты Бетховена.

У самых знакамітых залах акардэон і баян гучаць ярка і гучна. І выканаўцаў насамрэч шмат. Таму я проста жадаю, каб было больш новых кампазітараў. Менавіта яны — тыя, хто дае нашаму інструменту ідэнтычнасць. У іншых ужо ёсць літаратура на стагоддзі, а ў нас яна

яшчэ толькі развіваецца, хоць ужо даволі багатая і для пачынаючых выканаўцаў, і для выканаўцаў высокага ўзроўню.

— Сёння ўрокі музыкі даступныя для любой сям'і. Але ці шмат значыць якасная музычная адукацыя?

— Я нарадзілася ў Латвіі, дзе захаваўся савецкі падыход да музычнай адукацыі — даступнасць музычных школ. Цяпер існуюць і прыватныя. Некаторыя думаюць, што такія школы лепшыя. Я так не лічу. Я сама хадзіла ў дзяржаўную музычную школу, якая дала мне ўсю асноўную базу. Усюды рэкламую такі метад.

— Вы таксама ладзіце дзіцячыя майстар-класы. Што найперш імкняцеся данесці вучням?

— Трэба зрабіць так, каб пасля тваіх заняткаў чаго-небудзь хацеў іграць яшчэ. Пакінуць любоў да музыкі. Я бачыла розны ўзровень, розны рэпертуар у дзяцей аднаго ўзросту. Калі ты праводзіш майстар-класы, то не бачыш дзіця так часта, як бачыць яго настаўнік. Наўрад ці магчыма за гадзіну штосьці змяніць. Але нагнхніць і нагадаць пра тое, што ёсць музыка, — вось што самае галоўнае.

Марыя СТРАХ

РАСШЫФРАВАЦЬ ЧАС

праз філасофію мастацкага слова

Васіль Зянько «221 w», 2014 г.

Як часта бывае, калі мы нешта не паспяваем альбо марым вярнуцца ў пэўныя хвіліны, якія цвёрда заселі ў памяці... Часу заўсёды бракуе, нават калі нам здаецца, што наперадзе яго яшчэ шмат. Мастакі Аляксандр Забаўчык і Васіль Зянько вырашылі сумесна паразважаць на тэму часу ў жыцці: у канцы мінулага тыдня на выставачнай пляцоўцы «Арцель» прэзентавалі мастацкі праект «Своечасова».

Канцэпцыя выстаўкі закладзена ў адлюстраванні двух поглядаў на адну тэму. У галерэі «Арцель» выставачная прастора размеркавана ў дзвюх частках: у першай — белай зале — лаканічна размешчаны творы Аляксандра Забаўчыка. Усе палотны мастака чорна-белыя. Іх дастаткова складана ўспрыняць з першага позірку. Каля іх трэба спыняцца і думаць. Як адзначае сам аўтар, усе прадстаўленыя экспанаты ў сукупнасці з’яўляюцца цэласным творам мастацтва, які прысвечаны сувязі чалавека і часу. У іншай (шэрай) зале размешчаны палотны Васіля Зянько, якія пасля прагляду карцін Аляксандра Забаўчыка спачатку здаюцца занадта прэстыжымі. Аднак калі вока прывыкае, глядач сутыкаецца з абсалютна іншым поглядам на тэму часу.

— Выдатна, што ў адным праекце аб’ядналіся два мастакі з розным бачаннем, прадстаўнікі розных творчых пакаленняў, — расказвае мастацтвазнаўца, куратар праекта Наталля Сяліцкая. — Кожны з іх піша творы менавіта пра чалавека, пра пачуцці, эмоцыі. Васіль Зянько і Аляксандр Забаўчык — філосафы мастацкага слова, умеюць разважаць удумліва. Перш чым прыступіць да напісання твора, кожны аналізуе ідэю. Творчасць Зянько і Забаўчыка пазнавальная: абодва дасягнулі ўзроўню, калі іх карціны асацыююцца са знакам якасці.

Праз праект аўтары заклікаюць глядача берагчы час як з’яву, якая вось-вось скончыцца. Чалавек аказваецца на мяжы паміж мінулым і будучыняй. Ён задумваецца, што хоча ўзяць з сабой, а што — пакінуць на гэтай мяжы.

Творы Аляксандра Забаўчыка пабудаваны па прынцыпе сумяшчэння фігуратыўнасці і абстрактнасці і паграбуюць візуальнай расшыфроўкі.

Глядач не проста разглядае работы — ён кантактуе з аўтарам. Атрымліваецца двухбаковы працэс: мастак упускае чалавека ў сваю душу, а той расказвае, якія адценні ў ёй знайшоў. Васіль Зянько разлічвае на імгненны імпульс, яму цікава, што чалавек адчувае ў першыя хвіліны прагляду. За кошт яркасці, эмацыянальнасці ён дасягае эфекту ўсплёску памяці глядача, вярэдзіць схаваныя думкі, пачуцці.

— Мастакі недарэмна прысвяцілі праект часу — самаму галоўнаму рэсурсу, якога не хапае нам у рэаліях сённяшняга жыцця. Яны доўга думалі над тым, як адлюстравана час, ці можа час

заставацца толькі ў памяці чалавека альбо ён тычыцца будучыні, — расказвае Наталля Сяліцкая. — У зале Васіля Зянько глядач сутыкаецца з асаблівым успрымманнем часу, аўтар паказвае нам яго дынамічным, звязаным з жыццём чалавека. Аляксандр Забаўчык жа адлюстроўвае час абстрактна з адсылкай да вечнасці. Ён адлюстроўвае ў карцінах успаміны людзей. Нездарма мастак называе сябе лекарам-псіхіятрам: любая падзея ў жыцці чалавека пакідае адбітак, і аўтар лічыць, што менавіта гэты з’яўляецца характарыстыкай часу. Сам жа Аляксандр Забаўчык называе сваю творчую манеру жывапісу метадам боскай выпадковасці.

Праект сфарміраваны арганічна, ёсць адчуванне, што абедзве часткі выстаўкі — два вялікія пазлы, якія сышліся і даюць глядачу адчуванне балансу паміж мінулым і цяперашнім, цёмным і светлым, складаным і простым.

— Зянько і Забаўчык — нечаканы і нават нестандартны тандэм. Аўтары не проста вырашылі аб’яднацца, яны разам пражылі ідэю праекта, стварылі канцэпцыю, — падкрэслівае Наталля Сяліцкая. — Улічваючы факт, што Аляксандр і Васіль — прадстаўнікі розных творчых пакаленняў, вельмі цікава назіраць за іх успрымманнем часу. Добра, што творы аўтараў размеркаваны па асобных залах: глядач, пераходзячы з аднаго пакоя ў іншы, бачыць, як такія непадобныя аўтары змаглі стварыць адзінства і гармонію абсалютна рознымі палотнамі, вырашылі адну тэму і прыйшлі да агульнага выніку — чалавек і час адзіныя. Яны расказалі пра чалавека, адышоўшы ад традыцыйнага падыходу, пры гэтым не страцілі індывідуальнасці.

Твор Аляксандра Забаўчыка, 2017 г.

Вікторыя АСКЕРА

Помнік кампазітару Станіславу Манюшкі і драматургу Вінцэнту Дуніну-Марцінкевічу — стваральнікам беларускай нацыянальнай класічнай оперы — у скверы ля сталічнай ратушы на плошчы Свабоды адразу пасля леташняга ўрачыстага адкрыцця стаў любімым месцам для фотасесій і сэлфі як нашых суайчыннікаў, так і замежных гасцей рознага ўзросту.

З усіх дзеячаў культуры дасявецкага перыяду, чыё жыццё і творчасць цесна звязаны з Мінскам, мабыць, няма ні аднаго творцы, які мог бы сапернічаць з Манюшкам па здольнасцях і вядомасці ў свеце. А яго супрацоўніцтва з выбітным драматургам Дуніным-Марцінкевічам, які на праве лічыцца заснавальнікам новай беларускай літаратуры, прафесійнай драматургіі і тэатра, паклала пачатак развіццю беларускага опернага мастацтва.

У сярэдзіне XIX стагоддзя на месцы гасцініцы «Еўропа» знаходзіўся Мінскі гарадскі тэатр, дзе адбылася прэм’ера знакамітай беларускай оперы «Ідылія». Адмысловая гістарычная каштоўнасць гэтага месца яшчэ і ў тым, што напаліў ад плошчы Свабоды па вуліцы Энгельса, 3 знаходзіцца дом, у якім жыў Станіслаў Манюшка з сям’ёй. У будынку ж гарадской ратушы размяшчалася музычная школа, якую ён наведваў.

А нарадзіўся знакаміты кампазітар недалёка ад Мінска, у маёнтку Убель на Чэрвеньшчыне. Дом Манюшкаў поўніўся творчай атмасферай: тут збіраліся літаратары, музыкі, артысты, ладзіліся музычныя імпрэзы, якімі кіравала маці хлопчыка — выдатная спявачка, да ўсяго яна бліскуча іграла на фартэпіяна. І таму натуральна, што беларускі каларыт дамінуе ва ўсіх сачыненнях Манюшкі, асабліва ранніх. І ў далейшай творчасці кампазітар чэрпаў натхненне ў беларускіх народных вытоках.

Помнік — даніна павагі таленту двух выдатных творцаў. Сімвалічна, што размешчана скульптурная кампазіцыя не толькі ў гістарычным цэнтры беларускай сталіцы, але і побач з Беларускай дзяржаўнай акадэміяй музыкі.

Аўтары скульптуры, якая, бясспрэчна, будзе нагадваць пра ўнікальную шматвяковую гісторыю нашай сталіцы, — Леў і Сяргей Гумілеўскія.

Мікалай ПАШКЕВІЧ

Да ўвагі чытачоў! «ЛіМ» працягвае конкурс «Культурны ракурс». Умовы творчага саборніцтва змешчаны ў № 2 нашай газеты. Чакаем цікавых і крэатыўных фотаздымкаў з арыгінальным тлумачэннем.

Культурны ракурс

ЛіМ Выходзіць з 1932 года 16+ Заснавальнікі: Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь, грамадскае аб’яднанне «Саюз пісьменнікаў Беларусі», рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"» Галоўны рэдактар Ларыса Іванаўна ЦІМОШЫК Рэдакцыйная калегія: Таццяна Арлова Алесь Бадак Дзяніс Барскоў Віктар Гардзеі Уладзімір Ніламедаў Вольга Дадзіёмава Жана Запартыка Анатоль Казлоў Алесь Карлюкевіч Анатоль Крэйдзіч Віктар Кураш Алесь Марціновіч Вячаслаў Нікіфараў Мікалай Чаргінец Іван Чарота Іван Штэйнер	Адрас рэдакцыі: Юрыдычны адрас: 220013, Мінск, вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а E-mail: info@zvyazda.minsk.by Адрас для карэспандэнцыі: 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77 E-mail: lim_new@mail.ru Адрас у інтэрнэце: www.zviazda.by Тэлефоны: галоўны рэдактар — 292-20-51 намеснік галоўнага рэдактара — 292-43-03 адказны сакратар — 292-20-51 адзел крытыкі і бібліяграфіі — 292-56-53 адзел прозы і паэзіі — 292-56-53 адзел мастацтва — 292-20-51 адзел «Кніжны свет» — 292-56-53 бухгалтарыя — 287-18-14 Тэл./факс — 292-20-51	Выходзіць раз на тыдзень па пятніцах. Падпісныя індэксы: 63856 — індывідуальны; 63815 — індывідуальны льготны для настаўнікаў; 638562 — ведамасны; 63880 — ведамасны льготны. Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі сродку масавай інфармацыі № 7 ад 10.12.2012, выданае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь. Выдавец: Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"». Дырэктар — галоўны рэдактар Павел Якаўлевіч СУХАРУКАЎ Тэхнічны рэдактар, камп’ютарная вёрстка: А. В. Бізункова	Камп’ютарны набор: А. І. Грамыка Стыльрэдактар: Н. А. Святлова Нумар падпісаны ў друку 2.11.2017 у 11.00 Ум. друку. арк. 3,72 Наклад — 1524. Друкарня Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства «Выдавецтва «Беларускі Дом друку» ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004 г. Мінск, пр. Незалежнасці, 79. Індэк 220013 Заказ — 4248 Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12	Пры перадруку просьба спасылца на «ЛіМ». Рукалісы прымаюцца толькі ў электронным выглядзе, не вяртаюцца і не рэцэнзуюцца. Аўтары паведамляюць прозвішча, імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі, месца працы, адрас з індэксам. Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць з меркаваннямі аўтара публікацыі. © Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь, 2017 © ГА «Саюз пісьменнікаў Беларусі», 2017 © Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"», 2017